

СТАНИСЛАВ ЛЕМ

НЕПОБЕДИМИЯТ

ЧЕТИВО ЗА ЮНОШИ

СТАНИСЛАВ ЛЕМ НЕПОБЕДИМИЯТ

Превод: Боян Биолчев

chitanka.info

ЧЕРНИЯТ ДЪЖД

„Непобедимият“, кръстосвач от втори клас, най-големият въздушен кораб, с който разполагаше базата в съзвездието Лира, се движеше на фотонна тяга през крайния квадрант на съзвездието. Осемдесет и тримата членове на екипажа спяха в тунелния хибернатор на централната палуба. Понеже рейсът беше сравнително кратък, вместо пълна хибернация бе приложено дълбоко приспиване, при което температурата на тялото не спада под десет градуса. В командния пункт работеха само автомати. На прицелния кръст в зрителното им поле се намираше диск на слънце, не по-горещо от малките червени звезди. Когато неговият кръг зае половината от ширината на екрана, аниhilационната реакция беше преустановена. Известно време беше абсолютно тихо. Безшумно работеха климатизаторите и изчислителните машини. Престана и най-леката вибрация, характерна при излъчването на светлинния стълб, който до този момент излизаше от кърмата и като безкрайна, потопена в мрака шпага тласкаше реактивно кораба. „Непобедимият“ продължаваше да се движи със субсветлинна скорост, притихнал, глух и привидно празен.

После някакви светлинки започнаха да си намигнат една на друга от пултовете, порозовели от далечното слънце, което светеше в средния екран. Феромагнитните ленти бяха пуснати в движение, програмите бавно влизаха от една апаратура в друга, превключвателите пускаха искри и електрическият ток потичаше по проводниците, те започваха да бучат, но не ги чуваше никой. Електромоторите се завъртваха, като преодоляваха съпротивлението на засъхналата смазка, и звукът им от басов се превръщаше във висок писък. Матовите кадмиеви лостове се подаваха от помощните реактори, магнитните помпи впръскваха течен натрий в охладителните серпентини, ламарината на кърмовите отделения започна да трепери и същевременно от вътрешностите на стените се разнесе слабо скърцане, сякаш в тях цели стада малки животинчета дращеха с

ноктите си метала, което означаваше, че подвижните уреди за автоматичен ремонт са започнали многокилометровото си пътешествие, за да проверят всяка запойка на асансьорите, херметичността на корпуса и здравината на металните съединения. Събуждайки се от сън, целият кораб се изпълни с шумове и движение. Само екипажът още спеше.

Следващият автомат погълна своята програмна лента и изпрати сигнали в централата на хибернатора. В струята студен въздух беше пуснат събуждащ газ. Между редиците от койки лъхна от решетките на пода топъл вятър. Но хората въпреки това дълго още сякаш не искаха да се събудят. Някои движеха омаломощено ръце; празнината на ледения им сън се изпълваше с бълнуване и кошмари. Най-после един от тях отвори очи. Корабът беше вече подготвен за това. От няколко минути тъмнината на дългите коридори, на шахтите на асансьорите, кабините, командния пункт, работните места и барокамерите беше разпръсната от белия блясък на изкуствения ден. И докато хибернаторът се изпълваше с шум от въздишки и несвързани стонове, корабът, който сякаш от нетърпение не можеше да дочака събуждането на екипажа, започна началната маневра на спирането. На централния екран се показаха езици от носовия пламък. В мъртвилото на субсветлинната скорост се появи сътресение, огромната сила на носовите двигатели се стремеше да смаже осемнадесетте хиляди тона маса на покой, умножена сега от голямата скорост. В картографските кабинни плътно навитите на барабаните карти започнаха неспокойно да потрепват. Тук-там се раздвижиха като оживели някои не особено добре закрепени предмети; в кухнята започнаха да дрънчат съдове, разклатиха се облегалата на празните пенопластови кресла, стенните пояси и въжетата на палубите започнаха да се люлеят. Потраквания, смесени звуци от стъкло, ламарина и пластмаси преминаха на вълна от носа до кърмата на ракетата. В това време от хибернатора вече се чува гласове; хората се връщаха в съзнание от празнотата, в която бяха прекарвали шест месеца.

Корабът губеше скорост. Планетата закри звездите, тя цялата беше в червеникавата вълна на облаците. Изпъкналото огледало на океана с отражението на слънцето в него се приближаваше все по-бавно. В зрителното поле се появи сив, изпъстрен с кратери континент. Хората не виждаха нищо от работните си места. Дълбоко под тях в

титанските вътрешности на двигателя се разнесе глух рев, огромната тежест измъкваше ръкохватките от пръстите. Облакът, който попадна в огъня на ракетата, проблесна сребристо като взрив от живак, разкъса се и изчезна. Ревът на моторите се засили за момент. Червеникавият диск се разтегли: така планетата се превърна в суша. Вече се виждаха гонените от ветровете сърповидни дюни, ивиците лава, които се спускаха като спици на колело от най-близкия кратер, проблясващи с отразения пожар на ракетните дюзи, който беше по-силен от слънчевия.

— Пълна мощност на оста! Статична тяга!

Стрелките лениво се преместваха към следващия сектор на скалата. Маневрата премина безпогрешно. Корабът висеше като обърнат, изригващ огън вулкан на половин миля над плоската равнина с потънали в пясъците остри скали.

— Пълна мощност на оста! Намали статичната тяга!

Вече се виждаше мястото, където биеше отвесно в пясъка огънят на двигателите. Там се надигна червеникава пясъчна буря. От кърмата просветваха виолетови светкавици, те изглеждаха безшумни, защото по-силният рев на газовете поглъщаше техния грохот. Разликата в потенциалите се изравни и светкавиците изчезнаха. Една от стените на отделението започна да вие, командирът я показва с глава на инженера: резонанс. Трябва да се отстрани. Но никой не каза нито дума, двигателите виеха, корабът се спускаше, но вече без да потрепва като закачена на невидими въжета планина от стомана.

— Половин мощност на оста! Малка статична тяга!

На всички страни като вълни на истинско море политаха пръстеновидно димящи вълни пустинен пясък. Епицентърът, в който биеха от непосредствена близост преплетените огнени езици от дюзите, вече не димеше. Пясъкът изчезна, превърна се в червено, покрито с мехури огледало, във врящо езеро от стопен кремък, в стълб трещящи експлозии и накрая се изпари. Оголеният като кост стар базалт на планетата започна да омеква.

— Реакторите — нула! Студена тяга за кацане!

Синият цвят на атомния огън изгасна. От дюзите бликнаха коси лъчи бороводород и изведнъж пустинята, стените на скалистите кратери и облаците над тях се покриха с призрачно зелен цвят. Нямахше

вече опасност да се стопи базалтовият монолит, на който щеше да стъпи широката кърма на „Непобедимият“.

— Реакторите на празен ход! Студена тяга!

Сърцата на всички започнаха да бият по-бързо, очите следяха инструментите, ръкохватките се потяха в стиснатите пръсти. Тази команда означаваше, че няма вече връщане, че краката ще стъпят на истинска суша, нищо, че тя е само пясък на пустинна планета, но на нея ще има изгрев и залез на слънце, хоризонт и облаци, и вятър.

— Кацане в точката на надира!

Корабът се изпълни с проточения пясък на турбините, които помпаха гориво долу. Зеленият конусовиден стълб светлина го съедини с димящата скала. Отвсякъде се надигнаха облаци пясък и заслепиха перископа на средната палуба, само по екраните на радарите в командния пункт неизменно се появяваха и гаснеха лъчите, които проследяваха образа на релефа, потънал в ураганния хаос наоколо.

— Стоп при допир!

Огънят вреше разбунтувано под кърмата, смазван милиметър след милиметър от снижаващото се туловище на ракетата, зеленият ад изригваше дълги светкавици в потрепващите пясъчни облаци. Разстоянието между кърмата и обгорения базалт се превърна в тясна цепнатина, в ивица зелен пламък.

— Нула и нула. Всички двигатели — стоп!

Гонг. Един-единствен удар сякаш на огромно, пукнало се сърце. Ракетата спря. Главният инженер държеше двете ръкохватки на аварийния двигател: скалата можеше да поддаде. Чакаха. Стрелките на секундомерите продължаваха да се движат като някакви насекоми. Командирът погледна за момент скалата за вертикалност; нейната сребриста светлина изобщо не се отклони от червената нула. Мълчаха. Нагорещените до вишневочервено дюзи започнаха да се свиват, като издаваха специфичен шум, приличен на прегракнало пъшкане. Червеникавият облак, който беше се издигнал на стотици метри, започна да се спуска. От него се подаде тъпият връх на „Непобедимият“, опушените му от триенето с атмосферата страни, което им придаваше цвят на стара скала, грапавата му, двойна броня: червеният прах все още се виеше на кълба около кърмата, но самият кораб беше вече напълно неподвижен, сякаш бе станал част от планетата и сега се въртеше заедно с нея с едно лениво движение,

продължило векове наред под виолетовото небе, на което се виждаха най-ярките звезди, незабележими само в непосредствена близост до червеното слънце.

— Нормална процедура ли?

Астрогаторът остави корабния дневник, където беше записал на средата на страницата условния знак за кацане, часа и в рубриката отстрани името на планетата: „Регис III“.

— Не, Рохан. Ще започнем от трета степен.

Рохан се стараяше да прикрие учудването си.

— Слушам. Макар че... — допълни той с фамилиарност, която Хорпах често му позволяваше — предпочитам да не съм аз този, който ще съобщи това на хората.

Астрогаторът го хвана за ръка, сякаш не беше чул думите му, и го заведе до екрана като до прозорец. Отхвърленият настрани при качването на ракетата пясък бе образувал нещо като плитка котловина, която завършваше с венец от сипещи се дюни. Двамата гледаха от височината на осемнадесететажна сграда през трицветната плоскост на електронните импулси, която пресъздаваше точната картина на външния свят, скалистите зъбери на отдалечения на три мили кратер. От запад ги поглъщаше хоризонтът. От изток се натрупваха под пукнатините му черни, непрогледни сенки. Широките вълни от лава с издигащи се над пясъците гребени имаха цвят на съсирена кръв. На небето в горната част на екрана гореше една ярка звезда. Катаклизъмът, предизвикан от кацането на „Непобедимият“, премина и вихърът на пустинята, силно въздушно течение от екваториалните области към полюса на планетата, започна да провира под кърмата на кораба първите си пясъчни езици, сякаш искаше търпеливо да излекува раната от ракетния огън. Астрогаторът включи мрежата от външни микрофони, свиреп далечен вой и скърцане на пясък по бронята изпълни за миг високото помещение на командния пункт. После той изключи микрофоните и отново стана тихо.

— Е, това е — каза той бавно, — но „Кондор“ не се върна оттук, Рохан.

Рохан стисна зъби, не можеше да спори с командира. Бяха прелетели заедно много парсеци, но не бяха се сприятелили. Може би разликата в годините между тях беше прекалено голяма. Или пък съвместно преживените опасности — малки. Този човек с коси, бели

почти като облеклото му, беше неумолим. Почти сто души чакаха неподвижно по работните си места след приключената напрегната работа: триста часа задържане на натрупаната във всеки атом на „Непобедимият“ кинетична енергия, влизане в орбита, кацане. Почти сто души, които с месеци не бяха чували шума на вятър и се бяха научили да мразят безвъздушното пространство така, както го мрази само този, който го познава. Но командирът несъмнено не мислеше за това. Той прекоси бавно командния пункт и като се опря с ръка на облегалото на вече издигнатото по-високо кресло, измърмори:

— Не знаем какво е това, Рохан. — И изведнъж додаде рязко: — Какво още чакате?

Рохан бързо отиде при разпределителните пултове, включи вътрешната инсталация и измърмори с глас, в който още потрепваше потиснатата обида:

— Всички сектори, внимание! Кацането завършено. Сухопътна процедура от трета степен. Осми сектор: пригответи енергоботите. Девети сектор: двигателите за екраниране — в действие. Техниците по прикритието по местата си. Останалият екипаж на определените работни места. Край.

Докато казваше това, загледан в примигващото по модулацията на гласа му зелено око на усилвателя, струваше му се, че вижда как изпотените лица на хората, обърнати към високоговорителите, изведнъж застиват от учудване и гняв. Едва сега започваха сигурно да разбират, едва сега започваха да псуват...

— Сухопътната процедура от трета степен е в ход, астрогаторе — каза той, без да гледа стария човек. Онзи го погледна и неочаквано се усмихна с крайчеца на устните си:

— Това е само началото, Рохан. Може би ще има и дълги разходки при залез-слънце, кой знае...

Той извади от малкото чекмедже на стената тесен, дълъг том, отвори го, постави го на покрития с лостове пулт и каза:

— Чели ли сте го?

— Да.

— Последният им сигнал, регистриран от седми хиперретранслатор, достигна до проксималната шамандура в зоната на Базата преди една година.

— Зная съдържанието му наизуст. „Кацането на Регис III завършено: Пустинната планета от типа субделта 92. Слизаме на сушата в екваториалната област на континента Евана по втората процедура.“

— Да. Но това не беше последният сигнал.

— Зная, астрогаторе. Четиридесет часа след това хиперретранслаторът регистрира серия импулси, предавани сякаш по морзовата азбука, но лишени от всякакъв смисъл, а после неколkokратно повтарящи се странни звуци. Хертел ги нарече „мяукане на дърпани за опашките котки“.

— Да... — каза астрогаторът, но си личеше, че не го слуша. Бе застанал отново пред екрана. В самия край на зрителното поле до самата ракета се показаха като ножица релсите на пандуса, по който равно като на парад започнаха да се спускат един след друг енергоботите, тридесеттонни машини, покрити със силиконова, огнеупорна броня. Докато слизаха долу, капаците им се отваряха и същевременно се издигаха нагоре, благодарение на което отворът им се увеличаваше; енергоботите се отделяха от пандуса и потъваха дълбоко в пясъка, но продължаваха да се движат уверено, като оряха дюната, която вятърът беше вече натрупал около „Непобедимият“. Те тръгнаха в различни посоки и след десетина минути целият периметър около кораба бе заграден от верига метални костенурки. После те се спряха и започнаха да се заравят в пясъка, докато изчезнаха в него, и само проблясващите петънца, равномерно разположени по червените склонове на дюните, показаха местата, от които се подаваха куполите на емитерите на Дирак. Покритият с пенопласт стоманен под на командния пункт трепна под стъпките на хората. По телата им пробягна кратък като светкавица, видим, макар и едва доловим трепет и после изчезна, само за момент още мускулите изтръпваха от дрънченето, а образите се разливаха пред очите им. Всичко това продължи по-малко от половин секунда. Върна се тишината, прекъсвана от време на време от потракването на пусканите в движение мотори, което долиташе от долните сектори на ракетата. Пустинята, червено-черните скални грамади, редиците лениво пълзящи вълни от пясък се очертаха по-ясно на екраните и всичко беше както преди, но над „Непобедимият“ се разтвори невидимият купол на силовото поле, което затваряше достъпа към кораба. На

пандуса се появиха и запристъпяха надолу металните крабове с въртележките на антените, които се обръщаха ту наляво, ту надясно. Инфороботите, много по-големи от емитерите на полето, имаха плоски туловища и завити, разкрачени настрани метални крака. Като потъваха в пясъка и изтегляха сякаш с отвращение дълбоко затъващите си крайници, членестоногите се пръснаха и заеха свободните места във веригата на енергоботите. Докато операцията по прикритието се разгъваше, върху матовия фон на централния пулт в командния пункт святкаха контролните лампички, а скалите на импулсните броячи се изпълваха със зелен блясък. Сякаш десетки големи котешки очи гледаха неподвижно двамата мъже. Всички стрелки показваха нула, следователно нищо не се опитваше да проникне през невидимата стена на силовото поле. Само стрелката за разпределението на мощността непрекъснато се издигаше покрай червените чертички на гигаватите.

— Ще отида долу да хапна нещо. Проведете стереотипа, Рохан!
— каза с внезапно отпаднал глас Хорпах и се отдалечи от екрана.

— С дистанционно командване ли?

— Ако държите на това, изпратете някого... или пък идете сам.

С тези думи астрогаторът отвори вратата и излезе. Рохан още за миг зърна профила му в слабата светлина на асансьора, който безшумно се спусна надолу. Той погледна пулта с индикаторите на силовото поле. Нула. Всъщност би трябвало да започнем от фотограмометрията, помисли си той. Да обикаляме планетата, докато направим пълен комплект от снимки. Може би по този начин щеше да се открие нещо. Защото визуалните наблюдения не са особено ценни; континентите не са море, нито пък всичките наблюдатели с оптичните им прибори са съгледвачи-моряци на мачтата. А това, че комплектът от снимки щеше да бъде готов след не по-малко от месец, беше отделен въпрос.

Асансьорът се върна. Той влезе в него и се спусна до шестия сектор. Голямата платформа пред барокамерата беше пълна с хора, които всъщност нямаха никаква работа тук, още повече че четирите сигнала, известяващи времето за обяд, вече от четвърт час непрекъснато се повтаряха. Всички му правеха път.

— Жордан и Бланк. Ще дойдете с мене на стереотип.

— В скафандри ли, другарю навигатор?

— Не, само с кислородни апарати. И един робот. Най-добре от арктаните, за да не потъне в тоя идиотски пясък. А вие за какво стоите тука? Апетита ли сте си изгубили?

— Иска ни се, другарю навигатор... на сушата.

— Поне за няколко минути...

— Спокойно, момчета. Ще дойде време за екскурзии. Засега имаме трета степен.

Те неохотно започнаха да се разотиват. В това време от шахтата се показа товарният асансьор, в който имаше робот с една глава повисок от най-едрия човек. Жордан и Бланк се върнаха на електрокар, бяха си поставили вече кислородни апарати; той чакаше опрян на парапета и ги видя още в коридора, който сега, когато ракетата стоеше изправена на кърмата си, се беше превърнал в кладенец, достигащ чак до преградите на машинното отделение. Той чувствуваше просторните метални етажи — някъде ниско долу работеха безшумните транспортъори, чуваше се тихото мляскане на хидравличните канали, а от дъното на четиридесетметровата шахта бликаше равномерно студен, пречистен от климатизаторите на машинното отделение въздух.

Двама души от шлюзовата команда му отвориха вратата. Рохан инстинктивно провери положението на ремъците и маската. Жордан и Бланк влязоха след него, а после ламарината тежко заскърца под стъпките на робота. Пронизително, проточено свистене на всмуквания във вътрешността на кораба въздух. Отвори външния люк. Пандусът за машините се намираше четири етажа по-долу. За да слязат, хората си служеха с малък асансьор, който вече беше изтеглен извън бронята. Клетката му беше опряна долу на върха на една дюна. Кабината на асансьора беше отворена отвсякъде. Въздухът беше малко по-хладен, отколкото в „Непобедимият“. Четиримата се качиха, разтворените магнити ги пуснаха и те плавно се спуснаха от единадесететажната височина, като отминаваха поредните сектори на корпуса. Рохан машинално проверяващи състоянието им. Не се случва често да огледаш кораба отвън. Преуморен е, помисли си, той, като видя прегорените от метеорити ивици. На места плочите на бронята бяха загубили блясъка си, сякаш бяха разядени от силна киселина. Асансьорът завърши краткия си полет и меко спря върху вълната навейан пясък. Те скочиха на него и веднага потънаха до коленете. Само роботът, който беше предназначен за изследване на заснежени

пространства, крачеше със смешна, патешка, но сигурна походка на комично плоските си стъпала. Рохан му заповяда да спре, а сам провери с другарите си всички отвори на кърмовите дюзи, макар че отвън беше трудно да се достигне до тях.

— Няма да е зле малко да се шлифоват и да се продухат — каза той.

Едва когато излезе изпод сянката на кораба, видя колко голяма е тя — простираше се като широк път през дюните, пред силно осветените от ниското вече слънце дюни. В равномерността на пясъчните вълни имаше някакво странно спокойствие. Дъната им бяха изпълнени със светлосини сенки, върховете им бяха порозовели от залеза и този топъл, нежен розов цвят му напомни цветовете, които бе видял някога в една книжка с картинки за деца. Толкова неестествено нежен беше този цвят. Рохан бавно местеше погледа си от дюна на дюна и намираше все нови и нови отсенки на сиянията им с цвят на праскова, като в далечината ставаха все по-червени сред обградилите ги сърпове черна сянка; накрая се сливаха в една жълтеникава сивота и опасваха застрашително издадените плочи гола вулканична скала. Той стоеше така и гледаше, а хората му, без да бързат, с автоматизирани от многогодишния навик движения извършваха традиционните измервания, затваряха в малки резервоарчета проби от въздуха и пясъка, определяха радиоактивността на почвата с портативна сонда, чийто свредел придържаше арктанът. (Рохан не обръщаше внимание какво правят те. Маската покриваше само носа и устата му, очите и цялата му глава бяха открити, защото той бе свалил плътния си защитен шлем. Чувствуваше вятъра в косите си, чувствуваше как дребни зрънца пясък полепват по лицето му и после, гъделичкайки го, се провират между пластмасовата маска и бузата. Крачолите на комбинезона плющяха от неспокойните пориви на вятъра, големият, сякаш подпухнал диск на слънцето, в който можеше да се гледа безнаказано около секунда, висеше зад самия връх на ракетата. Вятърът проточено свиреше, силовото поле не спираше движението на газовете и затова той изобщо не можеше да види къде се издига от пясъците неговата невидима стена. Огромното пространство, докъдето стигаше погледът му, беше мъртво, сякаш в него не беше стъпвал никога човешки крак, сякаш това не беше планетата, която бе погълнала кораб от класата на „Непобедимият“, с осемдесет души

екипаж, един огромен, опитен покорител на Космоса, способен за част от секундата да развие милиарди киловати мощност, да я превърне в енергетични полета, непробиваеми за каквото и да било материално тяло, да я концентрира в унищожителни лъчи с температура като тази на звездите, които могат да превърнат в пепел планинска верига или да пресушат море. И въпреки това, тук беше загинал подобен стоманен организъм, построен на Земята, плод на многовековен разцвет на технологията, беше изчезнал по неизвестен начин, безследно, без сигнал SOS, сякаш беше се разтворил в тази червена и сива пустош.

„Така изглежда целият континент“ — помисли си той. Помнеше добре. Беше видял отвисоко петната на кратерите и единственото движение, което бодърствуваше между тях — непрестанния, бавен полет на облаците, които влачеха сенките си по безкрайните редици от дюни.

— Активност? — попита той, без да се обръща.

— Нула, нула и две — отговори коленичилият Жордан и се изправи. Лицето му беше зачервено, очите блестяха. Маската променяше гласа му.

„Следователно — по-малко от нищо — помисли Рохан. — Впрочем онези не може да са загинали от непредпазливост, автоматичните индикатори са щели да вдигнат тревога дори никой да не се е бил погрижил за стереотипа на изследванията.“

— Атмосфера?

— Азот 78 процента, аргон 2 процента, въглероден двуокис нула, метан четири процента, останалото кислород.

— Шестнадесет процента кислород!? Сигурен ли си?

— Да.

— Радиоактивност на въздуха?

— Практически равна на нула.

Странна работа. Толкова кислород! Тази новина го възбуди. Той се приближи до робота, който веднага поднесе пред очите му касетката с индикаторите. Може пък да са се опитали да излизат без кислородни апарати — разсъждаваше безсмислено той, защото знаеше, че това е невъзможно. Наистина имало е случаи някой, измъчван повече от другите от глад за въздух, да си свали въпреки заповедта маската, понеже въздухът наоколо изглежда толкова чист, толкова свеж — и да

получи отравяне. Но това може да се случи на един, най-много на двама.

— Готово ли е всичко? — попита той.

— Да.

— Връщайте се!

— А вие?

— Ще остана още малко. Връщайте се! — повтори нетърпеливо. Искаше да бъде вече сам.

Бланк метна на рамо завързаните с ремък дръжки на тубите, Жордан подаде сондата на работа и те бавно се отдалечиха; арктанът шляпаше след тях и в гръб досущ приличаше на маскиран човек.

Рохан отиде при последната дюна. Видя отблизо подалия се от пясъка, разширен в края отвор на емитора, който създаваше защитното силово поле. Не толкова, за да провери дали то е включено, а просто от детинско желание той загреба шепа пясък и я хвърли напред. Полетя една струйка и сякаш срещнала невидимо, наклонено стъкло, се изсипа отвесно върху земята.

Ръцете просто го сърбяха да си свали маската. Познаваше добре това усещане. Да изплюе пластмасовия наустник, да скъса ремъците, да напълни целите си гърди с въздух, да го поеме до самото дъно на дробовете си...

„Размеквам се“ — помисли си той и бавно тръгна към кораба. Кабинката на асансьора чакаше празна с малко затънала в пясъка платформа, а вятърът бе успял по време на неколкоминутното му отсъствие да покрие ламарината ѝ с тънък слой навейн пясък.

В главния коридор на петия сектор той погледна стенния информатор. Командирът беше в звездната кабина. Рохан се отправи нагоре.

— С една дума — идилия? — обобщи астрогаторът думите му. — Никаква радиоактивност, никакви спори, бактерии, плесени, вируси, нищо — само кислород... Пробите във всеки случай трябва да се подържат в хранителна среда...

— Вече са в лабораторията. Може би на другите континенти да се е развил живот — забеляза неубедено Рохан.

— Съмнявам се. Инсолацията извън екваториалната област е слаба; не видяхте ли дебелината на полюсните шапки? Сигурен съм, че там има най-малко осем, ако не и десет километра ледена покривка.

Някакви водорасли, планктони — но защо животът не е излязъл от водата на сушата?

— Трябва да я погледнем тази вода — каза Рохан.

— Рано е да питаме нашите хора, но планетата ми изглежда стара. Едно такова старо яйце трябва да е на около шест милиарда години. Впрочем и слънцето тук доста отдавна е излязло от периода на своето светлинно величие. Вече е почти червена звезда. Да, това, че на сушата липсва живот, те кара да се замислиш. Особен тип еволюция, която не понася сушата. Да, наистина. Това обяснява наличието на кислород, но не и въпроса с „Кондор“.

— Някакви форми на живот, някакви подводни същества, криещи се в океана, на чието дъно са си създали цивилизация — подхвърли Рохан.

Двамата гледаха голямата карта на планетата в проекция на Меркатор, тя беше неточна, защото бе начертана по данните на автоматичните сонди от миналия век. Показваше само релефа на главните континенти и морета, границите на полярните шапки и няколко от най-големите кратери. В мрежата на меридианите и паралелите под осмия градус северна ширина се виждаше заградена с червен кръг точка — мястото, на което бяха кацнали. Астрогаторът отмести нетърпеливо картите.

— Вие сам не вярвате на това — възрази нервно той. — Тресор не може да е бил по-глупав от нас, та да се остави на някакви си там подводни, глупости. Между прочем дори и да съществуваха мислещи водни същества, то първото нещо, което те щяха да направят, щеше да бъде завладяването на сушата. Да кажем, например в скафандри, пълни с вода... Кръгла глупост — повтори той, но не за да смаже окончателно хрумването на Рохан, а защото мислеше вече за нещо друго. — Да постоим тук известно време — реши най-после той и докосна долния край на картата, която с тих шум се нави и изчезна в една от хоризонталните полици на големия шкаф за карти. — Ще почакаме и ще видим.

— А ако не почакаме? — попита Рохан предпазливо. — Ще ги потърсим ли?...

— Рохан, бъдете благоразумен. Шеста звездна година и такива... — астрогаторът потърси подходящото определение, но не го намери и го замени с пренебрежително махване на ръката. — Планетата е от

величината на Марс. Как да го търсим? „Кондор“, де — поправи се той.

— Да, почвата съдържа много желязо... — неохотно призна Рохан.

Действително анализите показаха голям процент железни окиси в пясъка. Фероиндукционните индикатори следователно не стават за нищо. И той замълча, понеже не знаеше какво повече да каже. Беше убеден, че командирът в края на краищата ще намери някакъв изход. Та нали не могат да се върнат с празни ръце, без някакъв резултат. Той чакаше загледан в надвесените, гъсти вежди на Хорпах.

— Честно казано, не вярвам, че четиридесет и осем часа чакане ще ни даде нещо, но уставът го изисква — каза с неочаквано откровен тон астрогаторът. — Седнете, Рохан. Стойте пред мене като угризение на съвестта. Регис е най-идиотското място, което човек може да си представи. Абсолютно безполезно. Не знам защо изпратиха тука „Кондор“ — впрочем, да оставим това, минали работи.

Той замълча. Беше в лошо настроение и както винаги в такива случаи ставаше разговорлив и лесно въвличаше в дискусии, дори и съвсем поверителни, нещо, което винаги криеше опасност, защото той можеше всеки момент да пресече разговора с някоя язвителна реплика.

— С една дума, тъй или иначе, трябва да правим нещо. Знаете ли какво? Я изведете няколко малки фотосонди в екваториална орбита. Но да бъде порядъчно кръгла и ниска. Някъде към седемдесет километра.

— Това е още в пределите на йоносферата — възрази Рохан. — Ще изгорят след няколко обиколки...

— Нека да изгорят. Но преди това ще заснемат, каквото могат. Даже ви съветвам да рискувате на шестдесет километра. Ще изгорят може би още на десетата обиколка, но само снимки от такава височина могат да ни дадат нещо. Знаете ли как изглежда ракетата от сто километра дори и с най-силен телеобектив? В сравнение с нея главичката на карфица изглежда като цял планински масив? И веднага... Рохан!

При този вик навигаторът се обърна на вратата. Командирът хвърли на масата протокола с резултатите от анализите.

— Какво е това!? Каква е тая идиотщина? Кой е писал това?

— Автоматът. За какво става дума? — попита Рохан, като се стараеше да запази спокойствие, защото и той вече беше започнал да

се ядосва. „Ще ми дрънка тука!“ — помисли си той, като нарочно се връщаше бавно при командира.

— Четете. Тук, да, тук.

— „Четири процента метан“ — прочете Рохан. И внезапно сам изтръпна.

— Четири процента метан, нали? А кислород шестнадесет? Знаете ли какво е това? Гърмяща смес! Можете ли да ми обясните, защо не е избухнала цялата атмосфера, когато се спускахме с бороводород?

— Наистина... не разбирам — измърмори Рохан. Изтича бързо при пулта за външен контрол, пусна през всмукващите сонди малко въздух от външната атмосфера и докато астрогаторът се разхождаше зловещо смълчан из командния пункт, той гледаше как анализаторите старателно потракват със стъклените си съдове.

— Е, и какво?

— Същото. Четири процента метан... кислород — шестнадесет — каза Рохан. Изобщо не можеше да разбере как е възможно това, но все пак чувствуваше удовлетворение: Хорпах поне няма да може да го упрекне сега в нищо.

— Покажете! Хм. Метан четири, их, дявол да... добре. Рохан, сондите в орбита, после елате в малката лаборатория. В края на краищата за какво са ни учените. Нека те да си блъскат главите.

Рохан се спусна долу, намери двама ракетни техници и им повтори поръчението на астрогатора. После се върна във втория сектор. Там бяха лабораториите и каютите на специалистите. Той отминаваше една след друга тесните, облицовани с метал врати; на тях имаше табелки с по две букви „Г. И.“, „Г. Ф.“, „Г. Т.“, „Г. Б.“ и редица други. Вратата на малката лаборатория беше широко отворена; всред монотонните гласове на учените от време на време се издигаше басът на астрогатора. Рохан застана на прага. Тук бяха всички „Главни“ — главният инженер, главният биолог, главният физик, главният лекар и всички технолози от машинното отделение. Астрогаторът седеше, вече без да говори, до електронната програмираща подръчна изчислителна машина, а маслиненомургавият Модерон, скръстил ръце като малко момченце, говореше:

— Не съм специалист по химия на газовете. Във всеки случай това вероятно не е обикновен метан. Енергията на съединяването е

друга; разликата е съвсем малка, но съществува. Влиза в реакция с кислорода само с помощта на катализатор, а дори и тогава едва-едва.

— От какъв произход е този метан? — попита Хорпах, като въртеше кръгообразно палците си.

— Във всеки случай въглеродът в него е от органичен произход. Това е малко, но няма съмнение...

— Има ли изотопи? Каква е възрастта му? Колко е стар този метан?

— От два до петнадесет милиона години.

— Що за разграничение!

— Имахме половин час на разположение. Нищо повече не мога да кажа.

— Доктор Квастлер! Откъде се е взел този метан?

— Не зная.

Хорпах последователно огледа специалистите си. Изглеждаше, че ще избухне, но той внезапно се усмихна:

— Колеги, та вие сте опитни хора. Не от вчера летим заедно. Моля ви за мнение. Какво трябва да направим сега? С какво да започнем?

Понеже никой не бързаше да вземе думата, биологът Юпе, един от малкото, които не се бояха от сприхавостта на Хорпах, каза, като гледаше спокойно командира в очите:

— Това не е обикновена планета от класата субделта 92. Ако беше такава, „Кондор“ нямаше да загине. Понеже специалистите на борда му не бяха нито по-лоши, нито по-добри от нас, единственото нещо, което можем да знаем със сигурност, е, че знанията им са се оказали недостатъчни, за да предотвратят катастрофата. От това трябва да се заключи, че е необходимо да продължим с процедурата от трета степен и да изследваме сушата и океана. Мисля, че трябва да проведем геоложки сондаж, а същевременно да се заемем с местната вода. Всичко друго представлява само хипотеза; не можем да си позволим при такова положение този лукс.

— Добре. — Хорпах стисна челюсти. — Сондирането в района на силовото поле не е проблем. С това ще се заеме доктор Новик.

Главният геолог кимна с глава.

— Що се отнася до океана... на какво разстояние е брегът, Рохан?

— На около двеста километра... — каза навигаторът, без да се учуди на факта, че командирът знае за неговото присъствие, макар и да не го е видял: Рохан стоеше на няколко крачки зад него, близо до вратата.

— Малко е далече. Но няма да вдигаме вече „Непобедимият“. Ще вземете толкова хора, колкото намерите за добре, Рохан. Фицпатрик, и още някой океанолог и шест енергоботи за резерва. Ще отидете с тях на брега. Ще действувате защитени от силовото поле; никакви екскурзии в морето, никакво гмуркане. И не мъчете много автоматите — и без това нямаме толкова много. Ясно ли е? Тогава можете да започвате. Аха, още нещо. Местната атмосфера става ли за дишане?

Лекарите започнаха да си шепнат.

— По принцип да — каза най-после Стромонт, но сякаш не беше съвсем убеден.

— Какво значи „по принцип“? Може ли да се диша или не?

— Такова количество метан не е без значение. След известно време ще настъпи пресищане на кръвта и това може да даде слаби симптоми в мозъка. Замайване... но чак след час, а може би и след няколко часа.

— Ще свърши ли работа един всмукател на метан?

— Не, астрогаторе. Тоест — нямаме сметка да строим всмукатели, защото ще трябва често да ги сменяваме, а освен това процентът на кислород си е все пак нисък. Аз лично съм за кислородните апарати.

— Хм. А другите?

Вит и Елджърн кимнаха с глава. Хорпах стана.

— В такъв случай започваме, Рохан! Какво става със сондите?

— Сега ще ги изстреляме. Може ли да проверя орбитите им, преди да тръгна?

— Може.

Рохан излезе, като остави след себе си глъчката в лабораторията. Когато влезе в командния пункт, слънцето тъкмо залязваше. Краят на диска му беше така тъмен, че се преливаше във виолетов пурпур и изрязваше на хоризонта с неестествена яснота назъбените контури на един кратер. Гъсто обсипаното със звезди в тази част на галактиката небе изглеждаше някак неимоверно увеличено. Все по-ниско

проблясваха големите съзвездия и поглъщаха тънещата в прах пустиня. Рохан се свърза с носовия катапулт за спътници. Точно се готвеха да изстрелят първата двойка фотоспътници. Следващите щяха да излетят след един час. На следващия ден дневните и нощни снимки на двете полукълба на планетата би трябвало да дадат изображението на целия екваториален пояс.

— Минута тридесет и седем... азимут седем. Насочвам... — повтаряше напевният глас от високоговорителите.

Рохан завъртя копчето и обърна креслото към контролната таблица. Никому не би признал това, но наистина го забавляваше играта на светлините при изстрелването на сонди в околопланетна орбита. Най-напред светваха рубинените, белите и сините контролни лампички на боостера. После започна да мърмори стартовият автомат. Когато потракването му спря внезапно, целият корпус на кораба леко потрепера. Същевременно пустинята в екраните се озари от фосфорен блясък. С тънко, неимоверно напрегнато свистене миниатюрният снаряд излетя от носовия катапулт, като заля кораба-майка с поток от пламъци. Блясъкът на отдалечаващия се боостер потрепваше по гребените на дюните, докато изгасна съвсем. Сега вече изобщо не се чуваше малката ракета, но затова пък цялата таблица трепна в светлинна треска. Припряно изскачаха от мрака дългите светлини на балистичния контрол, утвърдително им мигаха перлените лампички на дистанционното управление, после се показаха, наподобяващи пъстро украсени елхи, сигнали за поредното отделяне на изразходваната степен и накрая над целия този светлинен мравуняк заблестя бял, чист четириъгълник — знак, че спътникът е влязъл в орбита. В средата на неговата блестяща като сняг повърхност се появи сиво островче и треперейки, се превърна в числото 67. Това беше височината на полета. Рохан провери елементите на орбитата, но и перигеят, и апогеят се вместиха в предварително определените граници. Нямаше какво вече да прави тук. Той погледна стенния часовник, който показваше осемнадесет часа, след това погледна по-актуалния в момента часовник за местното време — беше единадесет през нощта. Затвори за момент очи. Радваше се на експедицията към океана. Обичаше да действа сам. Беше сънен и гладен. Известно време се колебаеше дали да вземе освежаваща таблетка. Но реши, че само вечерята е достатъчна. Като ставаше, той усети, че е много изморен,

това го учуди и самото учудване го освежи малко. Слезе долу в столовата. Там бяха вече неговите нови хора — двама водачи на транспортъори с въздушна възглавница; един от тях беше Ярг, когото той обичаше за неизменно доброто му настроение, там беше и Фицпатрик с двама колеги, Броза и Кехлин; всички те привършваха вечерята си, а Рохан току-що бе поръчал гореща супа и извадил от стенния подавач хляб и бутилка безалкохолна бира. Той носеше всичко това върху една табла на масата и когато подът леко потрепера. „Непобедимият“ беше изстрелял следващия спътник.

Командирът не им позволи да пътуват през нощта. Те потеглиха в пет часа местно време преди изгрев-слънце. Продиктуваният от необходимостта ред на придвижване и неприятната му мудност ги караха да наричат този тип строй погребално шествие. В началото и в края бяха енергоботите, които охраняваха с елипсовидно силово поле всички машини — всъдеходите с въздушни възглавници, танкетките с радиостанции и радари, кухните, транспортъора със самосглобяваща се херметична жилищна кабина и малкия гъсеничен лазер за пряко поразяване, наричан в корабния жаргон шило. Рохан се беше качил заедно с трима учени в първия енергобот, там беше доста неудобно, защото нямаше достатъчно място за тримата, но поне имаха чувството, че пътуват горе-долу нормално. Скоростта трябваше да се изравни с тази на най-бавната машина в шествието — енергобота. Пътуването не представляваше изтънчено удоволствие. Веригите ръмжаха и цвилеха в пясъка, турбинните мотори виеха подобно на комари, големи като слонове; точно зад гърба им от предпазната решетка се изливаше въздушното охлаждане, а целият енергобот се движеше като тежък шлеп в развълнувано море. Черната игла на „Непобедимият“ бързо се скри зад хоризонта. Известно време те се движеха в полегатите лъчи на студеното, кървавочервено слънце през еднообразната пустиня; постепенно пясъкът започна да намалява, от него започнаха да се подават коси скални плочи, които се налагаше да заобикалят. Кислородните маски и воят на моторите не подтикваха към разговор. Внимателно наблюдаваха хоризонта, но изгледът беше все един и същ — грамади от скали, големи изветрели каменни блокове, на едно място равнината премина в наклон и те се спуснаха в една плитка долина, където течеше малък, полупресъхнал поток, чиято вода блестеше от червеното отражение на зората. Наносите, които се разстилаха на

пластове по двата бряга на потока, свидетелствуваха, че понякога оттук преминават големи количества вода. Спряха се за момент, за да изследват водата. Тя беше съвсем чиста, доста твърда, съдържаше железни окиси и следи от серни съединения. Продължиха нататък, но вече с малко по-голяма скорост, защото гъсениците започнаха да пълзят плавно по каменистата почва. На запад се издигаха малки възвишения. Последната машина поддържаше постоянна връзка с „Непобедимият“, антените на радарите се въртяха, радаристите чакаха пред екраните и поправяйки от време на време слушалките си, дъвчеха филии концентрат; понякога изпод колите с въздушна възглавница изхвърчаше камък, сякаш беше грабнат от малък смерч, и подскачаше като внезапно оживял нагоре по чакъла. После пътят им бе преграден от полегати възвишения, плешиви и голи по върховете. Без да спират, те взеха няколко проби и Фицпатрик извика на Рохан, че кремъчната почва е от органичен произход. И накрая, когато се показа черно-синята линия на водното огледало, те намериха и варовици. Спускаха се към брега, тракайки по малките плоски камъчета. Горещият дъх на машината, скърцането на гъсениците и виенето на турбините изведнъж утихна в момента, когато достигнаха на сто метра от океана, който отблизо изглеждаше зеленикав и съвсем земен на вид. Сега трябваше да се извърши сложна маневра, тъй като, за да се защити работната група със силово поле, трябваше челният енергобот да навлезе във водата на доста голяма дълбочина. Най-напред машината беше херметизирана и после тя се потопи във вълните, насочвана от друг енергобот, като ги пресичаше и разбиваше, докато се превърна в едва забележимо тъмно петно в дълбочините; едва тогава по даден от централата сигнал потопеният колос издигна над повърхността емитора на Дирак и когато полето бе включено и покри с невидимото си полукълбо част от брега и крайбрежните води, започнаха истинските изследвания.

Океанът беше по-малко солен от земните; но анализите не дадоха никакви сензационни резултати. След двучасова работа знаеха горе-долу толкова, колкото и в началото на изследванията. Тогава изпратиха в открито море две телесонди с дистанционно управление и започнаха да следят от централния телевизионен пост полета им. Ала чак когато те се отдалечиха зад хоризонта, сигналите им донесоха първата съществена информация. В океана живееха никакви

организми, прилични по форма на костноскелетните риби. При вида на сондите обаче те се пръсваха със страховтна бързина, търсейки спасение в дълбочините. Ехолотите установиха, че дълбочината на океана в мястото, където бяха срещнати живи същества, е сто и петдесет метра.

Броза упорито твърдеше, че трябва да получи поне една такава риба. Започнаха да ловят, сондите преследваха потъващите в зеления мрак сенки и стреляха с електричен разред, но тези така наречени риби маневрираха с невероятна ловкост. Едва след многократни изстрели една от тях беше улучена. Сондата, която я хвана с клещите си, беше веднага върната на брега, а Кехлин и Фицпатрик манипулираха с другата — взимаха проби от влакънцата, които се издигаха от дъното върху вълните; бе им се сторило, че това са някакъв местен тип водорасли. Накрая те изпратиха сондата на самото дъно, на дълбочина двеста и петдесет метра. Силното течение на дъното много затрудняваше насочването на сондата, като я тласкаше непрекъснато към грамадите от подводни камъни. Все пак те успяха накрая да съборят няколко от тях; под тяхното прикритие, както правилно беше предположил Кехлин, имаше цяла колония гъвкави четковидни създания.

Когато и двете сонди се върнаха в силовото поле и биолозите се хванаха на работа в сглобената междуременно кабина, където вече можеха да свалят омръзналите им маски, Рохан, Ярг и останалите пет души имаха възможност да хапнат първата топла храна.

Времето до вечерта прекараха в събиране на минерални проби, в изследване на радиоактивността по дъното, в измерване на инсолацията и стотици такива уморителни занимания, които обаче трябваше да се извършат съвестно, дори педантично, за да дадат значителни резултати. Привечер всичко, което можеше да се извърши, беше вече извършено и Рохан можеше с чиста съвест да пристъпи към микрофона, когато от „Непобедимият“ го извика Хорпах. Океанът беше пълен с живи организми, които обаче, всички без изключение, избягваха крайбрежната зона. Дисекцията на рибата не показва нищо особено. Еволюцията на планетата, според предварителните изчисления продължаваше от стотици милиони години. Бяха открити големи количества зелени водорасли, което от своя страна обясняваше наличието на кислород в атмосферата. Делението на живите организми

на растения и животни беше типично; типични бяха също скелетните конструкции на гръбначните. Единственото нещо у хванатата риба, за което учените не знаеха еквивалент на Земята, беше особенният сетивен орган, реагиращ дори на съвсем малки промени в силата на магнитните полета. Хорпах заповяда на целия екип да се върне веднага и в края на разговора каза, че има новини: по всяка вероятност е открито мястото, където е кацнал изчезналият „Кондор“.

Въпреки протеста на биолозите, които твърдяха, че и няколко седмици няма да им стигнат за изследванията, кабината беше демонтирана, моторите пуснати и колоната потегли на северозапад. Рохан не можеше да съобщи на другарите си никакви подробности относно „Кондор“, защото сам не знаеше нищо. Искаше му се да стигне колкото се може по-бързо на кораба, защото смяташе, че командирът ще му повери следваща задача, която може би щеше да бъде по-богата на открития. Разбира се, сега най-напред би трябвало да се изследва предполагаемото място за кацане на „Кондор“. Рохан използваше пълната мощност на машините и завръщането им беше съпроводено от още по-ужасния шум на разтрошаваните от гъсениците камъни. С настъпването на тъмнината бяха запалени големите фарове на машините; това беше една необикновена и дори страшна гледка — от време на време подвижните снопове светлина изтръгваха от мрака безформени, привидно движещи се силуети на великани, които се оказваха само скали — свидетели на миналото, последни остатъци на разядена от ерозията планинска верига. Няколко пъти им се наложи да спрат пред дълбоки, зейнали в базалта пукнатини. Но накрая, късно след полунощ, те видяха осветения от всички страни като на парад, проблясващ отдалече като метална кула корпус на „Непобедимият“. В целия периметър на силовото поле се движеха на всички страни върволици от машини; стоваряха припаси, гориво, хората стояха на групи край пандуса в ослепителната светлина на прожекторите. Още отдалече се чуваше шумът на това мравешко движение. Над разлюлените снопове светлина се издигаше мълчаливият корпус на кораба, по който играеха бляскави петна. Небесносини светлини означиха мястото, където щеше да бъде отворено силовото поле, и покритите с дебел пласт ситен прах машини една след друга навлязоха в кръглото защитено пространство. Рохан, още преди да скочи на

земята, извика един от застаналите наблизно — беше познал, че това е Бланк — и го попита какво е станало с „Кондор“.

Но боцманът не знаеше нищо за откритието. Рохан не научи много от него. Преди да изгорят в по-гъстите слоеве на атмосферата, четирите спътника изпратили единадесет хиляди снимки по радиото, които били наслагвани по реда на постъпването си върху специални, обработени с химикали плочи в картографската кабина. За да не губи време, Рохан извика техника на картографите Ерат при себе си и докато взимаше душ, го разпитваше за всичко, което е станало на кораба. Ерат беше един от тези, които търсеха „Кондор“ на получената фотограма. Това зърно от стомана в океана от пясък търсеха около тридесет души едновременно; освен планетолозите за тази цел бяха мобилизирани и картографите, радарооператорите и всички пилоти на кораба. Цяло денонощие те преглеждаха на смени приемания фотоматериал, като отбелязваха координатите на всеки по-подозрителен пункт на планетата. Но новината, която командирът беше съобщил на Рохан, се бе оказала погрешна. За кораб бяха взели един изключително висок скален стълб, защото сянката му беше удивително подобна на тези, които обикновено хвърлят ракетите. И така още нищо не се знаеше за съдбата на „Кондор“. Рохан искаше да се яви пред командира, но той беше отишъл да почива. Тогава Рохан отиде в каютата си. Въпреки умората дълго не можа да заспи. А когато сутринта стана, началникът на планетолозите Балмин му предаде, че командирът е заповядал целият събран материал да се предаде в главната лаборатория. В десет часа сутринта Рохан усети такъв глад — още не беше закусвал, — че отиде в малката столова за радарооператорите на втория сектор; и тук в момента, когато допиваше на крак кафето си, го намери Ерат.

— Какво, намерихте ли го? — каза той, като видя възбуденото лице на картографа.

— Не. Но намерихме нещо по-голямо. Елате веднага — астрогаторът ви вика...

На Рохан се стори, че остъкленият цилиндър на асансьора пълзи неимоверно бавно. В затъмнената кабина беше тихо, чуваше се само шумът на електрическите ретранслатори, а от подаващия механизъм на апаратурата се появяваха все нови и нови, лъскави от влага снимки, но никой не им обръщаше внимание. Двама техници извадиха от стенната

клапа един уред от типа на епидиаскопите и загасиха светлината в момента, когато Рохан отвори вратата. Той различи белеещата се в сред останалите глава на астрогатора. В следния миг спуснатият от тавана екран заблестя като сребро. Всички бяха затаили дъх и Рохан се приближи колкото беше възможно по-близо до голямата, светла плоскост. Снимката не беше от най-добрите, при това беше черно-бяла; край дребните, безредно пръснати кратери се открояваше голо плато, което от едната страна свършваше така равно, сякаш беше отрязано с гигантски нож; това беше бреговата линия, защото останалата част на снимката бе изпълнена с еднообразния тъмен цвят на океана. На известно разстояние от тази стръмна пропаст се простираше мозайка от не особено ясни форми, покрити на две места от облачни ивици и техните сенки. Но и без това нямаше никакво съмнение, че странната формация с неясни детайли не е от геологичен произход. „Град...“ — възбудено помисли Рохан, но не го каза гласно. Всички продължаваха да мълчат. Техникът на епидиаскопа напразно се опитваше да нагласи картината на фокус.

— Имаше ли смущения при приемането? — разнесе се във всеобщата тишина спокойният глас на астрогатора.

— Не — отвърна от тъмнината Балмин. — Приемането беше чисто, но това е една от последните снимки на третия спътник. Осем минути след като го изпратихме, той престана да отговаря на сигналите. По всяка вероятност снимката е била направена, когато обективите са били вече повредени от повишаващата се температура.

— Асцензията на камерата над епицентъра не е била по-голяма от 70 километра — додаде друг глас, който принадлежеше, както се стори на Рохан, на един от най-способните планетолози, Малте. — А откровено казано, петдесет и пет до шестдесет километра по моя преценка... Моля, погледнете... — Фигурата му заслони част от екрана. Той притисна към картината прозрачен, пластмасов шаблон, с изрязани на него кръгчета, и го постави последователно върху няколко кратера в другата половина на снимката. — Те са много по-големи, отколкото на другите снимки. Впрочем — додаде той — това няма особено значение. Така или иначе...

Той не довърши, но всички разбраха какво искаше да каже: че точността на снимката незабавно ще бъде проверена, понеже те ще изследват тази част на планетата. Известно време продължаваха да

гледат картината на екрана. Рохан не беше вече така сигурен, че картината на екрана е град или развалини от град. За това, че геометрически правилните развалини отдавна вече са напуснати, свидетелствуваха тънките като чертички вълнообразни сенки на дюните, заградили от всички страни сложните форми, някои от които почти бяха затънали в пясъчния разлив на пустинята. Освен това геометричната констелация на тези развалини беше разделена на две неравни части от разширяваща се в посока към сушата черна, зигзагообразна линия — сеизмично разпукване, което беше разцепило на две някои от големите „сгради“. Съвсем ясно личеше как една от тях се е срутила и се е закачила с единия си край за отсрещния бряг, образувайки нещо като мост.

— Дайте светлина — чу се гласът на астрогатора. Когато стана светло, той погледна циферблата на стенния часовник. — Старт след два часа.

Разнесоха се смутени гласове: най-енергично протестираха хората на главния биолог, които бяха достигнали в пробното сондиране на двеста метра под повърхността. Хорпах даде знак с ръка, че няма да има никаква дискусия.

— Всички машини се връщат на борда. Да се дадат на съхранение получените материали. Прегледът на снимките и останалите анализи ще се провеждат нормално. Къде е Рохан? А, тука ли сте? Добре. Чухте ли какво казах? След два часа всички хора трябва да са на стартовите си места.

Операцията по завръщането на разтоварените машини се провеждаше бързо, но акуратно. Рохан остана глух към молбите на Балмин, който го молеше да го остави да продължи сондажа с още петнадесет минути.

— Чухте ли какво каза командирът — той поглеждаше ту вляво, ту вдясно и подканваше монтажниците, които на големи самоходни кранове се приближаваха към изкопаните ровове. Една след друга сондажните апаратури, временните решетъчни платформи и контейнерите с гориво пътуваха към товарните отвори; когато вече само разровената почва свидетелствуваше за извършената работа, Рохан заедно със заместник главния инженер Вестергард обиколи за всеки случай мястото на изоставените разкопки. После хората изчезнаха във вътрешността на кораба. Едва тогава се раздвижиха

пясъците в далечния периметър, извиканите по радиото енергоботи започнаха да се връщат в редица, да се скриват в кораба, който после прибра под плочите на бронята пандуса и отвесната конструкция на асансьора, остана за миг неподвижен и после металическото свистене на сгъстения въздух, който продухваше дюзите, заглуши виенето на вятъра. Кълба прах скриха кърмата, в тях трепна зелено сияние и се смеси с червената светлина на слънцето; нестихващи гръмотевици разтърсваха пустинята и се връщаха отразени от скалните стени като многократно ехо; корабът бавно се издигна във въздуха и като остави зад себе си обгорен кръг върху скалите, остъклени дюни и парчета кондензирана материя, увеличавайки скоростта си, изчезна във виолетовото небе. Дълго след това, когато и последната следа от неговия път, означен от белезникава струя пари, се разсея в атмосферата, а подвижните пясъци бяха започнали да покриват голата скала и да изпълват изоставените разкопки, от запад се появи тъмен облак. Като летеше ниско, той се разля, разтегли се, обгърна с кълбата си мястото на кацането и увисна неподвижно. Остана така известно време. Когато слънцето започна силно да клони на запад, от облака заваля над пустинята черен дъжд.

ВСРЕД РАЗВАЛИНИТЕ

„Непобедимият“ се спусна на старателно избрано място, почти на шест километра северно от външната граница на така наречения „град“. „Градът“ се виждаше доста добре от командния пункт. Впечатлението, че това са изкуствено издигнати конструкции, беше сега по-силно, отколкото когато гледаха снимката на спътника-фотосонда. Ръбести, обикновено по-широки в основата, отколкото на върха, с различна височина, възчерни, на места лъскави като метал, те се простираха в продължение на много километри; но дори и с най-силен бинокляр не можеха да се различат добре техните детайли; изглеждаше само, че по-голямата част от постройките е надупчена като решето.

Този път още не беше престанало металическото звънтене на изстиващите дюзи, когато от вътрешността на кораба се подаде пандусът и клетката на асансьора и корабът се обгради с кръг от енергоботи, но това не беше всичко. На едно място, което се намираше точно срещу „града“ (отдолу той не се виждаше поради малките възвишения), се събра вътре в силовото поле група от пет всъдехода, към които се присъедини двойно по-голям от тях, приличен на апокалиптичен бръмбар, подвижен антиматериомет.

Командир на оперативната група беше Рохан. Той стоеше изправен в отворената куличка на първия всъдеход и чакаше да бъде отворен по заповед от борда на „Непобедимият“ проход през силовото поле. Два инфоробота от двата съседни хълма изстреляха няколко незагасващи зелени ракети и означиха пътя, а построената в две редици колона, начело с всъдехода на Рохан, потегли напред.

Машините свиреха басово с моторите си, фонтани пясък излитаха изпод балонните колела на гигантите, отпред, на двеста метра пред челния всъдеход, носейки се над повърхността на земята, се движеше роботът-разузнавач. Той приличаше на плоска чиния с бързоподвижни пипалца, а въздушните струи, които изхвърляше под себе си, раздухваха върховете на дюните, сякаш той, минавайки над

тях, палеше по върховете им невидими огньовете. Вдигнатият от колоната прах дълго се виеше в почти неподвижния въздух и след като тя отмина, означаваше пътя ѝ с червеникава, кълбеста ивица. Сенките на машините ставаха все по-дълги; клонеше към залез. Колоната заобиколи изпречилия се на пътя ѝ, почти напълно засипан кратер и след двадесет минути достигна първите развалини. Там вече нейният строй се обърка. Три всъдехода с автоматично управление се отделиха и означиха с ярки, сини светлини, че е включено локалното силово поле. Две други машини, управлявани от хора, потеглиха в подвижното прикритие. Петдесет метра зад тях крачеше на високите си присвити крака огромният антиматериомет. На едно място, след като прекрачи засипана купчина от накъсани сякаш метални въжета и телове, колоната се принуди да спре, защото единият му крак потъна през пясъка в някаква невидима пукнатина. Два арктана скочиха от всъдехода на командира и освободиха пленения колос. След това колоната продължи пътя си.

Това, което бяха нарекли град, всъщност изобщо не приличаше на земните селища. Потънали на неизвестна дълбочина в подвижните дюни, тъмните масиви с четковидна, сякаш наежена повърхност не приличаха на нищо, което са виждали човешките очи. Тези съоръжения с неопределени форми се издигаха на няколко етажа. Нямаха прозорци, врати, дори стени, едни изглеждаха като навълнени, взаимно проникващи се в много посоки, извънредно заплетени мрежи, с надебелявания в местата на свързване; други пък напомняха сложни пространствени арабески, които биха се получили от плътно слепване на медени пити или решета с триъгълни или петоъгълни отвори. Във всеки по-голям елемент и във всяка достъпна за погледа плоскост можеше да се открие известен тип закономерност, не тъй еднородна като в кристала, но без съмнение със своя повтарящ се определен ритъм, макар на много места да го прекъсваха следи от разрушения. Някои конструкции, построени сякаш от нацепени в ъглести форми и плътно сраснали клони, бяха произволно разперени в различни посоки като дървета или храсти: те или представляваха част от дъга, или две навити в противоположна посока спирали; стърчаха вертикално в пясъка; срещаха се обаче и наведени, наподобяващи рамената на подвижен мост плоскости. Ветровете, които духаха главно от север, бяха натрупали на всички водоравни плоскости и по полегатите

наклони подвижен пясък, така че много от тези развалини приличаха на широки пирамиди с пресечени върхове. Отблизо обаче привидно гладката повърхност издаваше истинския си вид; система от храстовидни островърхи пръти, летви, на места заплетени до такава степен, че пясъкът се задържаше върху тях. На Рохан се стори, че това са някакви кубически и пирамидални остатъци от скали, обраснали с мъртва и изсъхнала растителност. Но и това впечатление се разсейваше от няколко крачки разстояние: защото в хаоса на унищожението се проявяваше една закономерност, чужда на живите организми. Развалините не бяха обикновени, монолитни, защото можеше да се погледне в тях през пролуките в металния гъсталак, не бяха също празни, защото той ги изпълваше от край до край. Отвсякъде лъхаше мъртвило и пустота. Рохан си помисли за антиматериомета, но употребата на сила беше безсмислена, след като сградите бяха без вътрешни помещения и те не би имало къде да влязат. Вихърът гонеше между високите бастиони облаци прах. Симетричните мозайки от тъмнеещи отвори се изпълваха с пясък, който се изсипваше на струи и се събираше в основата в стръмни конуси като миниатюрни лавини. Непрестанното шумолене, с което той се ронеше, ги съпровождаше из целия път. Въртящите се антени, маховите дула на крачещите Гайгери, ултразвуковите микрофони и индикаторите за излъчванията мълчаха. Чуваше се само хрущенето на пясъка под колелата и прекъснатото виене на форсиращите мотори, когато машините променяха строя си на завоите, колоната ту потъваше в дълбоката хладна сянка на отминаващите колоси, ту отново изпълзяваше на осветения в червено пясък.

Най-после тя достигна една тектонична пукнатина. Това беше широка сто метра пропаст, като някаква привидно бездънна паст, без съмнение много дълбока, защото водопадите от пясък, които вятърът непрестанно събаряше в нея, не бяха я запълнили. Колоната спря и Рохан изпрати на другата страна летящия робот-разузнавач. Наблюдаваше на екрана това, което роботът забелязваше с телевизионните си обективи, но картината продължаваше да си бъде такава каквато я знаеха. Разузнавачът беше извикан обратно след един час и след като се присъедини към групата, Рохан се посъветва с Балмин и физика Гралев, които пътуваха в неговата машина, и реши да бъдат прегледани по-основно няколко от развалините.

Най-напред опитаха да установят с ултразвуковите сонди колко е дебел слой от пясък по „улиците“ на мъртвия „град“. Това беше трудна работа. Резултатите от отделните сондажи бяха различни, може би поради това, че основната скала беше претърпяла вътрешна декристализация от сътресението при грамадното разпукване. Това огромно коритообразно хлътване на терена, изглежда, беше изпълнено с пясъчен слой от седем до дванадесет метра. Колоната се насочи на изток към океана и след единадесеткилометров, лъкатушеш път между възчерните развалини, които ставаха все по-ниски и все по-малко се издигаха над пясъка, докато изчезнаха съвсем, тя достигна до голи скали. Спряха се на края на скалата, която беше толкова висока, че шумът на разбиващите се в подножието ѝ вълни достигаше горе като едва доловим шепот. Поясът гола, очистена от пясък, неестествено гладка скала се простираше по цялата брегова линия, издигаше се на север в няколко планински върха, които със застинали скокове се спускаха към огледалото на океана.

Зад тях остана „градът“ — който сега се виждаше като черен силует с правилни контури, потънал в червеникава мъгла. Рохан се свърза с „Непобедимият“, предаде на астрогатора получените информации, практически равни на нула, и цялата колона, като продължаваше да спазва всички правила за безопасност, се върна в развалините.

По пътя им се случи малко произшествие. Крайният ляв енергобот, вероятно поради малка грешка в курса, прекалено разшири площта на силовото поле и закачи края на наклонената към него остроръбеста слоеста постройка. Свързаният с показателя за приеманата мощност на полето антимаериомет, който беше програмиран от някой на автоматично поразяване в случай на атака, изтълкува скока на приеманата мощност като явен сигнал, че някой се опитва да пробие силовото поле и даде изстрел в безобидната развалина. Цялата горна част на наклонената „постройка“ с големина на земен небостъргач изгуби мръсночерния си цвят, нажежи се и ослепително заблестя, за да се превърне в следващата част от секундата в порой от врящ метал. Нито една прашичка не падна върху колоната, защото пламтящите парчета се плъзгаха по повърхността на невидимия купол на силовото поле. Преди да стигнат пясъка, те се изпаряваха от термичния удар. Веднага обаче настъпи, предизвикано

от аниhilацията, рязко повишаване на радиоактивността. Гайгерите автоматично включиха тревога и Рохан, като псуваше и обещавахе да пребие този, който е програмирал апаратурата, изгуби сума време, докато отмени тревогата и отговори на „Непобедимият“, където бяха забелязали блясъка и веднага бяха попитали за причината.

— Засега знаем само, че това е метал. Вероятно е стомана с примес от волфрам и никел — каза Балмин, който, без да се обезпокои от настъпилата суматоха, беше използвал случая да направи спектрален анализ на пламъците, които обхванаха развалините.

— Можете ли да определите възрастта? — попита Рохан, като изтриваше ситния пясък, полепнал по ръцете и лицето му.

Извитата от горещината оцеляла част на развалината беше останала вече зад тях; висеше като строщено крило над пътя, по който бяха минали.

— Не. Мога да кажа, че са страшно стари. Страшно стари — повтори той.

— Трябва да изследваме това по-подробно... И няма да искам разрешение от стария — додаде Рохан с внезапна решителност в гласа.

Те се спряха при един сложен обект, съставен от няколко централно свързани разклонения. В силовото поле се отвори проход, означен с две светлини. Отблизо всичко правеше впечатление на хаос. Фасадата на сградата беше построена от триъгълни плочи, покрити с телени „четки“; отвътре плочите се крепяха от система пръти, дебели като клони; на повърхността те бяха горе-долу подредени, но вътре, където се опитваха да погледнат, като осветяваха със силни прожектори, гората от пръти се разклоняваше на всички страни от дебелите възлови сплитания, отново се събираше, а всичко това заедно приличаше на гигантска телена плетеница от милиони натрупани кабели. Опитите да открият в тях следи от електрически ток, поляризация, остатъчен магнетизъм или радиоактивност не дадоха никакъв резултат.

Зелените светлини, с които бе означен проходът в силовото поле, мигаха неспокойно. Вятърът свистеше, тласканите в стоманения гъсталак въздушни маси издаваха невероятни звуци.

— Какво може да значи тази идиотска джунгла!

Рохан изтри от лицето си прилепналия към запотената кожа пясък. Двамата с Балмин стояха на заобиколения от нисък парапет

летящ разузнавач, който висеше заедно с тях на двадесетина метра над „улицата“, по-скоро над покрития с дюни триъгълен „площад“ между две съединени развалини. Далеч, някъде долу, бяха техните машини и малките като детски играчки хора, които гледаха с вдигнати глави.

Разузнавачът кръжеше. Минаха над покрити с ръбести остриета от възчерен метал повърхност, тя беше неравна, разкъсана, на места покрити с онези триъгълни плочи, които обаче не лежаха на една плоскост; наклонът им нагоре и встрани позволяваше да се надзърне в пълната с тъмнина вътрешност. Гъсталакът от преплетени прегради, пръти, многослоести вдлъбнатини беше такъв, че светлината на слънцето не можеше да проникне, а и лъчите на прожекторите тънеха безсилно в него.

— Какво мислите, Балмин, какво може да е това? — повтори Рохан.

Беше ядосан. Челото му се беше зачервило от постоянното триене, кожата го болеше, а очите му лютяха; след няколко минути трябваше да предаде следващия рапорт на „Непобедимият“, а не можеше дори да намери думи, за да опише това, пред което се намираше.

— Не съм ясновидец — отвърна ученият. — Не съм дори археолог. Впрочем струва ми се, че археолог също нищо няма да ви каже. Мисля... — и той замълча.

— Говорете де!

— Не ми прилича на жилищна конструкция. На развалини от жилища на каквито и да било същества, разбирате ли? Ако това изобщо може да се сравни с нещо, то трябва да се сравни с машина.

— С машина ли? Но с каква? С информационна? Може би това е било някакъв вид електронен мозък?...

— Май и вие сам не вярвате в това... — отвърна флегматично планетологът.

Роботът се измести встрани, като все още почти допираше прътите, които стърчаха безредно между разкривените плочи.

— Не. Тук не е имало никакви електрически вериги. Къде са ви съпротивленията, изолаторите, екраните?

— Може да са били леснозапалими. Може би ги е унищожил огън. Та нали това е все пак развалина — отвърна неуверено Рохан.

— Възможно е — неочаквано се съгласи Балмин.

— Тогава какво да кажа на астрогатора?

— Най-добре покажете му директно по телевизията цялата тази бъркотия.

— Това не е било град... — каза внезапно Рохан, сякаш бе обобщил в мислите си всичко, каквото бе видял.

— Не е, по всяка вероятност не е — потвърди планетологът. — Във всеки случай не такъв, какъвто можем да си представим ние. Тук не са живели нито човекоподобни същества, нито такива, които поне малко да приличат на тях. А животът в океана е съвсем близък до земния. Следователно и на сушата би било логично да има такъв живот.

— Да. Непрекъснато мисля за това. Никой от биолозите не иска да говори по този въпрос. Какво мислите вие?

— Не искат да говорят, защото цялата тази история изглежда невероятна: сякаш нещо тук не е допуснало живота на сушата... Сякаш нещо му е попречило да излезе от водата...

— Такава причина е могла да се появи един-единствен път, например избухването на съвсем близката свръхнова. Нали знаете, че дзета Лира е била нова преди няколко милиона години. Може би твърдото излъчване е погубило живота на континентите, а организмите по дъното на океана да са оцелели.

— Ако излъчването е било такова, каквото казвате, щяха и до днес да останат следи от него. А пък радиоактивността на почвата е дори много ниска за тази част от галактиката. А освен това през тия няколко милиона години еволюцията отново щеше да отиде напред; разбира се, нямаше да има никакви гръбначни, а само примитивни крайбрежни организми. Забелязахте ли, че брегът е напълно мъртъв?

— Забелязах. Това наистина ли има толкова голямо значение?

— Решаващо. Животът по правило възниква най-напред в крайбрежните плитчини и едва тогава слиза в дълбочините на океана. Не е възможно тук да е станало иначе. Нещо го е изпъдило. И ми се струва, че не го пуска да се върне до днес.

— Защо?

— Защото рибите се страхуват от сондите. На планетите, които познавам, някои животни не се боят от апаратите — никога не се боят от нещо, което не са виждали.

— Искате да кажете, че те вече са виждали сонди?

— Не знам какво са виждали. Но защо им е магниточувствителното сетиво?

— Това е една глупава история! — измърмори Рохан.

Той гледаше накъсаните фестони метал, надвеси се през парапета — закривените черни краища на прътите трепереха във въздушната струя, която изпускаше роботът. Балмин с дълги клещи отчупваше един след друг подаващите се от тунелния отвор телове.

— Ще ви кажа нещо — каза той. — Тук не е имало дори висока температура, никога не е имало, защото металът щеше да се окисли. Следователно и вашата хипотеза за пожар отпада...

— Тук се разбива всяка хипотеза — измърмори Рохан. — Освен това не виждам каква връзка може да има между тази шантава джунгла и изчезването на „Кондор“. Та това е абсолютно мъртвило.

— Не винаги е било така.

— Преди хиляда години, да, но не и преди няколко години. Няма какво да търсим повече тук. Да се връщаме долу.

И те замълчаха, а машината се спусна срещу зелените сигнални знаци на експедицията. Рохан поръча на техниците да включат телекамерите и да предадат данни за положението на „Непобедимият“.

Сам той се затвори в кабината на главния транспортър с учените. Като продухаха с кислород миниатюрното помещение, те започнаха да ядат сандвичи и да пият кафе от термосите. Над главите им пламтеше тръбообразната лампа. На Рохан му беше приятна нейната бяла светлина. Червеният ден на планетата беше почнал вече да му омръзва. Балмин плюеше, защото докато дъвчеше, пясъкът, който подло се беше набил в наустника на маската, скърцаше в зъбите му.

— Това ми напомня нещо... — неочаквано се обади Гралев, като завинтваше капака на термоса си. Черните му гъсти коси блестяха в светлината на лампата. — Бих ви разказал. Но при условие, че няма да го приемете съвсем сериозно.

— Ако изобщо ти напомня нещо, това е вече много — отвърна Рохан с пълна уста. — Казвай, какво ти напомня?

— Не нещо определено. Но съм чувал подобна история... всъщност това е по-скоро приказка. За лираните...

— Това съвсем не е приказка. Те наистина са съществували. Има монография за тях от Ахрамиан. — Забеляза Рохан.

Зад гърба на Гралев, върху пулта, започна да пулсира една лампичка — сигнал, че е установена директна връзка с „Непобедимият“.

— Да. Пейн допускаше, че някои са успели да се спасят. Но аз съм почти сигурен, че това не е истина. Всички са загинали при избухването на Новата.

— Тоест на шестнадесет светлинни години отук — каза Гралев. — Не познавам книгата на Ахрамиан. Но съм чувал, даже не си спомням къде, една история за това, как са се опитали да се спасят. Казват, че изпращали кораби до всички планети на по-близките звезди. Познавали са вече доста добре субсветлинната астрогация.

— Е, и какво?

— Това е всъщност всичко. Шестнадесет светлинни години не са много голямо разстояние. Може би тук е кацнал някой от корабите им?...

— Смяташ ли, че те са тук? Исках да кажа, потомците им?

— Не зная. Просто свързах тези развалини с тях. Възможно е те да са ги построили...

— А как всъщност са изглеждали те? — попита Рохан. — Човекоподобни ли са били?

— Ахрамиан е на такова мнение — отвърна Балмин. — Но това е само хипотеза. От тях са останали по-малко следи, отколкото от австралопитека.

— Странно...

— Съвсем не е странно. Планетата им е била няколко десетки хиляди години в зоната на хромосферата на Новата. Имало е периоди, когато температурата на повърхността е надминавала десет хиляди градуса. Дори и скалите в долната част на планетната кора са претърпели пълна метаморфоза. От океаните не е останала и следа, цялата планета е обгорена като кост в огън. Помислете си — сто века в пожара на Новата.

— Лирани тук? Но защо пък ще се крият? И къде?

— Може би са измрели вече? Впрочем не бъдете прекалено вискателен към мене. Просто казах това, което ми дойде наум.

Стана тихо. На пулта за управление светна сигнал за тревога. Рохан скочи и вдигна слушалката към ушите си.

— Тук е Рохан... Какво? Вие ли сте? Да! Да! Слушам... Добре, веднага се връщаме! — И обърна към останалите преbledнялото си лице. — Другата група е намерила „Кондор“... на триста километра оттук...

„КОНДОР“

Отдалече ракетата приличаше на наклонена кула. Впечатлението се засилваше от положението на заобикалящите я пясъци: от запад пясъкът беше навейан много по-високо, отколкото откъм изток, поради постоянната посока на ветровете. Наблизо бяха няколко влекача, почти напълно засипани, дори застиналият с вдигнат капак енергомет беше засипан от дюните до средата на корпуса. Но под кърмата се виждаха отворите на дюзите, защото тя се намираше в една незасипана вдлъбнатина. Благодарение на това беше достатъчно да се изгребе тънкият слой пясък, за да се открият разпръснати край пандуса предмети.

Хората от „Непобедимият“ се спряха в края на насипа. Всъдеходите, с които идваха, вече бяха заобиколили в кръг целия терен и пуснатите от емитерите силови полета се свързаха в защитен купол. Транспортъорите и инфороботите бяха оставени на няколко десетки метра от мястото, където пясъчният пръстен опасваше основата на „Кондор“, и хората гледаха надолу от върха на дюната.

Между пандуса на кораба и пясъка имаше около пет метра, сякаш нещо го беше задържало изневиделица в момента, когато е бил спущан. Клетката на асансьора обаче беше стабилно изправена, а празната кабина с отворени врати сякаш ги канеше да влязат. Отстрани се подаваха от пясъка няколко кислородни бутилки. Алуминиевите им стени блестяха, сякаш бяха захвърлени само преди няколко минути. Малко по-нататък от дюната се подаваше част от някакъв син предмет, който се оказа пластмасов бидон. Впрочем във вдлъбнатината под кораба имаше много разхвърляни предмети: пълни и празни консервени кутии, теодолити, фотоапарати, бинокли, стативи и манерки — някои запазени, някои леко повредени.

„Сякаш някой ги е изхвърлял на купища от ракетата!“ — помисли Рохан, като провря глава в мястото, където в тъмния отвор се виждаше люкът за екипажа: капакът му не беше добре затворен. Малката летяща разузнавателна група на Дьо Врие съвсем случайно се

бе натъкнала на мъртвия кораб. Дьо Врие не се беше опитал да влезе в него, а веднага беше съобщил в базата. Едва групата на Рохан щеше да открие тайната на двойника на „Непобедимият“. Техниците вече тичаха направо от машините и носеха сандъците с инструменти.

Рохан забеляза един издут предмет, покрит с тънък слой пясък, отмести го с върха на обувката си, като мислеше, че е някакъв малък глобус, все още не разбирайки какво е това, вдигна бледожълтеникавата топка от земята. Почти извика; всички се обърнаха към него. Той държеше човешки череп.

После намериха и други кости, а също и един цял скелет, облечен в комбинезон. Между отпуснатата долна челюст и зъбите на горната още стоеше наустникът на кислородния апарат, а стрелката на манометъра показваше 46 атмосфери: Ярг приклепна, отвори вентила на бутилката и газът излетя с провлечено свистене. В свършено сухия въздух на пустинята по стоманените части на редуктора нямаше ни най-малка следа от ръжда и винтовете се въртяха съвсем лесно.

Механизмът на асансьора можеше да бъде пуснат в действие от платформата на кабината, но в мрежата сигурно нямаше ток, защото натискането на копчетата не даде резултат. Изкачването на четиридесетметровата клетка на асансьора беше доста трудно и Рохан се колебаеше дали няма да е по-добре да прати горе няколко души с летяща чиния, но в това време двамата техници, привързани с въжета, запълзяха по клетката. Останалите мълчаливо наблюдаваха изкачването.

„Кондор“, кораб от съвсем същия клас като „Непобедимият“, беше напуснал дока само няколко години преди него; те почти не се различаваха един от друг. Хората мълчаха. Макар че всъщност никой не беше говорил за това, но може би всички биха предпочели да видят разбити при катастрофа — дори и от експлозия в реактора — остатъци от кораба. Фактът, че той стоеше тук, полузарит в пясъка на пустинята, наклонен безжизнено на една страна (сякаш почвата се беше поддала под натиска на кърмовите подпори), потопен в хаоса от предмети и човешки кости и същевременно привидно тъй непокътнат, замая всички. Техниците се изкатериха до люка за екипажа, отвориха без усилие капака и се скриха от очите на останалите. Нямаше ги доста дълго и Рохан започна вече да се безпокои, но неочаквано асансьорът трепна, вдигна се на един метър височина и после се спусна обратно

на пясъка. Същевременно от отворения вход се показва фигурата на единия от техниците; той им даде знак с ръка, че могат да се качват.

Рохан, Балмин, биологът Хегеруп и един от техниците, Кралик, потеглиха нагоре. По стар навик Рохан гледаше огромния изпъкнал корпус край парапета на кабината и за първи, но не и за последен път през този ден се вцепени от учудване. Титаново-молибденовите плочи на бронята бяха ситно очукани и изстъргани с някакъв ужасно твърд инструмент; следите не бяха много дълбоки, но бяха толкова нагъсто, че цялата обвивка на кораба изглеждаше като надупчена от шарка. Рохан дръпна Балмин за ръката, но той вече беше забелязал това необикновено явление. И двамата се опитаха да огледат по-добре очуканата броня. Всички дупчици бяха малки, сякаш издълбани с острия край на длето, но Рохан знаеше, че няма такова длето, което да може да надраска циментираната повърхност. Това можеше да бъде резултат само на химическо въздействие. Но той не успя да види повече, защото асансьорът завърши краткото си пътешествие и те трябваше да влязат в барокамерата.

Корабът беше осветен отвътре: техниците бяха пуснали вече аварийния генератор, задвижван от сгъстен въздух. Край високия праг имаше голяма купчина извънредно ситен пясък. Вятърът го беше навял през полуотворения люк. В коридорите изобщо нямаше пясък. Помещенията в третия сектор бяха чисти, подредени и добре осветени, само тук-там лежеше по някой захвърлен предмет — кислородна маска, пластмасова чиния, книга, част от комбинезон — но така беше само в третия сектор. Долу, в картографските и звездните кабинети, в столовите, каютите на екипажа, в радарните постове, в главния разпределителен пункт за двигателите, в главните и междинните коридори, цареше необясним хаос.

Още по-ужасна картина представляваше командният пункт. Там на екраните и на часовниците нямаше нито едно оцеляло стъкло. При това, понеже стъклата на всички уреди бяха от вещество, което не се чупи на парчета, изглежда, някакви удивителни силни удари ги бяха превърнали в сребрист прах; този прах покриваше пултовете, креслата и дори кабелите и контактите. В библиотеката се търкаляха, като изсипан от чувал булгур, микрофилми, които се бяха полуразвили и заплели в големи лъскави кълба, скъсани книги, счупени пергели, спектрални и аналитични ленти, купища от големите звездни каталози

на Камерон, над които беше издевателствувал някой, късайки яростно, но и с непонятно търпение една след друга техните дебели, твърди пластмасови страници. Входовете на клубното помещение и съседната прожекционна зала бяха преградени от купища смачкано облекло и парчета кожа от разпраната тапицерия на креслата. Всичко изглеждаше така, сякаш ракетата, както се изрази боцманът Тернер, е била нападната от стадо павиани. Хората преминаваха от сектор в сектор, загубили просто способността да говорят при вида на това разрушение. В малката навигационна кабина до стената имаше изсъхнал труп на свит на кълбо човек, облечен в панталони и изцапана риза. Някой от техниците, който първи беше влязъл там, бе хвърлил върху него брезент. Това всъщност беше една мумия с изсъхнала, залепена за костите кафява кожа.

Рохан беше един от последните, които напуснаха „Кондор“. Виеше му се свят, повръщаше му се и той превъзможваше повтарящите се пристъпи с цялата сила на волята си. Имаше чувството, че е преживял кошмарен, невероятен сън. Но лицата на хората около него му доказваха, че всичко, което е видял, е истина. Бяха изпратени кратки радиограми на „Непобедимият“. Част от екипажа остана в изоставения „Кондор“, за да приведе горе-долу в порядък кораба. Преди това обаче Рохан им каза да снимат щателно всички помещения на ракетата и да направят точни описания на състоянието, в което ги бяха заварили.

Те се връщаха с Балмин и Гаарб, един от биофизиците; водач на транспортъора беше Ярг. Широкото му, обикновено усмихнато лице сега сякаш беше се смалило и потъмняло. Многогонната машина подскачаше от време на време, нещо, което никога не се беше случвало на опитния водач, и се провираше между дюнните, като пръскаше настрани гигантски фонтани пясък. Пред нея пълзеше безпилотният енергобот с автоматично управление и ги пазеше със силовото си поле. Те мълчаха през цялото време; всеки се беше замислил. Рохан почти се страхуваше от срещата с астрогатора, защото фактически не знаеше какво да му каже. Едно от най-ужасните поради своето абсолютно безсмислие открития той щеше да запази за себе си. В банята, в седмия сектор, той беше намерил парчета сапун със следи от човешки зъби. Невъзможно е да са били гладни: складовете бяха пълни с почти недокоснати запаси от храна; дори млякото в хладилниците се беше

запазило съвсем добре. На средата на пътя ги извика по радиото един малък всъдеход, който летеше към тях, оставяйки зад себе си облак от прах. Те намалиха скоростта, тогава и всъдеходът спря. В него имаше двама души, немладият вече техник Магдоу и неврофизиологът Сакс. Рохан изключи силовото поле и те можеха вече да чуват гласовете си. След неговото тръгване открили в хибернатора на „Кондор“ замразено човешко тяло. Имало известна надежда този човек да бъде съживен; и Сакс беше взел цялата необходима апаратура от „Непобедимият“. Рохан реши да се върне със Сакс, като се мотивира с това, че всъдеходът на учения няма силово прикритие. Но в действителност той се радваше, че ще се отложи разговорът с Хорпах. Те завиха на място и се понесоха обратно, като вдигаха облаци от пясък. Около „Кондор“ беше оживено. Непрекъснато вадеха от джоните най-различни предмети. На отделно място под бяло покривало лежаха, поставени в една редица, човешки трупове, те бяха повече от двадесет. Пандусът работеше, дори статичният реактор произвеждаше вече електричество. Забелязаха ги още отдалече по вдигналия се прахоляк и им отвори проход в силовото поле. Там беше лекарят, малкият доктор Нигрен, но без асистенти той не искаше дори да прегледа намерения в хибернатора човек. Използувайки привилегиите си, Рохан се качи с двамата лекари в ракетата — защото той заместваше в момента командира; изпочупените уреди, които предишния път преграждаха входа на помещенията, бяха отстранени по време на отсъствието му. Термометрите в хибернатора показваха минус седемнадесет градуса. Двамата лекари се спогледаха без думи, но Рохан все пак знаеше за хибернацията толкова, колкото да разбере, че температурата е прекалено висока за пълна обратима смърт, а пък е ниска за хипометричен сън. Не изглеждаше човекът в хибернатора да е бил специално приготвен за летаргия в съответните условия, той по-скоро беше попаднал случайно тук, по същия непонятен и безсмислен начин, по който бе станало и всичко друго на „Кондор“. И действително, когато се облякоха в термостатични скафандри и след като отвъртяха винтовите колела и отместиха тежкия люк, те видяха простряно на пода по очи тяло на човек, облечен само в бельо. Рохан помогна на лекарите да го пренесат на малката тапицирана маса под трите безсенчести лампи. Тя не беше истинска операционна маса, а легло за някои манипулации, които понякога се извършват в хибернатора. Рохан

се страхуваше от лицето на този човек, защото познаваше повечето от хората на „Кондор“. Но този му беше непознат. Ако не беше ниската температура и втвърдените му крайници, би могло да се помисли, че намереният спи. Клепачите му бяха спуснати; в сухата, херметическа кабина кожата дори не бе изгубила естествения си цвят, само беше малко по-бледа. Но тъканта под нея бе пълна с микроскопични ледени кристалчета. Двамата лекари за втори път се разбраха с очи, без да си говорят. После започнаха да приготвяват приборите си. Рохан седна на една от празните койки. Двете дълги редици койки бяха старателно постлани; в хибернатора не бе нарушен обикновеният ред. Няколко пъти звъннаха инструментите, лекарите си шепнеха нещо, накрая Сакс се отдалечи от масата и каза:

— Нищо не може да се направи.

— Мъртъв — каза Рохан, но това по-скоро беше единственият възможен извод от думите на лекаря, отколкото въпрос към него.

В това време Нигрен се приближи до пулта на климатизатора. След малко въздухът се раздвижи от топъл полъх. Рохан стана, за да излезе, но видя, че Сакс се връща при масата. Лекарят вдигна от пода една малка черна чанта, отвори я и Рохан видя в нея апарата, за който неведнъж беше чувал, но който той досега не беше виждал в действие. Сакс педантично, с необикновено спокойни движения размотаваше сплетените кабели, които завършваха с плоски електроди. Той постави шест от тях на черепа на мъртвия и ги привърза с еластична лента. Приклегна, извади от торбата три чифта слушалки, постави си едните и все така приведен, започна да върти копчетата на оставения в чантата апарат. Със затворените си очи лицето му придоби израз на пълно съсредоточаване. Внезапно той присви вежди, наведе се още повече, стисна с ръка копчето и рязко свали слушалките.

— Колега Нигрен — каза той със странен глас.

Малкият доктор взе от него слушалките.

— Какво?... — затаил дъх, прошепна с разтреперани устни Рохан.

Апаратът в корабния жаргон се наричаше „подслушвач на гробовете“. С него можеше да се „подслуша“ мозъкът на умрял човек, чиято смърт е настъпила неотдавна или тялото му не е започнало още да се разлага, както беше в този случай, поради ниската температура, а

по-точно можеше да се подслуша това, което е изпълвало в последните мигове съзнанието му.

Апаратът изпращаше в черепа електрически импулси; те се движеха по пътя на най-малкото съпротивление — тоест по тези нервни влакна, които са представлявали функционално цяло в момента преди агонията. Резултатите не винаги са сигурни, но се говореше, че на няколко пъти по този начин са получавани информации с необикновено значение. В случай като този, когато от повдигане булото на тайната, което забулваше трагедията на „Кондор“, зависеше толкова много, прилагането на „подслушвача на гробовете“ беше една необходимост. Рохан се бе вече досетил, че неврологът изобщо не е разчитал да съживи умрелия човек и е дошъл фактически само за да чуе какво ще му предаде неговият мозък. Той стоеше неподвижно, чувствуваше, че устата му е странно суха и сърцето му бие тежко. Сакс му подаде втория чифт слушалки. Ако жестът му не беше тъй прост и естествен, Рохан не би имал смелостта да си ги сложи. Но той направи това под спокойния тъмен поглед на Сакс, който бе приклепнал с единия си крак до апарата и въртеше едва забележимо копчето на усилвателя.

Отначало не се чуваше нищо друго освен шума на токовете и той дори усети облекчение, защото не искаше да чуе нищо. Без дори да си дава сметка за това, той желаше мозъкът на непознатия човек да остане ням като камък. Сакс се надигна и му намести слушалките. И тогава Рохан видя през светлината, заляла бялата стена на кабината, една сива, сякаш посипана с пепел картина, замъглена и увиснала в пространството на неопределено разстояние. Той неволно затвори очи и това, което бе виждал преди малко, стана почти ясно. Беше нещо като коридор в ракетен кораб, с тръби по дължината на тавана; целият коридор беше задръстен от човешки тела. Те сякаш се движеха, но фактически трепереше и се вълнуваше цялата картина. Хората бяха полуголи, по тях висяха на парцали остатъци от дрехите им, а тяхната неестествено бяла кожа беше покрита с някакви тъмни петна, сякаш се беше изприщила. Но може би и това явление беше само случаен страничен ефект, защото стените и подът бяха изпъстрени със същите черни запетайки. Цялата картина се люлееше, разтегляше, свиваше и вълнуваше като снимка, направена през дебел пласт вода. Рохан потръпна от ужас и рязко отвори очи; картината посивя и почти се

изгуби, като само преграждаше със сянката си силната светлина на заобикалящата го действителност. Но Сакс отново докосна копчетата на апарата и Рохан чу — сякаш в собствената си глава — едно слабо нашепване: „... ала... ама... лала... ала... ма... мама...“

И нищо повече. Токът за усилване внезапно измюка, започна да бучи и изпълни слушалките с повтарящи се като силно хълцане изпищявания, прилични на див, подигравателен, ужасен смях. Но това беше само токът; хетеродинът просто беше започнал да генерира прекалено силни трептения...

Сакс нави шнуровете, подреди ги и ги постави в торбата, а Нигрен вдигна края на платнището и го метна върху лицето на мъртвеца, чиято затворена до този момент уста, може би от топлината (в хибернатора беше вече почти горещо — във всеки случай по гърба на Рохан течеше пот), леко се разтвори и прие израз на безкрайно учудване. И точно такава изчезна под белия саван.

— Кажете нещо... Защо нищо не казвате?! — избухна Рохан.

Сакс притегна ремъците на калъфа, стана и се приближи до него.

— Овладейте се, навигаторе...

Рохан присви очи, стисна юмруци, но усилията му, колкото и големи да бяха те, останаха напразни. Както обикновено в такива случаи, той се изпълваше с ярост и именно нея му беше трудно да овладее.

— Извинете... — избъбри той. — Но какво значи всичко това?

Сакс разкопча скафандъра си, който се свлече на пода, и привидно високият му ръст се стопи. Той отново стана слаб, прегърбен човек с тесни гърди и тънки, нервни ръце.

— Зная не повече от вас — каза той. — А може би и по-малко.

Рохан нищо не разбираше, но се хвана за последните му думи.

— Как така?... Защо по-малко?

— Защото не съм бил тук — не съм видял нищо друго освен този труп. Вие сте тук от сутринта. Тази картина нищо ли не ви говори?

— Не. Те — те мърдаха. Дали са били още живи тогава? Какво беше това по тях? Тези петънца...

— Не мърдаха. Това е оптическа измама. Енграмите се фиксират като фотографите. Понякога се получава разместване — образите се наслагват по няколко наведнъж; но в този случай нямаше такова нещо.

— А тези петънца? И те ли са оптическа измама?

— Не зная. Всичко е възможно. Но ми се струва, че не са. Какво мислите за това, Нигрен?

Малкият лекар беше свалил вече скафандъра си.

— Не зная — каза той. — Може би това не е бил артефакт. Нали нямаше по тавана?

— Петънцата ли? Не. Само по тях... и по пода. И няколко по стените...

— Ако това беше втора проекция, те щяха да покрият цялата картина — каза Нигрен. — Но това не е сигурно. Прекалено много случайности има в такова зафиксиране...

— А гласът? Това — това бръщолевене? — разритваше го отчаяно Рохан.

— Една дума се чу ясно: „мама“. Чухте ли я?

— Да. Но имаше и още нещо. „Ала... лала“... повтаряха се.

— Повтаряха се, защото претърсих цялата кора на темето — измърмори Сакс. — Тоест цялата област на слуховата памет — обясни той на Рохан. — Това е най-необикновеното...

— Думите ли?

— Не. Не думите. Умиращият може да мисли за каквото и да било; ако мисли за майка си, това е съвсем нормално. Но неговата слухова кора е съвършено празна, разбирате ли?

— Не. Нищо не разбирам. Как така празна?

— Обикновено прослушването на теменната област не дава резултат — обясни Нигрен. — Там има извънредно много енграми, прекалено много зафиксирани думи. Все едно да се опитате да четете сто книги наведнъж. Получава се хаос. А той — Нигрен погледна дългата фигура под бялото платно, — той няма там нищо. Никакви думи освен тези няколко срички.

— Да. Преминах от сенсоричния център на говора чак до *Silcus Rolandi* — каза Сакс. — Затова се повтаряха сричките, били са последните фонематични структури, които са оцелели.

— А останалите? А другите?

— Няма ги. — Сакс, изгубил сякаш търпение, така вдигна тежкия апарат, че кожената му дръжка изскърца. — Просто ги няма и край. Моля да не ме питате какво е станало с тях. Този човек е изгубил цялата си слухова памет.

— А картината?

— Това е нещо друго. Видял е. Може да не е разбрал какво гледа, но и фотоапаратът нищо не разбира, а въпреки това фиксира всичко, към което го насочиш. Впрочем не знам дали той е разбирал или не...

— Ще ми помогнете ли, колега?

Двамата лекари вдигнаха апаратите и излязоха. Вратата се затвори. Рохан остана сам. Обхвана го такова отчаяние, че той отиде при масата, вдигна платното, отметна го и като разкопча ризата на мъртвеца, която се беше размразила и бе станала съвсем мека, внимателно прегледа гърдите му. Трепна, когато го докосна, защото дори и кожата бе станала еластична; с размръзването на тъканта мускулите бяха омекнали, неестествено повдигнатата досега глава се отпусна назад, сякаш този човек наистина беше заспал.

Рохан търсеше по тялото му следи от някаква загадъчна епидемия, от отравяне, ухапване, но не намери нищо. Два пръста на лявата ръка се разтвориха и откриха малка раничка. Тя беше леко отворена и започна да кърви. Червени капки започнаха да се стичат на бялата пенопластова обвивка на масата. Това беше вече прекалено за Рохан. Без дори да покрие мъртвеца със савана, той избяга от кабината и хукна към главния изход, като разблъскваше събралите се пред него хора, сякаш нещо го гонеше.

Ярг го спря пред барокамерата, помогна му да си сложи кислородния апарат и дори пъхна наустника в зъбите му.

— Нищо ли не се знае, навигаторе?

— Не, Ярг. Нищо! Нищо!

Не забелязваше заедно с кого се спуска с асансьора. Двигателите на машините виеха. Вятърът се засилваше и вълни от пясък се носеха и шибаха по грапавата, неравна повърхност на корпуса. Рохан изобщо беше забравил за тая странна грапавина. Той отиде при кърмата и като се вдигна на пръсти, докосна с върха на пръстите си дебелия метал. Бронята беше като скала, именно като много стара, изветряла повърхност на скала, покрита с твърди издатини. Той видя между транспортърите високата фигура на инженер Ганонга, но дори не понечи да го запита какво е мнението му за това феноменално явление. Инженерът знаеше колкото него. Тоест — нищо. Нищо.

Връщаше се с още десетина души с най-големия транспортър. Беше седнал в ъгъла на кабината. Чуваше гласовете на другите сякаш

от много далече. Боцманът Тернер говореше нещо за отравяне, но му възразиха шумно:

— Отравяне ли? С какво? Всички филтри са във великолепно състояние. Резервоарите са пълни с кислород. Водните запаси са непокътнати... ядене, колкото щеш...

— Видяхте ли как изглеждаше този, дето го намерихме в малката навигационна? — попита Бланк. — Познавах го... Не бих се сетил кой е, но на ръката му имаше пръстен...

Никой не му отговори. Като се върна в базата, Рохан отиде направо при Хорпах. Астрогаторът се беше ориентирал вече в положението благодарение на телевизионното предаване и рапорта на групата, която се бе върнала по-рано и бе донесла направените неколкостотин снимки. Рохан неволно почувствува облекчение, че не му се налага да рапортува за всичко, което е видял.

Астрогаторът го погледна внимателно, стана от масата, на която върху картата на местността бяха натрупани много снимки. Бяха сами в голямата навигационна кабина.

— Стегнете се, Рохан — каза той. — Зная какво чувствувате, но на нас ни е необходим преди всичко разум. И хладнокръвие. Трябва да се доберем до същността на тази объркана история.

— Имали са всички защитни средства: енергороботи, лазери, антиматериомети. Главният антимат е точно до кораба. Имали са всичко, което имаме и ние — с безцветен глас каза Рохан. Внезапно той седна и каза: — Извинете...

Астрогаторът извади от стенното шкафче бутилка коняк.

— Старо средство, но върши работа понякога. Изпийте това, Рохан. Някога са го употребявали по бойните полета...

Рохан преглътна мълчаливо парещата течност.

— Проверих сборните броячи на всички силови агрегати — каза той с такъв тон, сякаш се оплакваше. — Нищо не ги е нападало. Даже и един изстрел не са дали. Просто — просто...

— ... са полудели? — продължи спокойно астрогаторът.

— Бих искал поне в това да бъда сигурен. Но как е възможно?

— Видяхте ли бордовия дневник?

— Не. Гаарб го е взел. При вас ли е?

— Да. След датата на кацването има само четири бележки. Те се отнасят за развалините, които вие изследвахте — и... за „мушици“.

— Не разбирам. Какви мушици?

— Не зная. Написано е точно така — той вдигна от масата една отворена книга. — „Никакви следи от живот на сушата. Състав на атмосферата...“ Това са данни от анализите... ето, тук... „В 18:40 завръщащият се от развалините втори патрул от всъдеходи е попаднал в локална пясъчна буря с голяма активност на атмосферно електричество. Радиовръзка бе установена въпреки смущенията. Патрулът докладва за големи количества мухи, които покриват...“

Астрогаторът прекъсна и остави книгата.

— А по-нататък? Защо не свършите?

— Това е именно краят. Така свършва последната бележка.

— И няма нищо повече?

— Останалото можете да видите.

Той му подаде отворената книга. Страницата беше покрита с нечетливи драсканици. Рохан се вглеждаше с разширени очи в хаоса от преплетени линии.

— Това е май буквата „б“ — каза тихо той.

— Да. А тук е „Г“. Главно „Г“. Също като че ли го е писало малко дете... не намирате ли?

Рохан мълчеше с празната чаша в ръка. Беше забравил да я остави. Помисли си за неотдавнашните си амбиции: мечтаеше сам да командува „Непобедимият“. Сега беше благодарен на съдбата, че не той ще трябва да вземе решение за по-нататъшната съдба на експедицията.

— Извикайте, ако обичате, командирите на специализираните групи. Рохан! Събудете се!

— Извинете. Съвещание ли?

— Да. Да дойдат всички в библиотеката.

След четвърт час всички седяха в голямата квадратна зала, чиито стени бяха покрити с цветен емайл; в тях бяха скрити книгите и микрофилмите. Най-отвратителното може би беше невероятната прилика между помещенията на „Кондор“ и на „Непобедимият“. Това беше естествено, корабите бяха близнаци — но Рохан, където и да погледнеше, не можеше да се отърси от картините на лудостта, които се бяха врязали в паметта му.

Тук всеки си имаше свое определено място. Биологът, лекарят, планетологът, електронците и свързочниците, кибернетиците и

физиците седяха на подредените в полукръг кресла. Тези деветнадесет човека представляваха стратегическият мозък на кораба. Астрогаторът стоеше отделно, под спуснатия наполовина бял екран.

— Запознали ли са се всички присъстващи с положението на борда на „Кондор“?

Отговори му многогласно утвърдително измърморване.

— До този момент — каза Хорпах — екипажите, които работят в периметъра на „Кондор“, са намерили двадесет и девет тела. В кораба са намерени тридесет и четири, едно от които напълно се е запазило благодарение на замразяването му в хибернатора. Доктор Нигрен, който току-що се е върнал оттам, ще ни докладва за общото положение...

— Не мога да ви кажа много нещо — каза малкият доктор, като ставаше от стола. Той бавно се приближи до астрогатора. Беше с една глава по-нисък от него. — Намерихме само девет мумифицирани тела освен онова, за което спомена командирът и което ще бъде изследвано отделно. Всъщност това са скелети или части от скелети, изровени от пясъка. Мумификация е настъпила вътре в кораба, където е имало благоприятни условия: много ниска влажност на въздуха, практическа липса на гнилостни бактерии и невисока температура. Телата, които са се намирали на открито, са се разлагали главно през дъждовните периоди, защото пясъкът съдържа големи количества окиси и железни сулфати, които влизат в реакция със слаби киселини... Впрочем мисля, че тези подробности не са съществени. Ако се наложи точно да се представят протеклите процеси, с това ще се заемат колегите химици. Във всеки случай при външните условия не е могло да настъпи мумификация, още повече че тук се е прибавило и въздействието на водата и на разтворените в нея вещества, а също и въздействието на пясъка, продължило редица години. С последното може да се обясни и полирането на костната повърхност.

— Извинете — прекъсна го астрогаторът. — Най-важна в този момент е причината за смъртта на тези хора, докторе...

— Никакви симптоми на внезапна смърт, поне по най-добре запазените тела — поясни веднага лекарят. Не гледаше към никого и сякаш наблюдаваше нещо невидимо в повдигнатата си към лицето ръка. — Видът им е такъв, сякаш са умрели от естествена смърт.

— В смисъл?

— Без външно, внезапно въздействие. Някои дълги кости, намерени отделно, са счупени, но тези повреди са могли да настъпят по-късно. За да се определи това, са необходими по-обстойни изследвания. Тези, които са облечени, имат запазена кожа и скелетите им са неповредени. Никакви рани, ако не се смятат малките одрасквания, които със сигурност не биха могли да причинят смърт.

— Е, тогава как са загинали?

— Не зная това. Може да се приеме, че са загинали от глад или от жажда...

— Запасите им от вода и храна са неизразходвани — се обади от мястото си Гаарб.

— Зная това.

За момент настъпи мълчание.

— Мумификацията представлява преди всичко лишаване на организма от вода — обясни Нигрен. Все още не поглеждаше никого от присъстващите. — Масните тъкани се променят, но все пак могат да бъдат открити. А ето... тези хора всъщност са ги изгубили практически. Точно както след дълго гладуване.

— Но ги имаше у този, който намерихме в хибернатора — подхвърли застаналият зад последния ред кресла Рохан.

— Това е истина. Но той вероятно е умрял от измръзване. Сигурно е попаднал по неизвестен за нас начин в хибернатора; може би просто е заспал, когато температурата е започнала да спада.

— Допускате ли възможността за общо отравяне? — попита Хорпах.

— Не.

— Но, докторе... не можете така категорично...

— Мога да кажа следното — отвърна лекарят. — Отравяне в планетарни условия може да настъпи или в дробовете от вдишани газове, или през хранопровода, или през кожата. Един от най-запазените трупове беше с поставена кислородна маска. В бутилката имаше кислород, който би му стигнал за повече от десет часа...

„Това е истина“ — помисли си Рохан. Спомни си онзи човек, опънатата кожа на черепа му с остатъци от потъмнели петна на скулите и очните кухини, от които се сипеше пясък.

— Те не са могли да изядат нещо отровно, защото няма нищо за ядене тук — тоест на сушата. А те не са предприели никакъв риболов в

океана. Катастрофата е станала веднага след кацането им. Само един патрул са успели да изпратят към развалините. Това е всичко. Впрочем, тъкмо идва Макмин. Колега Макмин, свършихте ли?

— Да — отвърна биохимикът от вратата.

Всички обърнаха глави към него. Той мина по средата между седналите и застана до Нигрен. Не беше свалил дългата си лабораторна престилка.

— Направихте ли анализите?

— Да.

— Доктор Макмин изследва тялото на човека, който беше намерен в хибернатора — обясни Нигрен. — Я ни кажете направо какво намерихте.

— Нищо — каза Макмин.

Косите му бяха толкова светли, че не можеше да се определи дали просто не са вече побелели, а очите му бяха сиви. Дори клепачите му бяха покрити с големи лунички. Но сега това дълго, конско лице не размиваше никого.

— Никакви органични или неорганични отрови. Всички ензимни групи на тъканите са в нормално състояние. Кръвта също. В стомаха има остатъци и от смлени сухари и концентрат.

— Тогава как е загинал? — попита Хорпах. Той продължаваше да бъде съвсем спокоен.

— Просто е замръзнал — отвърна Макмин и едва в този момент забеляза, че е с престилка. Откопча катарамите и я хвърли настрани върху едно свободно кресло. Гладката тъкан се свлече и падна на пода.

— Е, и какво е вашето мнение? — каза неотстъпчивият астрогатор.

— Нямам мнение — отвърна Макмин. — Мога само да кажа, че тези хора не са се отровили.

— Някакво бързо разпадащо се радиоактивно вещество? Или твърдо излъчване?

— Твърдото излъчване в смъртна доза оставя следи: пукване на капиляри, петехии, промени в кръвната картина. Такива изменения няма. Няма такова радиоактивно вещество, чиято смъртоносна доза, взета преди осем години, не би оставила никакви следи. Местната степен на радиоактивност е по-ниска от земната. Тези хора не са се срещнали с никаква форма на радиация. Гарантирам ви за това.

— Но нали все пак ги е убило нещо! — възбудено каза планетологът Балмин.

Макмин мълчеше. Нигрен тихо му каза нещо. Биохимикът кимна с глава и като премина между седналите, излезе. Тогава Нигрен слезе от подиума и седна на мястото си.

— Положението не е добро — каза астрогаторът. — Във всеки случай не можем да чакаме помощ от биолозите. Искате ли някой да каже нещо?

— Да.

Стана Сарнер, атомен физик.

— Обяснението за гибелта на „Кондор“ се крие в самия него — каза той. Изглежда един след друг всички със своите очи на далекогледа птица. В сравнение с черните му коси ирисът на очите му изглеждаше почти бял. — Тоест — то е там, само че засега не можем да го разшифроваме. Хаосът в каютите — непипнатите запаси, положението на пръснатите трупове, повредите в инсталацията — всичко това означава нещо.

— Ако нямате какво повече да кажете... — подхвърли разочаровано Гаарб.

— Не бързайте. Намираме се в тъмнина. Трябва да потърсим друг път. Засега знаем съвсем малко. Имам чувството, че нямаме смелостта да си припомним някои от нещата, които видяхме на борда на „Кондор“. Затова с такава упоритост се връщаме към хипотезата за отравяне и предизвиканата от него всеобща лудост. В интерес на самите нас — и заради загиналите — трябва да разглеждаме безпоощадно фактите. Моля, по-скоро внасям категоричното предложение всеки от нас да каже тук какво най-силно го е потресло на „Кондор“. Това, което може би не е споделил с другите. За което е помислил, че трябва да го забрави.

Сарнер седна. Рохан след кратка вътрешна борба каза за парчетата сапун, които беше видял в банята.

После стана Гралев. На борда под купищата скъсани карти и книги било пълно с изсъхнали изпражнения.

Друг някой каза за консервена кутия със следи от зъби. Сякаш някой се беше опитвал да прегризе тенекията. Гаарб се беше изплашил най-много от драскулките в бордовия дневник и бележката за „мушичките“. Той не се ограничи с това.

— Да кажем, че от тектоничния ров в „града“ е бликнала вълна отровни газове и вятърът я е довял до ракетата. Ако вследствие на невнимание люкът не е бил плътно затворен...

— Открехнат беше само външният люк, колега Гаарб. За това свидетелствува пясъкът в барокамерата. Вътрешният е бил затворен...

— Може да са го затворили после, когато са усетили отровното действие на газовете...

— Та това е невъзможно, Гаарб. Вътрешната клапа не може да се отвори, когато е отворена външната. Те се редуват в отварянето и това изключва всяко невнимание или нехайство...

— Но едно нещо е въвн от всяко съмнение за мене — че всичко е станало неочаквано. Всеобща лудост — не говоря тук за случаите на психоза по време на полет в безвъздушно пространство; има случаи на психоза, но в безвъздушно пространство, а не на планетите. Всеобща лудост, която обхваща целия екипаж, е възможна само в резултат на отравяне...

— Или вдетиняване — забеляза Сарнер.

— Какво? Какво казахте? — вцепени се от изненада Гаарб. — Това... шега ли е?

— Аз не се шегувам в такива положения. Казах за вдетиняването, защото никой не го спомена. А въпреки това — драскулките в бордовия дневник, разкъсаните звездни атласи, с мъка рисуваните букви... видяхте ги, нали?

— Но какво значи това? — попита Нигрен. — Като определено заболяване ли да третираме това явление?

— Не. Нали няма такова, докторе?

— Със сигурност.

Отново настъпи мълчание. Астрогаторът се колебаеше.

— Това може да ни тласне по погрешен път. Резултатите от некропичните подслушвания никога не са сигурни. Просто вече не зная какво още може да ни навреди. Доктор Сакс...

Неврофизиологът описа изображението, получено от мозъка на замръзналия в хибернатора, като не забрави да спомене за сричките, които са останали в слуховата памет на мъртвеца. Това предизвика цяла буря от въпроси; кръстосаният им огън засегна и Рохан, защото той беше взел участие в експеримента. Но до никакво решение не се стигна.

— Тези петна ми напомнят „мушичките“... — каза Гаарб. — Момент. А може би причините за смъртта са били различни? Да кажем, че екипажът е бил нападнат от някакви отровни насекоми — в края на краищата не може да се открие следата от малко убождане върху мумифицираната кожа. А този, който намерихме в хибернатора, просто се е опитвал да се скрие от насекомите, за да избегне съдбата на другарите си... и е замръзнал.

— Но защо е получил амнезия пред смъртта си?

— Тоест защо е загубил паметта си, нали? С абсолютна сигурност ли е установено това?

— Дотолкова, доколкото са сигурни резултатите от некроптичните изследвания.

— Но какво ще кажете за хипотезата за насекоми?

— Нека се изкаже по този въпрос Лауда.

Това беше главният палеобиолог на кораба; той стана и изчака да утихнат всички.

— Неслучайно говорихме досега за така наречените „мушички“. Всеки, който поне малко се ориентира в биологията, знае, че никакви организми не могат да живеят извън определен биотоп, тоест извън доминиращ комплекс, който се състои от среда и всички живеещи в нея видове. Така е в целия изследван Космос. Животът или създава огромно разнообразие от форми, или изобщо не възниква. Насекомите не са могли да се появят без едновременното развитие на земни растения, на други, успоредно развиващи се организми, безгръбначни и тъй нататък. Няма да ви излагам сега общата теория на еволюцията, мисля, че е достатъчно да ви уверя, че това е невъзможно. Тук няма никакви отровни мухи, нито пък други членестоноги, ципокрилести или паяковидни. Няма също и никакви сродни на тях форми.

— Не можете да бъдете толкова сигурен в това! — извика Балмин.

— Ако бяхте мой ученик, Балмин, нямаше да се качите на този кораб, защото не бихте взели изпита си при мене — каза невъзмутимо палеобиологът и присъстващите неволно се усмигнаха. — Не знам как сте с планетологията, но по еволюционна биология — двойка!

— Разговорът започва да се превръща в типичен спор на специалисти... не е ли жалко за времето?... — прошепна някой на Рохан от задния ред.

Рохан се обърна и видя широкото, изгоряло лице на Ярг, който му намигна многозначително.

— Следователно това не са насекоми от местен произход — настояваше на своето Балмин. — Може да са донесени отнякъде...

— Откъде?

— От планетите на Новата...

Сега вече всички започнаха да говорят едновременно. Дълго време събранието не можеше да се успокои.

— Колеги! — каза Сарнер. — Зная откъде е взел тази идея Балмин. От доктор Гралоу...

— Какво да се прави — не отричам авторството си — подхвърли физикът.

— Великолепно. Да кажем, че не можем вече да си позволяваме лукса да правим правдоподобни хипотези. Че се нуждаем от налудничави хипотези. Да бъде така. Колеги биолози! Да кажем, че някакъв кораб от планетите на Новата е докарал тук тамошните насекоми... Биха ли могли те да се адаптират към местните условия?

— При положение, че хипотезата е налудничава — могат — съгласи се от своето място Лауда. — Но дори и налудничавата хипотеза трябва да обяснява всичко.

— В смисъл?

— В смисъл, че трябва да изясни какво е изпохапало цялата външна броня на „Кондор“, и то до такава степен, че както ми казаха инженерите, корабът не е в състояние да излети, преди да му се направи основен ремонт. Смятате ли, че някакви насекоми са се приспособили към консумирането на молибденова сплав? Това е едно от най-твърдите вещества в целия Космос. Инженер Петерсен, с какво може да се пробие бронята?

— Ако е добре циментирана, всъщност нищо не може да я пробие — каза заместник главният инженер. — Може малко да се издраска с диаманти, но за това са необходими тонове и хиляди часове работа. По-скоро с киселини. Но с неорганични киселини, и то те би трябвало да действуват в температура не по-ниска от две хиляди градуса и при съответните катализатори.

— А какво според вас е изхапало бронята на „Кондор“?

— Нямам понятие. Корабът изглежда така, сякаш е бил в киселинна баня при съответната температура. Но как е направено това

— без плазмова дъга и без катализатори, — не мога дори да си представя.

— На ви „мушички“, колега Балмин — каза Лауда и си седна.

— Мисля, че няма смисъл да продължаваме дискусията — обади се астрогаторът, който беше мълчал до този момент. — Може би много рано я започнахме. Но не ни остава нищо друго, освен да продължим изследванията. Ще се разделим на три групи. Едната ще се заеме с развалините. Втората с „Кондор“, а третата ще предприеме няколко експедиции в западната пустиня. Това е максимумът на нашите възможности, защото, дори и да пуснем в действие част от машините на „Кондор“, не мога да извадя от периметъра повече от четиринадесет енергобота, а третата степен си остава задължителна и занапред...

ПЪРВИЯТ

От всички страни го заобикаляше потискащ, лъскав мрак. Задушаваше се. С отчаяни усилия се мъчеше да разкъса обвилите го, нематериални сякаш въжета и като потъваше все по-дълбоко с пресекнал в подпухналото гърло вик, той напразно търсеше оръжие, беше гол; за последен път събра всичките си сили, за да извика. Един оглушителен звук го накара да се събуди. Още замаян, Рохан скочи от койката, знаеше само, че е обгърнат от мрак, в който непрестанно звучи сигнал за тревога. Това вече не беше кошмарен сън. Той запали лампата, навлече комбинезона и хукна към асансьора. На всички етажи край клетката на асансьора се бяха събрали хора. Чуваше се проточеният звук на сигналите, по стените горяха червени надписи: „ТРЕВОГА“. Той се втурна в командния пункт. Астрогаторът, облечен като през деня, стоеше пред главния екран.

— Дадох вече отбой — каза спокойно той. — Това било само дъжд, Рохан, но погледнете. Много красива гледка.

Наистина екранът, който показваше горната част на нощното небе, се разгаряше от безброй искри от изпразвания. Дъждовните капки падаха отвисоко, удряха се в невидимото прикритие на силовото поле, покрило като огромна чаша „Непобедимият“, и превръщайки се мигновено в микроскопични пламъчета, осветяваха целия пейзаж с мигаща светлина, прилична на стократно увеличено северно сияние.

— Би трябвало по-добре да се програмират автоматите... — каза със слаб глас Рохан, отърсил се вече напълно от съня. Не му се спеше вече. — Трябва да кажа на Тернер да не включва анихилацията. Инак първата шепа пясък, довееяна от вятъра, ще ни събуди през нощта...

— Да предположим, че това беше пробна тревога. Един вид маневра — отвърна астрогаторът, чието настроение, изглежда, неочаквано беше се подобрило. — Сега е четири. Можете да се приберете в каютата, Рохан.

— Откровено казано, нямам желание. Вие?...

— Наспах се вече. Четири часа са ми достатъчни. След шестнадесет години, прекарани в безвъздушното пространство, ритъмът на съня и бодърствуването нямат вече нищо общо със старите земни навици. Мисля върху максималното осигуряване на изследователските групи, Рохан. Трудна работа е да мъкнеш навсякъде със себе си енергоботите и да пускаш силовите полета. Какво е вашето мнение?

— Можем да дадем на хората индивидуални емитори. Но и това не е разрешение на всички въпроси. Човек, затворен в силов мехур, не може да докосне нищо... вие знаете какво нещо е това. А ако прекалено се намали радиусът на силовата защита, човек може да обгори. Виждал съм такива случаи.

— Дори мислех никого да не пускам на сушата и да работя с помощта на роботи с дистанционно управление — призна си астрогаторът. — Но това е приемливо за няколко часа, за един ден, а на мене ми се струва, че ще останем по-дълго тук...

— Тогава какво възнамерявате да правим?

— Всяка група ще си има изходна база, защитена от силов поле, но на отделните изследователи трябва да се осигури свобода на движенията. Иначе ще бъдем така добре защитени от случайности, че няма да постигнем нищо. Има едно задължително условие — всеки от работещите извън силовата защита трябва да бъде охраняван от човек, който ще бди за безопасността му. Да не се изгубваш от погледа — това е основният принцип на Регис III.

— Къде ще ме изпратите мене?

— Искате ли да работите на „Кондор“?... Виждам, че не ви се иска. Добре. Остават градът и пустинята. Избирайте.

— Избирам града. Все ми се струва, че в него е скрита тайната...

— Възможно е, в такъв случай утре, собствено днес, защото вече съмва, ще вземете вчерашната си група. Ще ви дам още два арктана. Струва си също така да вземете със себе си ръчни лазери, защото имам чувството, че „то“ действа от малко разстояние...

— Кое?

— Де да знаех. Аха. Вземете също кухня, та да бъдете съвсем независими и в случай на нужда да можете да работите без постоянни доставки от кораба...

* * *

Червеното, почти студено слънце се спусна по небосклона. Сенките на гротескните постройките се удължаваха и се сливаха. Вятърът преместваше подвижните дюни от едно място на друго между металните пирамиди. Рохан седеше на покрива на тежкия транспортър и гледаше с бинокъла Гралоу и Хен, които ровеха извън силовото поле в подножието на една „медена пита“. Ремъкът, на който висеше ръчният светлиномет, му убиваше на врата. Той го отмести, колкото можеше по-назад, без да изпуска двамата от очи. Плазменият кислород светеше в ръката на Хен като дребен, но ослепително блестящ брилянт. От вътрешността на транспортъра се разнесоха ритмично повтарящите се звуци на призивния сигнал, но той не обърна нито за момент глава. Чуваше как шофьорът отговаря на базата.

— Навигаторе! Заповед на командира! Трябва веднага да се върнем! — извика възбудено Ярг, като подаде глава през люка на куличката.

— Да се връщаме ли? Защо?

— Не зная. Непрекъснато предават сигнала за незабавно връщане, и четири пъти EV.

— EV ли!? Ох, как съм се вдървил! С една дума, трябва да бързаме. Подай микрофона и изстреляй сигнални ракети.

След десет минути всички хора от външната зона бяха вече във всъдеходите. Рохан поведе малката колона с най-голямата възможна за хълмист терен скорост. Бланк, който изпълняваше функциите на свързочник, внезапно му подаде слушалките. Рохан се спусна в металното помещение с мирис на нагряна пластмаса и се вслуша в размяната на сигнали между групата на Галагер, която работеше в западната пустиня, и „Непобедимият“. Вентилаторът разрошваше косата му. Изглежда, щеше да има буря. Барометрите от сутринта показваха ниско налягане, но едва сега от хоризонта изпълзяха тъмносини, равни облаци. Небето над тях беше чисто. Не можеха да се оплачат от липса на електрически смущения — слушалките така працияха, че връзката се поддържаше само по морза. Рохан слушаше групите условни сигнали. Беше се включил късно и не можеше да се ориентира за какво става дума. Разбра само, че групата на Галагер

също се връща с пълна скорост в базата и че на кораба е вдигната на крак бързата помощ и всички лекари са извикани да заемат местата си.

— Лекарите в готовност — каза той на Балмин и Гралоу, които го гледаха въпросително. — Някакъв нещастен случай. Но сигурно не е нещо особено. Трябва да е станало свличане, може би е затрупало някого...

Той каза това, понеже му беше известно, че хората на Галагер трябваше да се заемат с геоложки разкопки на определеното от разузнавача място. Всъщност самият той не вярваше, че това е само обикновен нещастен случай по време на работа. От базата ги делиа само шест километра, но, изглежда, другата група беше извикана значително по-рано, защото в момента, когато видяха тъмния, вертикален силует на „Непобедимият“, те пресякоха съвсем пресни следи от вериги, а при такъв вятър следите биха изчезнали за по-малко от половин час.

Приближиха се до границата на външното поле и започнаха да викат командния пункт, за да им отворят проход. Наложиха се да чакат необичайно дълго, докато отговорят на повикването им. После пламнаха условните синкави светлини и те влязоха във вътрешния периметър. Там вече беше групата от „Кондор“. Значи не геолозите на Галагер, а тя беше пристигнала преди тях. Едни от всъдеходите бяха край пандуса, други преграждаха пътя, цареше хаос, хората тичаха, като затъваха до колене в пясъка, автоматите бляскаха с фенерите си.

Смрачаваше се вече. Известно време Рохан не можеше да се ориентира в този хаос. Внезапно отвисоко избликна сноп ослепително бяла светлина. Големият прожектор превърна ракетата в огромен морски фар. Той намери в пустинята една колона от светлини, които се клатушкаха ту нагоре, ту надолу, ту настрани, сякаш наистина се приближаваше корабна флота. Отново блеснаха светлините при отварянето на силовото поле. Машините не бяха още спрели, а насядалите по тях хора на Галагер започнаха да скачат на пясъка, от пандуса се зададе втори прожектор на колела, в шпалира на струпаните, изтласкани настрана машини идваше група хора; те бяха обкръжили една носилка, на която лежеше човек.

Рохан разблъска преградилите пътя му хора в момента, когато носилката мина край него, и се вцепени. В първия момент беше

помислил, че наистина се е случило нещастие, но човекът на носилката беше с вързани ръце и крака.

Като се мятеше с цялото си тяло така, че скриптяха въжетата, с които беше вързан, той издаваше с широко отворена уста скимтящ, ужасен глас. Групата отмина след водещия я светлинен кръг на прожектора, а Рохан все още чуваше в мрака това нечовешко скимтене; то не приличаше на нито един от звуците, които беше чувал през живота си. Бялото петно светлина с движещите се в него фигурки ставаше все по-малко, издигна се по пандуса и потъна в широко отворената врата на товарното помещение. Рохан започна да разпитва какво се е случило, но наоколо бяха хората от групата за „Кондор“, които знаеха колкото него.

Доста време мина, докато се съвзе дотолкова, че да може да въведе горе-долу някакъв ред. Спряната колона от машини, ревейки с моторите си, потегли нагоре по пандуса; пламнаха светлините над асансьора, насъбралата се в подножието му тълпа започна да се стопява; Рохан се качи горе между последните, заедно с тежко натоварените арктани, чието спокойствие му се струваше като коварна подигравка. В ракетата се чуваха продължителните звънци на информаторите и вътрешните телефони, по стените все още пламтяха призивните алармени сигнали за медицинския персонал, но след малко и те угаснаха — ставаше все по-спокойно. Част от екипажа слезе долу в столовата; той чуваше разговорите в изпълнения със стъпки коридор, един закъснял арктан тежко крачеше към помещението за роботите, най-после всички се пръснаха, а Рохан продължи да стои като парализиран, изгубил сякаш надежда да разбере какво се е случило, обзет сякаш от сигурност, че обяснение на всичко това не може и няма да

— Рохан!

Пред него стоеше Гаарб. Викът му стресна Рохан. Той трепна.

— Вие ли сте?... Докторе... видяхте ли? Кой е той?

— Кертелен.

— Какво!? Това е невъзможно...

— Гледах го до края...

— До какъв край?

— Бях заедно с него — каза с неестествено спокоен глас Гаарб.

Рохан виждаше как светлините в коридора проблясват в очилата му.

— Изследователската група в пустинята — измърмори той.

— Да.

— И какво му е станало?

— Галагер определи мястото въз основа на сеизмичните сондажи... озовахме се в лабиринт от малки, криволичещи теснини — каза бавно Гаарб, сякаш не на него, а като че ли се мъчеше сам да си припомни реда на събитията. — Там имаше меки скали от органичен произход, издълбани от вода, пълни с пещери и дупки, трябваше да оставим горе всъдеходите... Движихме се близко един до друг, бяхме единадесет души. Ферометрите показваха наличност на големи количества желязо; започнахме да го търсим. Кертелен мислеше, че там има скрити машини...

— Да, и на мене беше казал нещо подобно... и какво стана после?

— В една от пещерите на плитко, под самата повърхност на тинята — там има дори сталактити и сталагмити, — той намери нещо като автомат.

— Наистина ли?

— Не, не това, което мислите. Абсолютно изгнил, разяден обаче не от ръжда, сплавта му е неръждаема, а от корозия, прегорял до половината, с една дума — остатъци.

— Но може би други...

— Но този автомат е най-малко на триста хиляди години...

— По повърхността му се е утайл варовик в зависимост от това, как се е изпарявала водата, която е капела от сталактитите на тавана. Галагер сам направи сравнителен анализ според скоростта на изпаряването и на получаването на утайката и според дебелината ѝ. Триста хиляди години е най-ниската граница... Впрочем този автомат прилича знаете ли на какво? На развалините!

— Значи не е никакъв автомат...

— Не, сигурно се е движел, но не на два крака. И не като краб. Впрочем нямахме време да го изследваме, защото веднага след това...

— Какво стана?

— Непрекъснато преброявах хората. Бях със силово прикритие, трябваше да ги охранявам, нали разбирате... но всички бяха с маски,

знаете как е, всички си приличат един на друг, а комбинезоните им също така нямаха определен цвят, защото бяха изцапани с глина. По едно време изчезна един човек. Извиках ги всичките и започнахме да го търсим. Кертелен много се радваше на своето откритие и продължаваше да тършува... Помислих си, че се е заврял в някое разклонение на теснината... Там имаше много такива, но всичките бяха плитки, къси и добре осветени... Внезапно той излезе иззад завоя срещу нас. Беше вече в такова състояние. Нигрен беше с нас, мислеше, че това е топлинен удар...

— Е, какво всъщност му е станало тогава?

— В безсъзнание е. Макар че всъщност не е. Може да ходи, да се движи, само че не може да се установи контакт с него. Освен това е изгубил способността да говори. Чухте ли гласа му?

— Да.

— Сега вече малко се е уморил. Преди беше още по-лошо. Не позна никого от нас. В първия момент това беше най-страшното. „Кертелен, къде се губиш“, му извиках аз, а той ме отмина, сякаш беше съвсем оглушал, мина между нас и тръгна нагоре из теснината, но с такава крачка, по такъв начин, че всички просто изстинахме. Беше съвсем като... като че ли го бяха сменили с друг. Не реагираше на извиквания и се наложи да го гоним. Какво стана там! С една дума, трябваше да го вържем, иначе нямаше да можем да го доведем обратно.

— Какво казват лекарите?

— Както обикновено, говорят латински, но освен това друго не знаят. Нигрен и Сакс са при командира, можеш да идеш и да попиташ...

Таарб се отдалечи с тежки стъпки, наклонил своеобразно глава. Рохан се качи в асансьора и потегли нагоре към командния пункт. Той беше празен, но когато Рохан мина край картографските кабинети, чу пред притворената врата гласа на Сакс и влезе вътре.

— Като пълно загубване на паметта. На това прилича — говореше неврофизиологът.

Той беше застанал гърбом към Рохан и гледаше рентгеновата снимка, която държеше в ръка. На бюрото над отворения бордов дневник седеше астрогаторът; бе вдигнал глава и беше се опрял на

пълните със старателно навити звездни карти шкафчета. Слушаше мълчаливо Сакс, който бавно започна да поставя снимката в плика.

— Амнезия. Обаче изключителна. Не само че е забравил кой е, но е загубил и говора си, способността да пише, да чете; всъщност това е нещо повече от амнезия: пълно разпадане, унищожение на личността. От нея не е останало нищо освен най-примитивни рефлекси. Той може да ходи и да яде, но само ако му дават в устата. Хваща, но...

— Вижда ли, чува ли?

— Да. Несъмнено. Но не разбира това, което вижда. Не различава хората от машините.

— Рефлекси?

— Нормални. Поражението е централно.

— Централно ли?

— Да. На мозъка. Някакво пълно изтриване на паметта; от нея няма и следа.

— Следователно онзи човек от „Кондор“...

— Да. Сега вече съм сигурен. Същото е.

— Виждал съм подобно нещо... — съвсем тихо, почти шепнешком каза астрогаторът. Той гледаше Рохан, но без да му обръща внимание. — Това беше в пространството...

— Ах, да, зная! Как не съм се сетил! — възбудено каза неврофизиологът. — Амнезия след магнитен удар, нали?

— Да.

— Никога не съм виждал такива случаи. Познавам това заболяване само на теория. Това се е случило отдавна, по време на преминаване с голяма скорост през силни магнитни полета?

— Да. Следователно — в специфични условия. Не е толкова важна силата на полето, колкото неговият градиент и бързината на протичащите промени. Ако има в пространството високи градиенти, а случват се и скокообразни покачвания — индикаторите ги откриват от разстояние. По-рано не е имало индикатори...

— Наистина... — повтаряше лекарят. — Наистина... Амерхатен е правил такива опити с маймуни и котки. Подлагал ги е на въздействието на големи магнитни полета, докато те изгубвали паметта си...

— Да, нали това има някаква връзка с електрическите дразнителни на мозъка...

— Но в този случай — гласно разсъждаваше Сакс — освен рапорта на Гаарб имаме показанията на всички негови хора. Силно магнитно поле... но то трябва да има стотици хиляди гауси?

— Стотици хиляди са малко. Необходими са милиони — сухо каза астрогаторът. Едва сега неговият поглед се спря на Рохан. — Влезте и затворете вратата.

— Милиони?! Апаратите на кораба нямаше ли да открият такова поле?

— Зависи — отвърна Хорпах. — Ако е концентрирано на много малка повърхност, — ако обемът му е, да кажем, като този глобус — и ако е екранирано отвън...

— С една дума, ако Кертелен си е поставил главата между полюсите на гигантски електромагнит...

— И това е малко. Полето трябва да осцилира с определена честота.

— Но там не е имало никакъв магнит, нито каквато и да било машина освен някакви ръждясали остатъци — нищо, само измити от водата теснини, чакъл и пясък...

— И пещери — подхвърли меко и някак безразлично Хорпах.

— И пещери... мислите ли, че някой го е вмъкнал в една от тези пещери, че там има магнит — не, това...

— А вие как си обяснявате това? — попита командирът с такъв тон, сякаш разговорът му беше вече скупчен и бе му омръзнал. Лекарят мълчеше.

В три и четиридесет през нощта из целия кораб се разнесе продължителният звън на сигналите за тревога. Хората скачаха от койките и като псуваха на поразия и се обличаха в движение, хукваха към местата си. Рохан отиде в командния пункт пет минути след първия сигнал на звънциите. Астрогатора още го нямаше там. Рохан изтича до големия екран. На изток черната нощ просветваше от безбройни малки светлинки. Изглеждаше така, сякаш рой метеори, излязъл от един радиант, атакуваше ракетата. Той погледна контролните часовници за полето. Автоматите бяха програмирани от самия него, следователно те не биха реагирали на дъжд или пясъчна буря. От невидимата в мрака пустиня летеше нещо и се пръсваше като

огнени мъниста, изпразванията ставаха на повърхността на полето и загадъчните куршумчета, които отскачаха в пламъци, чертаеха параболи от все по-бледа светлина или пък се свличаха по изпъкналото енергетично прикритие. Върховете на дюните изскачаха за секунда от тъмнината и отново изчезваха, стрелките лениво потрепваха — мощността, изразходвана от системата емитори на Дирак за унищожение на загадъчната бомбардировка, беше сравнително малка. Рохан погледна системата на спектроскопическите индикатори в момента едва когато чу зад гърба си стъпките на командира.

— Никел, желязо, манган, берилий, титан — прочете на ярко осветената скала астрогаторът, като заставаше до него. — Всичко бих дал, за да се разбере какво е това.

— Дъжд от металически частици — каза бавно Рохан. — Съдейки по изпразванията, техните размери сигурно са малки...

— С удоволствие бих ги видял отблизо... — измърмори командирът. — Как мислите, да рискуваме ли?

— Да изключим полето?

— Да. За част от секундата. Малка част от тях ще попадне в периметъра и ще ги отделим от останалите, като включим отново полето...

Рохан доста дълго не отговаряше.

— Какво пък, защо не — отвърна най-последно колебливо той.

Но преди командирът да отиде до командния пулт, светлинните точки изгаснаха така внезапно, както се бяха появили, и се спусна такава тъмнина, каквато има само на лишените от луни планети, които се въртят далече от централните съзвездия на Галактиката.

— Пропадна ни ловът — измърмори Хорпах.

Той остана доста дълго с ръка върху главния изключвател, после кимна леко с глава на Рохан и излезе. Стенещият звук на сигналите за отбой изпълни всички сектори. Рохан въздъхна, погледна още един път към пълния с черен мрак екран и отиде да спи.

ОБЛАКЪТ

Започваха вече да привикват към планетата — към нейния неизменен пустинен пейзаж с леките сенки на готовите сякаш всеки момент да се разсеят, неестествено светли облаци, между които и през деня просветваха най-силните звезди. Към шума на пясъка под колелата и краката на хората, към червеното, натежало слънце, докосването на което бе много по-нежно, отколкото на земята, та когато започваше да грее в гърба, човек сякаш чувствуваше не топлина, а само мълчаливото му присъствие. Сутрин групите потегляха към терена, всяка за своя участък, енергоботите изчезваха всред дюнните, клатейки се като тежки лодки, прахът падаше и хората, останали в „Непобедимият“, разговаряха например за това, какво ще има на обяд, какво радарният боцман е казал днес на боцмана на свързочниците или се мъчеха да си припомнят как се е казал пилотът, който е изгубил крака си преди шест години при катастрофата на навигационния спътник на Тера 5. Приказваха си, седнали на празните туби край ракетата, чиято сянка се въртеше като стрелка на гигантски слънчев часовник и удължавайки се, достигаше чак до линията на енергоботите. От този момент те започваха да стават и да търсят с поглед завръщащите се. А те от своя страна, завръщайки се гладни и уморени, внезапно губеха бодрото си настроение, което поддържаше в тях работата при металните развалини на „града“, и дори експедицията на „Кондор“ след седмица престана да се връща със сензационни новини, които се състояха в това, че са успели да разпознаят някой човек всред намерените останки; и това, което в първите дни всяваше ужас, беше донесено от „Кондор“, старателно опаковано (как иначе може да се нарече този процес на старателно подреждане на оцелелите човешки останки в херметични сандъци, които бяха отнесени в дъното на кораба) и изчезна. Тогава вместо облекчение, което би било естествено да се очаква, хората, пресяващи пясък край кърмата на „Кондор“ и тършуващи в помещенията му, започнаха да чувствуват ужасна скука и сякаш забравили какво се е случило с неговия екипаж,

започнаха да колекционират идиотски дреболии, принадлежали неизвестно на кого преди време, останали от несъществуващи вече собственици. Така че вместо документи, които биха изяснили тайната — такива документи не намираха, — те донасяха ту някоя стара хармоника, ту китайска игра-мозайка и тези предмети, изгубили вече мистичната страховитост на произхода си, обикаляха от ръка на ръка, превръщаха се в някаква обща собственост на екипажа. Рохан, който никога преди това не би могъл да повярва, че е възможно нещо такова, само след седмица започна да се държи като всички останали. И само понякога, когато беше сам, той се питаше за какво собствено се намира тук и тогава чувствуваше, че цялата им дейност, цялата неспокойна суетня, цялата тази сложна процедура на изследванията, рентгеновите снимки, събирането на проби, пробиването на скални пластове, неприятната заради непрестанната необходимост от спазването ѝ III степен — с отварянето и затварянето на силовите полета, с дулата на лазерите, нагласени на точно изчислен периметър за обстрел, с постоянния оптически контрол, непрестанното преброяване, многоканалната свързка, че всичко това е едно голямо самозалъгване. Те всъщност чакаха някакво ново нещастие, нова катастрофа и само се преструваха, че не е така. Отначало хората се трупаха сутрин пред лазарета на „Непобедимият“, за да чуят новини за състоянието на Кертелен. Той им се струваше не толкова жертва на загадъчна атака, а някакво човешко същество, творение, различно от всички тях, сякаш бяха напълно повярвали във фантастичните приказки и смятаха, че е възможно превръщането на човека, на един от тях, от враждебни, чужди сили на планетата, в чудовище. В действителност той беше само инвалид; оказа се впрочем, че неговият разум, гол като на новородено и също тъй празен, приема знанията, които му дават лекарите, и той постепенно се учи да говори, точно както става с малките деца; от лазарета не се разнасяше вече нечовешко скимтене, което беше ужасно поради факта, че безсмисленото бръцолевене излизаше от гърлото на зрял мъж. Кертелен след седмица беше започнал да произнася първите срички и вече познаваше лекарите, макар че не можеше да изговори имената им.

И тогава, в началото на втората седмица, интересът към него спадна още повече, когато лекарите обясниха, че той няма да може да разкаже нищо за обстоятелството, при което се е случило нещастieto,

дори и след като му се възвърне нормалното състояние или по-точно, когато завърши странното си, но неизбежно обучение.

А в това време работата продължаваше. Трупаха се плановете на „града“, на детайли на конструкцията на храстовидните му „пирамиди“, макар тяхното предназначение да си оставаше неясно. Като разбра, че по-нататъшните изследвания на „Кондор“ няма да донесат нищо, астрогаторът нареди да се спрат. Самият кораб трябваше да се изостави, защото поправката на неговата обвивка надхвърляше възможностите на инженерите, още повече че имаше много по-спешни работи. В „Непобедимият“ бяха докарани само голям брой енергоботи, транспортъори, всъдеходи и всякаква апаратура, а корпусът, от кораба всъщност бе останал само корпусът, след това методично опустошение бе затворен отвън с надеждата, че самите те или някоя следваща експедиция ще докара кръстосвача обратно в родния космодрум. Тогава Хорпах прехвърли групата от „Кондор“ на север; тя се присъедини като група на Реняр към групата на Галагер; самият Рохан беше от този момент главен координатор на всички изследвания и напускаше местността около „Непобедимият“ само за кратко, и при това не всеки ден.

Двете групи попаднаха в системата от измивани от подземни извори теснини на странно находище.

Слоеве утаена тиня бяха разделени от слоевете на някакво червеникаво-черно вещество, чийто произход не беше нито геологичен, нито планетарен. Специалистите не можаха да кажат нищо повече по този въпрос. Изглеждаше така, сякаш на повърхността на стария базалтов пласт (този, който беше най-отдолу) преди милиони години са струпани огромни количества метални парчета — а може би просто метални остатъци (появи се хипотезата, че в атмосферата на Регис е избухнал гигантски никелово-железен метеор и като огнен дъжд е покрил скалата през онази прастара епоха), които бавно са се окислявали и са влизали в химични реакции със средата и най-после са се превърнали в пластове с кафяво-черни, на места кървавочерни утайки.

Досегашните разкопки едва се бяха врязали в малка част от пластове на терена, от чиято сложна геологична структура можеше да се завие свят дори и на опитен планетолог. Когато сондите достигнаха до базалта от преди милиард години, оказа се, че

разположените върху него скали въпреки значително развитата рекристализация съдържат въглен от органичен произход. Отначало помислиха, че тук се е намирало тогава океанското дъно. Но в пластове на автентични каменни въглища бяха намерени отпечатъци от многобройни растителни видове, които могат да растат само на сушата. Каталогът на живите организми на сушата постепенно се увеличаваше и ставаше по-пълен. Знаеше се вече, че преди триста милиони години из джунглите на тази планета са се движили примитивни влечуги. Остатъците от гръбнака и роговите челюсти на едно от тях бяха донесени от учените с триумф, който обаче не беше споделян от останалия екипаж. Еволюцията вероятно се беше развивала два пъти на сушата; първият залез на живия свят бе отнесен към епохата от преди сто милиона години; тогава се е стигнало до внезапно измиране на растенията и животните, което е било предизвикано по всяка вероятност от избухването на Новата. Животът обаче се беше появил отново и бе избуял в нови форми; но нито броят, нито състоянието на намерените остатъци не позволяваха да се направи по-точна класификация. Планетата изобщо не беше създала прилични на бозайниците организми. След следващите деветдесет милиона години е имало втора, но този път отдалечена на голямо разстояние от планетата, звездна ерупция; бяха открити следи от нея под формата на радиоактивни изотопи. Според приблизителните изчисления интензивността на съпътстващото я твърдо излъчване на повърхността не е била толкова голяма, че да доведе до хекатомба от жертви. Това правеше още по-неразбираем факта, че от този момент растителните и животински остатъци в по-малките скални пластове ставаха все по-голяма рядкост. Затова пък се увеличаваше количеството на „пресованата тиня“, на антимоновите сулфиди, на молибденовите и железни окиси, на никеловите соли, на кобалта и титана.

Тези метални, стари от шест до осем милиона години, пластове бяха сравнително тънки и на места съдържаха огнища на силна радиоактивност, която — в сравнение с възрастта на планетата — беше кратковременна. Положението беше такова, сякаш през онази ера нещо беше предизвикало редица силни, но пръснати на отделни места ядрени реакции, чиито продукти са попадали в „металната тиня“. Освен хипотезата за „железнорадиоактивния метеор“ се появиха и

други, съвсем фантастични, които свързваха тези странни огнища на „радиоактивна горещина“ с катастрофата на планетната система на Лира и изчезването на нейната цивилизация.

Затова предполагаха, че по време на опитите за колонизиране на Регис III са станали атомни сблъсквания между изпратените от застрашената система кораби. Но това пак не обясняваше откъде са се взели странните метални пластове с такива размери, които бяха открити по време на пробните сондажи и на други отдалечени места на планетата. Във всеки случай се създаваше една колкото загадъчна, толкова и правдива картина: животът върху сушата на планетата беше загивал по същото време (в продължение на няколко милиона години), през което са започнали да възникват металните пластове. Причината за изчезването на живите организми не беше радиоактивността: общото количество на излъчване беше изчислено в еквиваленти на ядрените избухвания. То достигаше едва двадесет, тридесет мегатона; в продължение на стотици хилядолетия тези взривове не са могли естествено (ако това изобщо са били атомни взривове, а не някакви други ядрени реакции) сериозно да застрашат биологичната еволюция.

Понеже подозираха, че между металните пластове и развалините на „града“ има някаква връзка, учените настояваха да се продължат изследванията. Това беше свързано с многобройни трудности, защото изкопната работа изискваше прехвърлянето на доста големи количества пръст. Единственият изход беше те да се подкопаят, но хората при работа под земята нямаше да могат да използват силовите си прикрития. Фактът, че работата въпреки всичко продължаваше, се дължеше на разкриването (на двадесет и няколко метра дълбочина в богат на железни окиси слой) на ръждясали остатъци с много странно устройство, които приличаха на разядени от корозия парчета от елементите на някакви микроскопични механизми.

На деветнадесетия ден от кацването на кораба над областта, в която работеха миньорските групи, надвиснаха такива дебели и черни облаци, каквито не бяха се появявали още на планетата. Около обяд се разрази буря, която превишаваше по силата на електрическите изпразвания земните бури. Небето и земята се свързаха с плетеница нестихващи светкавици. Придошлата вода се спускаше по криволичещите теснини и изпълни изкопаните галерии. Хората бяха принудени да ги напуснат и заедно с автоматите да се скрият под

купола на главното силово поле, в което удряха километрични светкавици. Бурята постепенно отмина на запад и зае с черната си, надраскана от светкавици, стена целия хоризонт над океана. Когато се връщаха в „Непобедимият“, миньорските групи откриха по пътя доста голямо количество разхвърляни на пясъка черни мънички метални капчици. Те бяха взети за прословутите „мушички“. Бяха събрани старателно и отнесени на кораба, където възбудиха интерес у учените, но и дума не можеше да става те да са останки от някакви насекоми. Проведе се поредно съвещание на специалистите, което на няколко пъти премина в разгорещен спор. Най-после се взе решение да се изпрати експедиция на североизток, извън терена с криволическите теснини и със залежите от железни съединения, защото по гъсениците на всъдеходите на „Кондор“ бяха намерени дребни частици от интересни минерали, които не бяха открити в изследваните досега области.

Една великолепно оборудвана колона с енергоботи, с крачещия антимаериомет на „Кондор“, с транспортъори и роботи, след които имаше дванадесет арктана, снабдена с автоматични багери и сонди, с двадесет и двама души екипаж, със запаси от кислород, храна и ядрено гориво, потегли на следващия ден на път под командването на Реняр. С нея беше поддържана постоянна радио– и телевизионна връзка до момента, когато изпъкналостта на планетата пресече правата линия на ултракъсите вълни. Тогава „Непобедимият“ изведе в орбита стационарен автоматичен ретранслатор, който осигури по-нататъшната връзка. Колоната се движи през целия ден. През нощта тя се подреди в защитен кръг и пусна общо силово поле, а на следния ден продължи пътя си. Около обяд Реняр съобщи на Рохан, че се е спрял в подножието на почти напълно засипани от пясък развалини, които се намират в плитък, не особено голям кратер, и възнамерява да ги изследва по-подробно. Един час по-късно поради силни атмосферни смущения се развали качеството на радиовръзката. Техническите свързочници преминаха в диапазона на късите вълни, които се приемаха по-добре. Малко след това, когато гръмотевиците на далечната буря, придвижваща се на изток, тоест по посоката, в която бе тръгнала експедицията, започнаха да затихват, връзката неочаквано се прекъсна. Това беше предшествувано от десетина засилващи се фадинга; най-странното беше обаче, че едновременно се влоши и

телевизионната връзка, която не се влияеше от състоянието на йоносферата, тъй като се осъществяваше от извънатмосферен спътник. В един часа връзката се прекъсна окончателно. Никой от техниците, дори и от физиците, които бяха извикани на помощ, не можеше да разбере това явление. Сякаш някаква метална стена се беше спуснала в пустинята и бе отделила отдалечената сто и седемдесет километра от „Непобедимият“ група.

Рохан, който не се отделяше от астрогатора през цялото време, забеляза, че Хорпах е неспокоен. Отначало това му се видя малко неоправдано. Той смяташе, че сигурно облакът на бурята има особени екраниращи свойства, тъй като тя се движеше натам, накъдето бе тръгнала експедицията. Но при въпроса дали е възможно да се образува такъв дебел слой йонизиран въздух физиците изразиха съмнение. Когато бурята утихна, а връзката въпреки това не можа да бъде подновена, към шест часа, без да престане да праща сигнали, които оставаха без отговор, Хорпах изпрати два разузнавателни апарата от типа на летящите чинии.

Единият от тях летеше на неколкостотин метра над пустинята, вторият пък беше на четири километра над него и му служеше за телевизионен ретранслатор. Рохан, астрогаторът, Гралоу и още десетина други, всред които бяха и Балмин, и Сакс, стояха пред главния екран в командния пункт и наблюдаваха всичко, което се намираше в зрителното поле на пилота от първата машина. Извън зоната на криволичещите, изпълнени с дълбока сянка теснини се простираше пустинята с нейните безкрайни редици от дюни, нашарени сега от тъмни ивици, защото слънцето клонеше към залез. В косата му светлина, която придаваше особено мрачен вид на пейзажа, от време на време преминаваха под нисколетящата машина неголеми, изпълнени догоре с пясък кратери. Някои се виждаха благодарение на централния конус на един изгаснал от векове вулкан. Теренът постепенно се издигаше и ставаше все по-разнообразен. Всред вълните от пясък се открояваха високи скални ивици, които образуваха система от чудновато нацърбени вериги. Някои самотни скални стълбове наподобяваха корпуси на разбити кораби или огромни фигури. Склоновете бяха покрити с острите линии на жлеbove, нашарени от конусчета. Най-последно пясъците съвсем изчезнаха, като отстъпиха място на дива местност със стръмни скали и сипеи. Тук-там се виеха

ровове от тектонични разпуквания на планетната кора, приличащи отдалече на реки. Пейзажът стана като лунен и същевременно започна първото влошаване на телевизионната връзка под формата на потрепване и нарушения в синхронизацията на образа. Бе изпратена заповед да се увеличи мощността на предаването, но това само за късо време поправи видимостта.

Цветът на скалите от белезникав ставаше все по-тъмен. Грамадите от хребети, които бягаха от зрителното поле, имаха кафяв оттенък с отровен, метален блясък: тук-там се виждаха кадифеночерни петна, сякаш там, по голия камък, растяха гъсти, но мъртви храсталаци. В този момент се обади за пръв път първата машина. Пилотът извика, че чува звука от автоматичните позиционни предаватели, с които беше снабден челният всъдеход на експедицията. Събраните в командния пункт хора обаче чуваха само неговия слаб и сякаш глъхнещ глас, с който той започна да вика групата на Реняр.

Слънцето беше вече съвсем ниско. В кървавата му светлина се появи пред машината черна стена, която беше кълбеста като облак и се издигаше на хиляда метра от скалите. Тя преграждаше погледите и през нея не можеше да се види нищо. Ако не беше бавното, равномерно движение на кълбестите натрупвания на тази мастилена на места, на места проблясваща с металически виолетов кармин маса, тя би могла да бъде взета за необичайна планинска формация. В полегатите лъчи на слънцето в нея се отваряха пълни с непонятен, мигновен блясък пещери, сякаш в тях бясно се въртеше рой проблясващи кристалчета от черен лед. В първия момент на всички им се стори, че облакът се движи срещу летящата машина, но това беше зрителна измама. Всъщност летящата чиния се приближаваше с постоянна скорост към чудноватото препятствие.

— Говори ЛЧ-4. Да се издигна ли над облака, приемам — чу се сподавеният глас на пилота.

След част от секундата астрогаторът отговори:

— Първи вика ЛЧ-4, спри пред облака!

— Говори ЛЧ-4, спирам — отговори веднага пилотът и на Рохан се стори, че в думите му прозвуча облекчение.

Само неколкостотин метра деляха машината от необикновената стена, която се простираше наляво и надясно и сякаш стигаше до хоризонта. Сега вече почти целият екран бе зает от гигантското,

направено сякаш от въглен, невероятно, защото беше вертикално, море. Машината престана да се движи към него, но изведнъж, преди да успее да се обади някой, развълнуваната маса изстреля дълги, разсейващи се стълбове, които затъмниха картината. Същевременно тя затрептя и се изгуби, пронизвана от нишки на все по-слаби изпражнения.

— ЛЧ-4, ЛЧ-4! — викаше радистът.

— Говори ЛЧ-8 — обади се внезапно гласът на пилота от втората машина, която досега служеше само за ретранслатор на първата. — ЛЧ-8 вика базата, да дам ли образ, приемам!

— Базата вика ЛЧ-8, дай образ!

Екранът се покри с хаос от бясно кръжащи черни потоци. Това беше същата картина, но гледана вече от четирикилометрова височина. Виждаше се, че облакът се е прострял като дълга, монолитна ивица по дължината на стръмен планински хребет и сякаш защищаваше подстъпите му. Повърхността му лениво се люлееше като застиващо, мазно вещество, но първата машина, която той бе погълнал преди малко, не се виждаше.

— Базата вика ЛЧ-8, чуваш ли, ЛЧ-4, приемам.

— ЛЧ-8 вика базата, не чувам, минавам на интерференционни вълни, внимание, ЛЧ-4, тук е ЛЧ-8, обади се, ЛЧ-4! — Чуваше се гласът на пилота. — База, ЛЧ-4 не отговаря, минавам на инфрачервени вълни, внимание, ЛЧ-4, тук е ЛЧ-8, обади се, ЛЧ-4 не отговаря, ще опитам да сондирам облака с радар...

В затъмнения команден пункт не се чуваше дори дишането на хората. Всички бяха застинали в очакване. Картината, оставена сама на себе си, не се променяше, гърбът на скалистия хребет стърчеше над морето от черни частици като остров всред мастилен океан. Високо в небето догаряха перести, напоени със злато облаци, дискът на слънцето вече докосваше хоризонта, след няколко минути щеше да се стъмни.

— Говори ЛЧ-8 — обади се гласът на пилота, който, изглежда, се беше променил през изминалите няколко секунди. — Радарът показва пълно метално екраниране, приемам.

— Базата вика ЛЧ-8, превключи радарния образ на телеекрана, приемам!

Екранът потъмня, изгасна, известно време свети с празна светлина, после позеленя от потрепването на милиарди искрици.

— Този облак е от желязо — каза или по-скоро въздъхна някой зад гърба на Рохан.

— Язон! — извика астрогаторът. — Тук ли е Язон?!

— Тук съм — подаде се от групата ядреният физик.

— Мога ли да го загрея малко?... — попита спокойно астрогаторът, като показва екрана и всички го разбраха.

Язон забави отговора си.

— Би трябвало да се предупреди ЛЧ-4 да разшири максимално радиуса на силовото си поле...

— Стига глупости, Язон. Нямаме връзка...

— До четири хиляди градуса... с малък риск...

— Благодаря ви. Блаар, микрофона! Първи вика ЛЧ-8, пригответи лазерите, цел — облакът, с малка мощност, до един билиерг в епицентъра, непрекъснат огън по линията на азимута!

— ЛЧ-8, непрекъснат огън до билиерг в центъра — отвърна веднага гласът на пилота.

В първата секунда не се измени нищо. После нещо блесна и централната част на облака, изпълнила долната част на екрана, промени цвета си. Най-напред започна сякаш да се размазва, после почервеня и завря, образува се нещо като улей с пламтящи стени, в който пропадаха като всмукани съседните слоеве на облака. Това движение неочаквано спря, облакът се отдръпна в огромен пръстен и през образувания прозорец се показаха хаотичните грамади на скалите, а само във въздуха продължаваше да се носи още дребен, черен прах, сякаш нещо димеше.

— Първи вика ЛЧ-8, слез на дистанция на максимална ефективност на огъня!

Пилотът повтори заповедта. Облакът обкръжаваше с неспокойни вълни получилия се пробив и се мъчеше да го запълни, но всеки път, когато блясъкът на огъня обхващаше протягащите се като пипала вълни, той веднага ги прибираше обратно. Това продължи няколко минути. Положението не можеше да се протака. Астрогаторът се страхуваше да удари с пълна мощ облака, защото нейде вътре в него беше втората летяща чиния. Рохан се досети на какво разчита Хорпах, той се надяваше, че другата машина ще се добере до очистеното

пространство. Но тя все не се появяваше. ЛЧ-8 сега вече висеше почти неподвижно и поразяваше с ослепителни светкавици от лазерите кълбящите се краища на черния кръг. Небето над него бе все още светло, но скалите долу бавно започнаха да се покриват със сянка. Слънцето залязваше. Внезапно сгъстилият се мрак в долината се разлюля от страхотен блясък. Той беше червеникав и възмръсен, като гърло на вулкан в момент на експлозия, и покри с потрепващ саван цялото зрително поле. Сега вече се виждаше само слялата се в едно тъмнина, в чиито недра вреше и се разливаше огън. Веществото на облака, каквото и да беше то, първо бе започнало да атакува погълнатата машина и гореше в страхотната топлина на заградилото я силово прикритие.

Рохан погледна астрогатора, който стоеше застинал, неподвижен като мъртвец, с безизразно лице, заляно от потрепващите отблясъци на сиянието. Черните кипящи вълни и разгорелият се в дълбините пожар, който само на моменти избухваше в преплетени огнени ивици, заемаха средата на екрана. В далечината се виждаше висок скален връх, облян с рубин, цял в студената червенина на последната светлина, която в този момент беше неизказано земна. Още по-невероятно изглеждаше това, което ставаше вътре в облака. Рохан чакаше. Лицето на астрогатора не изразяваше нищо, но той сигурно вече беше взел решение: или да заповяда на горната машина да помогне на другата, или да остави ЛЧ-4 на произвола на съдбата и да нареди на ЛЧ-8 да продължи разузнавателния си полет на изток.

Изведнъж стана нещо неочаквано. Дали пилотът на долната, затворена в облака машина бе изгубил присъствие на духа, или на борда му се беше случила някаква авария, но кипналата чернилка бе пронизана от блясък, центърът на който се разгаряше ослепително, и дълги ивици от пръснатия при експлозията облак се разлетяха на всички страни, а ударната вълна беше толкова мощна, че образът на екрана се разлюля при разтърсването на ЛЧ-8 от въздушните струи. После чернилката се върна, сля се и вече не се виждаше нищо друго освен нея.

Астрогаторът се наведе и каза нещо на дежурния при микрофоните радист, ала така тихо, че думите му не достигнаха до Рохан; но радистът веднага ги повтори, като почти крещеше:

— Пригответи антипротоните. С пълна мощност, по облака, непрекъснат огън!

Пилотът повтори заповедта. Тогава един от дежурните при страничния екран, който следяха какво става зад машината, извика:

— Внимание! ЛЧ-8! Нагоре! Нагоре! Нагоре!

От свободното досега пространство на запад с бързината на ураган летеше развълнуван черен облак. За един миг той все още беше част от големия облак, но веднага се откъсна от него и като протягаше пипала с бясна бързина, се издигна право нагоре. Пилотът, който бе забелязал това част от секундата преди да го предупредят, се издигна вертикално и набра височина, но облакът го гонеше, като изстрелваше в небето черни стълбове. Пилотът пренасяше огъня от един стълб на друг, най-близкото черно кълбо бе простреляно в центъра, раздвои се и потъмня. Внезапно цялата картина започна да трепери.

В същия момент, когато част от облака бе навлязла в зоната на изпратените радиовълни и смути връзката на машината с базата, пилотът по всяка вероятност за първи път употреби антиматериомета. От удара цялата атмосфера на планетата се превърна в море от огън; пурпурното сияние на залеза изчезна като издухано, през зигзагите на смущенията още за момент се мярна облакът с димящите си стълбове, които се издуха и побеляха, когато второто, още по-страшно, избухване изригна разпалени огнени водопади над потъналия в кълба от пара и газове лабиринт на скалите. Но това беше последното нещо, което те видяха, защото в следващата секунда целият образ затрепера, пронизаха го искри от изпразвания и той изчезна. Само празният бял екран заблестя в затъмнения команден пункт и освети смъртно бледите лица на вгледаните в него хора.

Хорпах нареди на радистите да извикат и двете машини, а после отиде с Рохан, Язон и останалите в съседната навигационна кабина.

— Какво представлява според вас този облак? — попита той без всякакъв увод.

— Състои се от метални частици. Нещо като завеса, управлявана дистанционно от един център — каза Язон.

— Гаарб?

— И аз съм на същото мнение.

— Има ли други предложения? Не? Още по-добре. Кой суперкоптер е в по-добро състояние, нашият или този, който вземем от

„Кондор“?

— И двата са изправни, астрогаторе. Но аз лично бих предпочел нашия.

— Добре. Рохан, вие, ако не се лъжа, искахте да излезете извън силовия чадър... Ето ви удобен случай. Ще получите осемнадесет души, двоен комплект автомати, периферни лазери и излъчватели на антипротони... имаме ли други неща?... — Никой не отговори. — Е, да, досега не е изнамерено нещо по-съвършено от антимаateria... Ще потеглите в четири часа и тридесет и една минута, тоест при изгрев-слънце, и ще се опитайте да намерите кратера на PN-W, за който спомена Реняр в последния си рапорт. Там ще кацнете в отворено силов поле. По пътя ще поразявате всичко от максимална дистанция. Никакво изчакване, наблюдения, експерименти. Никакво пестене на силата на поразяване. Ако изгубите връзка с мене, продължавайте сами. Като намерите кратера, кацнете, но внимателно — не върху хората... смятам, че те се намират някъде там...

Той показва една точка на картата, която заемаше цялата стена.

— В тази заштрихована с червено зона. Това е само скица, но нямам нищо по-добро.

— Какво да правя след кацането, астрогаторе? Да ги търся ли?

— Оставям на вас да решавате. Само помнете едно: никакви цели няма да поразявате в радиус петдесет километра от посоченото място, защото там може би са нашите хора.

— Никакви земни цели?

— Изобщо никакви. До тази граница — астрогаторът с едно движение раздели на две заграденото пространство на картата — можете да употребите настъпателно средствата си за унищожение. От тази линия имате право да се защищавате само със силовото си поле. Язон! Колко може да издържи полето на суперкоптера?

— Дори милион атмосфери на квадратен сантиметър.

— Какво значи това „дори“? Ще ми го продавате ли? Питам ви, колко? Пет милиона? Двадесет?

Хорпах говореше напълно спокойно; точно от това негово настроение най-много се страхуваха на кораба. Язон се окашля и отвърна:

— Полето е изпробвано при два и половина...

— Това е нещо друго. Чувате ли, Рохан? Ако облакът ви притисне до тази граница, тогава бягайте. Най-добре нагоре. Впрочем не мога да ви предскажа всичко... — Той погледна часовника си. — Осем часа след старта ще ви викам на всички вълни. Ако това не даде резултат, ще се опитаме да се свържем или с помощта на спътниците на Троя, или оптически. Ще лазирате по морзовата азбука. Не съм чувал това да не е дало резултат някъде. Но да се опитаме да предвидим повече от онова, за което сме слушали. Ако и лазерите засекаат, ще чакате още три часа и тогава ще се върнете. Ако мене ме няма...

— Вие имате намерение да стартирате?

— Не ме прекъсвайте, Рохан. Не. Нямам намерение да стартирам, но не всичко зависи от нас. Ако ме няма тук, тогава влезте в околопланетна орбита. Правили ли сте досега това със суперкоптер?

— Да, два пъти на делтата на Лира.

— Добре. Значи знаете, че това е малко сложно, но напълно възможно. Орбитата трябва да бъде стационарна; точните ѝ параметри ще ви бъдат дадени преди старта от Строем. На тази орбита ще ме чакате 36 часа. Ако дотогава не се обадя, ще се върнете на планетата. Ще отлетите до „Кондор“ и ще се опитате да го пуснете в ход. Знам какво значи това. Но вие няма да имате никакви други възможности. Ако успеете, върнете се в базата с „Кондор“ и докладвайте за случая. Имате ли някакви въпроси?

— Да. Може ли да се опитам да установя контакт с тези — с този център, който ръководи облака, в случай че успея да го открия?

— И това оставям да решите по ваше усмотрение. Във всеки случай рискът трябва да си остане в границите на разумното. Не знам нищо, разбира се, но ми се струва, че този команден център не се намира на повърхността на планетата. Освен това въпросът дали той изобщо съществува ми изглежда съвсем проблематичен...

— Как разбирате това?

— Нали имаме постоянно радиоподслушване по целия електромагнитен спектър. Ако някой ръководеше облака с помощта на излъчване, ние бихме регистрирали неговите сигнали.

— Този център може да се намира в самия облак...

— Възможно е. Не знам. Язон, възможно ли е да има начини за дистанционно управление, които да са независими от

електромагнитните?

— За мнението ми ли питате? Не. Няма такива начини.

— За мнението ви? А за какво друго бих могъл да ви питам?

— Това, което зная, не е тъждествено с това, което съществува. Което може да съществува. Ние не познаваме такива начини. Това е всичко.

— Телепатия... — подхвърли някой отзад.

— На тази тема нищо не мога да кажа — сухо отвърна Язон. — Във всеки случай в пределите на изследвания от нас Космос не е било открито такова нещо.

— Колеги, не можем да си губим времето в безплодни дискусии. Рохан, вземете хората си и пригответе суперкоптера. След един час Строем ще ви даде еклиптичните данни на орбитата. Колега Строем, изчислете постоянна орбита с апогей пет хиляди.

— Да, астрогаторе.

Астрогаторът откряна вратата на командния пункт.

— Тернер, какво е положението? Още нищо?

— Нищо, астрогаторе. Гръмотевици. Много атмосферни изпразвания, но нищо повече.

— Никакви следи от емисионен спектър?

— Никакви следи...

„Значи никоя от летящите чинии не употребява вече оръжието си — престанали са да се сражават — помисли си Рохан. — Ако водеха бой с лазерите или само с индукционните излъчватели, индикаторите на «Непобедимият» щяха да ги открият от неколкостотин километра разстояние.“

Рохан беше твърде много погълнат от драматичното положение, за да се безпокои от задачата, която му беше поставил астрогаторът. Впрочем той и не би имал време за това. През тази нощ Рохан не затвори очи. Трябваше да се проверят всички инсталации на коптера, да се натоварят допълнителни тонове гориво, запаси и оръжие, така че той едва успя да се справи до определения час. Седемдесеттонната двуетажна машина се издигна във въздуха и като остави след себе си облаци от пясък, се насочи право на североизток в момента, когато краят на червения слънчев диск се показва на хоризонта. Веднага след старта Рохан се издигна на петнадесет километра; в стратосферата можеше да се развива максимална скорост, освен това възможността да

срещнат там черния облак беше по-малка. Така поне смяташе той. Може би Рохан беше прав, а може би просто им провървя, но независимо от това след по-малко от час те вече се спускаха под косите лъчи на слънцето в засипания кратер, чието дъно бе още изпълнено с мрак.

Преди още насочените надолу струи горещи газове да вдигнат вълна от пясък, наблюдателите алармираха навигационната кабина със съобщението, че в северната част на кратера се забелязва нещо подозрително. Тежката летателна машина спря, като леко вибрираше, сякаш беше опряна на някаква невидима опъната пружина, и от петстотин метра височина бе извършено щателно наблюдение на посоченото място.

На екрана на увеличителния уред върху пепелявочервеникав фон се виждаха мънички правоъгълници, разположени с геометрична точност около един по-голям, стоманеносив на цвят правоъгълник. Заедно с Гаарб и Балмин, които стояха до него пред командния пулт, Рохан разпозна колите на експедицията на Реняр.

Без да се бавят повече, те кацнаха наблизко, като спазваха всички правила за безопасност. Телескопичните „крака“ на коптера не бяха престанали още да пружинират в равномерни прикляквания, когато беше спуснат мостът и бяха изпратени две разузнавателни машини, прикривани от подвижно силово поле. Кратерът отвътре приличаше на плоска чиния с нащърбени краища. Централният конус на вулкана беше покрит с тъмнокафява кора от лава.

На подвижните разузнавачи им бяха нужни само няколко минути, за да изминат един километър и половина — разстоянието беше горе-долу толкова. Радиовръзката беше великолепна. Рохан разговаряше с Гаарб, който се намираще в челния транспортър.

— Изкачването свършва — ей сега ще ги видим — повтори няколко пъти Гаарб. След малко той извика:

— Ето ги! Виждам ги!

И после вече по-спокойно:

— Струва ми се, че всичко е в ред. Един, два, три, четири — всички машини са на местата си, но защо са оставени на слънце?

— А хората? Виждат ли се? — питаше Рохан.

— Да. Нещо там се движи... двама души... ето, още един... и някой лежи на сянка... виждам ги, Рохан!

Неговият глас се отдалечи. Рохан чуваше как той казва нещо на водача на транспортъора. Чу се тъп шум, което значеше, че е изстреляна димна ракета. Гласът на Гаарб повтори:

— Поздравяваме ги... димът се носи в тяхна посока... ей сега ще се разнесе... Ярг... какво има? Какво! Как така... ей! Вие там!

Неговият вик изпълни цялата кабина и секна. Рохан долавяше заглъхващия шум на моторите, които накрая утихнаха, чуваха се само забързани стъпки, някакви неясни, приглушени от голямото разстояние повиквания, един-два крясъка и после настъпи тишина.

— Ало! Гаарб! Гаарб! — повтаряше той с изтръпнали устни.

Чуха се стъпки, които се приближаваха по пясъка, високоговорителят запращя.

— Рохан! — разнесе се промененият, задъхан глас на Гаарб. — Рохан! Те са като Кертелен! Не са на себе си, не ни познават, нищо не говорят... Рохан, чувате ли ме?

— Чувам... всички ли?

— Всичките май... не знам още, Ярг и Тернер обикалят всичките...

— Как така, а полето?...

— Полето е изключено. Няма го. Не зная. Изглежда, са го изключили.

— Някакви следи от борба?

— Не, нищо. Машините си стоят — всичките са здрави, неповредени — а те лежат, седят, можеш да ги разтърсиш — какво? Какво има там?

Рохан долови неясен звук, прекъсван от проточено скимтене. Стисна зъби, но не можа да овладее блудкавото усещане за повдигане, което свиваше вътрешностите му.

— О, небеса, това е Гралоу! — се чу викът на Гаарб. — Гралоу! Ей, Гралоу! Не ме ли познаваш?!

Дишането му, засилено от уредите, изпълни внезапно цялата кабина.

— И той... — промълви Гаарб.

После замълча за момент, сякаш събираше силите си.

— Рохан... не зная ще се справим ли сами... Трябва да ги вземем всичките отгук. Изпратете повече хора...

— Веднага.

След час кошмарната процесия спря при металния корпус на суперкоптера. От двадесет и двамата, които бяха тръгнали на път, останаха само осемнадесет; съдбата на останалите четирима беше неизвестна. Повечето позволяваха да ги водят доброволно, без да се съпротивяват; но петима трябваше да бъдат докарани насила, защото не искаха да напуснат мястото, където ги намериха. Пет чифта носилки изпратиха в импровизираната болница на долната палуба на коптера. Останалите тринадесет мъже с безизразни като маски лица, които правеха ужасно впечатление, бяха вкарани в отделно помещение, където те без съпротива се оставиха да ги поставят на койките. Трябваше да ги съблекат, да им свалят обувките, защото те бяха безпомощни като пеленачета. Рохан, ням свидетел на тази сцена, застана на пътеката между двете редици койки и видя, че докато повечето от намерените са спокойни, част от тях — тези, които трябваше да бъдат доведени със сила — хленчат и плачат с неистови гласове.

Той остави всичките под опеката на лекаря, а сам изпрати цялата техника, с която разполагаше, да търси загубените. Сега имаше много инвентар, защото неговите хора заеха и пуснаха в действие захвърлените досега машини на Реняр. Тъкмо беше изпратил последния патрул и информаторът го извика в кабината; имаше връзка с „Непобедимият“.

Не го учуди това, че връзката е установена. Сякаш не беше вече способен да се учудва на каквото и да било. Даде накратко на Хорпах отчет за всичко, което се беше случило.

— Кой липсват? — поиска да узнае астрогаторът.

— Самият Реняр, Бенигсен, Коротки и Меада. Какво става със самолетите? — попита на свой ред Рохан.

— Нямам никакви сведения.

— А облака?

— Изпратих сутринта троен патрул. Върна се преди един час. Там няма никакви следи от облак.

— Нищо? Абсолютно нищо?

— Нищо.

— А самолетите?

— Нищо.

ХИПОТЕЗАТА НА ЛАУДА

Доктор Лауда почука на вратата на астрогатора. Когато влезе, видя, че той чертае нещо по фотограметричната карта.

— Какво има? — попита Хорпах, без да вдигне глава.

— Исках да ви кажа нещо.

— Спешно ли е? След петнадесет минути стартираме.

— Не зная. Струва ми се, че започваме да разбираме какво става тук... — каза Лауда.

Астрогаторът остави пергелите. Очите им се срещнаха. Биологът не беше по-млад от командира. Това, че му позволяваха още да лети, беше направо странно. Изглежда, че той много държеше на това. Имаше вид по-скоро на стар механик, отколкото на учен.

— Така ли смятате, докторе? Слушам ви.

— В океана има живот — каза биологът. — В океана има, а на сушата няма.

— Защо? На сушата също е имало живот, нали Балмин намери следи.

— Да. Но те са на повече от пет милиона години. После всички живи същества на сушата са били унищожени. Това, което ще ви кажа, ще прозвучи фантастично, астрогаторе, всъщност нямам почти никакви доказателства, но... така е. Да приемем, че някога, преди милиони години, тук е кацнала ракета от друга система. Може би от района на Новата. — Той започна да говори по-бързо, но вече спокойно: — Знаем, че преди експлозията на дзета Лира шестата планета на системата е била населена с разумни същества. Те са имали високо развита цивилизация от технологичен тип. Да допуснем, че тук е кацнал лирански кораб-разузнавач и е станала катастрофа. Или друг нещастен случай, при който е загинал целият екипаж. Да кажем, някакво избухване на реактора, верижна реакция... важното е, че в корпуса, който е останал на планетата, не е имало нито едно живо същество. Оцелели са само... автоматите. Не такива като нашите. Не човекоподобни. По всяка вероятност лираните също не са били

човекоподобни. И така автоматите са оцелели и са напуснали кораба. Те са били високо специализирани, хомеостатични механизми, способни да издържат и на най-тежки изпитания. Нямамо е вече кой да им дава заповеди. Част от тях (с мисловно устройство най-близко до това на лираните) са се опитали може би да поправят кораба, макар че е било безсмислено при създадалите се условия. Но вие знаете как става това. Ремонтният робот винаги поправя онова, което трябва, независимо дали това е нужно на някого, или не — такива са неговите функции. Но после са взели връх другите автомати. Отделили са се от първите, високоорганизираните. Може би местната фауна се е опитвала да ги атакува. Тук са съществували влечуги, следователно е имало и хищници, а хищниците от някои видове атакуват всичко, което се движи. Автоматите са започнали да воюват с тях и са ги победили. Трябвало е да се пригледят към тази борба. Променили са се, за да се приспособят към условията на планетата. Ключът на всичко според мене е в това, че тези автомати са притежавали способността да произвеждат други, в зависимост от нуждите. Значи за побеждаването на летящите влечуги са били необходими летящи механизми. Разбира се, не знам никакви конкретни подробности. Говоря всичко, като си представям подобна ситуация в условията на естествена еволюция. Може би тук не е имало летящи гущери, може би е имало подземни влечуги. Не зная. Важното е, че с течение на времето тези механизми напълно са се приспособили към условията и са успели да победят всички форми на животинския и растителния свят на планетата.

— И на растителния ли? А как си обяснявате това?

— Не зная. Бих могъл да предложа няколко различни хипотези, но предпочитам да се въздържа. Впрочем не съм казал още най-същественото. След няколко стотици поколения потомствените механизми престанали да приличат на създателите си, тоест — на продуктите на лиранската цивилизация. Разбирате ли ме? Това означава, че е започнала мъртва еволюция. Еволюция на механичните устройства. Какъв е главният принцип на хомеостазата? Да издържиш на променящите се условия, дори и на най-враждебните, на най-тежките. По-нататъшните форми на тази еволюция на самоорганизиращи се метални системи са били застрашени на първо място не от местните животни и растения, а от липсата на източници на енергия и материали. Трябвало е да намерят материали, за да

произвеждат резервни части и потомствени механизми. И затова, търсейки метални руди, те са развили нещо от рода на минното дело. Техните прадеди, които са пристигнали с този хипотетичен кораб, са били захранвани без съмнение с лъчева енергия. Но на Регис изобщо няма радиоактивни елементи. Следователно този източник на енергия е бил затворен за тях. Трябвало е да търсят друг. Сигурно е започнала остра енергетична криза и мисля, че се е стигнало до борба между тези устройства. Просто е започнала борба за съществуване. Нали на това именно се гради еволюцията. На селекцията. Високоорганизираните в интелектуално отношение устройства са били неспособни да просъществуват поради размерите си, които са изисквали значителни количества енергия и не са могли да издържат конкуренцията на по-малко развитите, но затова пък по-икономични и енергетично по-продуктивни...

— Чакайте малко. Да оставим настрана фантастичността на вашата хипотеза, но нали в еволюционната игра печели винаги съществото с по-развита нервна система. В този случай вместо нервна е имало, да кажем, електрическа, но принципът си остава един и същ.

— Това е истина, астрогаторе, но само по отношение на еднородните организми, които са се развивали на планетата по естествен път, а не по отношение на тези, които са дошли от други системи.

— Не разбирам.

— Просто биохимичните условия за функциониране на съществата на Земята са и са били винаги почти едни и същи. Водораслите, амебите, растенията, низшите и висшите животни са построени от почти идентични клетки и имат почти една и съща обмяна на веществата — белтъчна, — а при такъв еднакъв старт диференциращ фактор става този, който споменахте вие. Това не е единственият фактор, но във всеки случай един от най-важните. Но тук е било малко по-иначе. Най-високо развитите организми, които са кацнали на Регис, са черпели енергия от собствените радиоактивни запаси, но по-простите — да кажем, някои малки ремонтни системи, може би са имали зареждащи се със слънчева енергия батерии. В такъв случай те са били в привилегировано положение в сравнение с останалите.

— Но по-висшите са можели да им отнемат слънчевите батерии... впрочем докъде води този спор? Може би не си струва да спорим за това, Лауда.

— Не, това е съществено нещо, астрогаторе, това е много важен момент, защото по мое мнение се е стигнало до мъртва еволюция от много своеобразен тип, тя е започнала в изключителни условия, създадени от странно стечение на обстоятелствата. С две думи, намирам, че това е станало по следния начин: в тази еволюция са победили устройствата, които са се миниатюризирали най-бързо, а на второ място — неподвижните. Първите са дали началото на така наречените черни облаци. Моето лично мнение е, че това са съвсем малки псевдонасекоми, които могат да се свързват в случай на нужда в големи висши системи. Именно под формата на облак. Така се е развила еволюцията на подвижните механизми. А неподвижните са сложили началото на този чудноват вид метална вегетация, която представляват така наречените градове...

— Значи според вас това не са градове?

— Естествено. Това не са никакви градове, а само големи струпвания на неподвижни механизми, мъртви творения, способни да се размножават; те черпят слънчева енергия посредством органите си... допускам, че това са триъгълните плочки...

— Значи вие смятате, че този „град“ продължава да вегетира?

— Не. Струва ми се, че по някаква неизвестна на нас причина този „град“ или по-точно тази „метална гора“ е загубила борбата за съществуване и сега представлява само едни ръждясали остатъци. Оцеляла е само една форма: подвижните устройства, които са завладели всички континенти на планетата.

— Защо?

— Не зная. Хващах се за най-различни изчисления. Може би през последните три милиона години слънцето на Регис III е започнало да изстива по-бързо от преди и по този начин големите, неподвижни „организми“ не са можели вече да черпят от него енергия. Но това са само мъгляви предположения.

— Да кажем, че е било така, както казвате. Смятате ли, че тези „облаци“ имат някакъв управляващ център над или под повърхността на планетата?

— Мисля, че нищо подобно не съществува. Може би тези микромеханизми сами представляват такъв център, някакъв „мъртъв мозък“, когато се свържат по определен начин. Разделянето може да е от полза за тях. Пръснати в свободни рояци, те могат непрекъснато да седят на слънце или да се движат след буреносни облаци, защото не е изключено да черпят енергия от атмосферните изпражнения. Но в моменти на опасност или по-общо казано — на внезапна промяна, която заплашва съществуването им, те се свързват...

— Но нали нещо трябва да предизвика тази реакция на свързване, впрочем къде се намира по време на „роене“ нечувано сложната памет на цялостната система? Та нали електронният мозък е „по-умен“ от всички свои елементи, Лауда. Как биха могли тези елементи, след като се разглоби мозъкът, да намерят отново съответните си места? Най-напред би трябвало да се създаде план на целия мозък...

— Това не е задължително. Достатъчно е всеки елемент да „помни“ с кои други елементи се е свързвал непосредствено. Да кажем, че елемент номер едно трябва да се свърже с определени свои повърхности с шест други елемента; всеки елемент „знае“ същото за себе си. По този начин количеството информация, съдържащо се в отделния елемент, може да бъде съвсем нищожно, но освен него е необходим определен дразнител, определен сигнал от типа: „внимание, опасност!“, при който всички се сливат в определени конфигурации и моментално се образува „мозъкът“. Но това е само една примитивна схема, астрогаторе. Мисля, че въпросът е много по-сложен, защото например тези елементи често биват унищожавани, което обаче не трябва да се отрази върху действията на цялото...

— Добре. Нямаме време да разсъждаваме повече над такива подробности. Виждате ли в своята хипотеза някакви конкретни изводи за нас?

— В известен смисъл да, но те са отрицателни. Милиони години механична еволюция — това е явление, каквото човек не е срещал досега в Галактиката. Обърнете внимание на един основен въпрос. Всичките ни познати машини служат не на себе си, а на някого. Следователно от човешка гледна точка съществуването на метални разрастващи се дебри на Регис или на нейните железни облаци е безсмислено — наистина и кактусите в пустините на земята също

могат да се нарекат безсмислени. Най-същественото е това, че те великолепно са се приспособили към борбата с живите същества. Струва ми се, че те са убивали само в началото на борбата, когато местните континенти са гъмжали от живот; изразходването на енергия за убиване не се е оказало икономично. Затова те прилагат други методи, резултат на които е катастрофата на „Кондор“, случаят с Кертелен и накрая — ликвидирането на групата на Реняр...

— Какви методи?

— Не зная точно в какво се състоят те. Мога само да кажа личното си мнение: казусът на Кертелен представлява ликвидирането на почти цялата информация, която съдържа мозъкът на човека, а сигурно и на животното. Осакатените по този начин същества естествено умират. Това е един начин по-прост, по-бърз и по-икономичен от убиването... За съжаление моят извод от това е — меко казано — песимистичен. Ние сме в несравнимо по-лошо положение от тях, и то по няколко причини едновременно. На първо място много по-лесно е да унищожих живо същество, отколкото механизъм или технически уред. По-късно те са еволюирали в такива условия, че са воювали едновременно и с живите същества, и със своите метални „братя“ — с разумните автомати. Следователно водили са борба на два фронта, като са ликвидирали всички адаптиращи механизми на живите същества и всяка проява на интелект у разумните машини. Резултат на тези милионогодишни борби е един необикновен универсализъм и съвършенство на унищожителната дейност. Страхувам се, че за да ги победим, ще трябва да ги унищожим всичките, а това е почти невъзможно...

— Така ли смятате?

— Да. Впрочем при съответната концентрация на средствата, разбира се, бихме могли да унищожим цялата планета... но нашата задача съвсем не е такава, а за това, че не ни достигат силите, да не говорим. Ситуацията наистина е единствена по рода си, защото — така, както я разбирам аз — ние в действителност стоим по-високо по интелект. Тези механизми изобщо не притежават никаква мисловна сила, те просто са великолепно приспособени към условията на планетата... към унищожаване на всичко, което има разум, и всичко, което е живо. Самите те обаче са мъртви. Ето защо това, което за тях е безопасно, за нас може да бъде смъртоносно.

— Но откъде сте сигурен, че те не притежават разум?

— Бих могъл да изклинча, да се прикрия с незнанието си, но въпреки това ще ви кажа, че ако изобщо съм сигурен в нещо, то сигурен съм именно в това. Защо не притежават интелектуална сила? Хайде де! Ами ако я имаха, щяха отдавна да ни изтребят. Ако проследите всички поредни произшествия на Регис, ще видите, че те действуват без определен стратегически план. Атакуват само при случай...

— Но... начинът, по който унищожиха връзката ни с Реняр и атаката им срещу разузнавателните машини...

— Та те просто правят това, което са правили преди хилядолетия. Висшите автомати, които те са изтребили, сигурно са се разбирали помежду си с радиовълни. Ликвидирането на такава размяна на информации, прекъсването на връзката, това е било една от първите им задачи. Разрешението е дошло само защото металният облак екранира по-добре от всичко друго на света. Тогава? Какво да правим сега? Трябва да предпазваме себе си и нашите автомати, нашите машини, без които ние сме нищо. Те обаче имат пълна свобода на маневриране, имат на място неизтощими източници за регенерация, могат да се размножат, ако унищожим част от тях, а при това никакви смъртоносни средства не могат да причинят вреда на всичките. Употребата на най-мощните ни средства става наложителна, удар с антимаатерия... но не можем да сразим всички по този начин. Забелязахте ли как постъпват поразените? Просто се разсипват... освен това непрекъснато трябва да се намираме под прикритие, което ограничава стратегията ни, а те могат да се раздробяват произволно, да се пренасят от едно място на друго... и ако ги разбием на този континент, че ще се пренесат на друг. Но това в края на краищата не е наша работа — да ги унищожим всичките. Аз смятам, че трябва да отлетим.

— Аха, така значи.

— Да. При положение, че имаме за противник продукт на мъртва еволюция, който е напълно апсихичен, не можем да обсъждаме проблема за отмъщение заради „Кондор“, въпроса за съдбата на неговия екипаж. Все едно да набием с тояги океана, защото е потопил кораба и хората.

— В това, което казвате, би имало много истина, ако нещата наистина стояха така — каза Хорпах, като ставаше. Опрях се с две ръце на скицираната карта. — Но това в края на краищата е хипотеза, а ние не можем да се върнем с хипотези. Трябва ни увереност. Не откъсване, а увереност. Точна диагноза, установяване на фактите. Ако ги установим, ако имам затворени в резервоарите на „Непобедимият“ проби от тази летяща механична фауна — доколкото тя съществува в действителност, тогава ще се съглася, че ние нямаме вече работа тук. Тогава основното ще бъде да определим типа на по-нататъшната си дейност. Между прочем нищо не ни гарантира, че тези творения ще останат на планетата, може би те ще се развиват и накрая ще застрашат космическите рейсове в този район на Галактиката.

— Дори и да е така, това няма да стане, преди да изтекат стотици хиляди и дори милиони години. Все още се страхувам, че вие, астрогаторе, разсъждавате така, сякаш сте застанали очи в очи с мислещ противник. Това, което някога е било инструмент на живи същества, след тяхното изчезване е придобило самостоятелност и фактически се е превърнало в част от природните сили на планетата. Животът се е запазил в океана, защото там механичната еволюция не е достигнала, но тя не позволява на формите на този живот да стъпят на сушата. С това се обяснява умереният процент на кислорода в атмосферата — отделят го океанските водорасли, — както и външният вид на континенталната повърхност. Тя е пустиня, защото тези механизми не строят нищо, нямат никаква цивилизация, изобщо нямат нищо извън себе си, не създават никакви ценности; затова трябва да ги третираме като природна сила. Природата също не създава нито оценки, нито никакви ценности. Тези неща просто са, съществуват и действуват така, че да продължава това съществуване...

— Как си обяснявате унищожаването на самолетите? Те бяха защитени от силово поле...

— Силовото поле може да бъде смачкано от друго силово поле. Впрочем, астрогаторе, за да се унищожи за част от секундата цялата памет, която се съдържа в човешкия мозък, е необходимо около неговата глава веднага да се създаде магнитно поле с такава интензивност, каквато не бихме могли да създадем дори и ние със средствата на нашия кораб. Затова биха били необходими някакви грамадни трансформатори, електромагнити...

— И вие мислите, че те имат всичко това?

— Нищо подобно! Нищо нямат. Те просто са тухлички, от които необходимостта в дадения момент строи това, което е нужно. Идва сигнал: опасност! Проявило се е нещо, което се открива по причинените от него изменения, например измененията на електростатичното поле... Летящият рояк веднага се подрежда в някакъв „облакомозък“ и в него се събужда общата памет: вече е имало такива същества, с тях се постъпва по този начин, след това те загиват... и повтарят съответния тип дейност.

— Добре — каза Хорпах, който от дълго време не слушаше вече думите на стария биолог, — отлагам старта. Сега ще свикаме съвещание, бих предпочел да не правя това, защото големи спорове ще паднат, ще се разпалят научните страсти, но друг изход няма. След половин час в главната библиотека, доктор Лауда...

— Нека ме убедят, че греша, и тогава на борда ще има един истински доволен човек... — каза докторът и напусна кабината така тихо, както беше влязъл.

Хорпах се изправи, отиде до стенния информатор и като натисна шалтера на вътрешната мрежа високоговорители, извика всички учени.

Оказа се, че повечето от специалистите са имали предположения, подобни на хипотезата на Лауда; само че той беше първият, който ги бе формулирал така категорично. Споровете избухнаха само около проблема за психичност или апсихичност на „облака“. Кибернетиците бяха склонни да го приемат за мислеца система, надарена със способност за стратегическо действие. Лауда бе подложен на остри атаки. Хорпах си даваше сметка, че Лауда е атакуван с такава страст не толкова заради хипотезата си, колкото заради това, че вместо с колегите си той най-напред я е обсъдил с него. Въпреки множеството връзки, които ги свързваха с екипажа, учените представляваха на борда нещо като „държава в държавата“ и спазваха един неписан кодекс на поведение.

Главният кибернетик Кронотос запита Лауда по какъв начин според него облакът, макар и лишен от интелигентност, се е научил да атакува хората.

— Та това е съвсем просто — отвърна биологът. — В продължение на милиони години той е правил само това. Говоря за борбата с първоначалните жители на Регис. Те са били животни с

централна нервна система. Научил се е да ги атакува така, както атакува жертвата си земното насекомо. Той върши това с такава прецизност, с каквато осата впръсква отрова в нервните възли на щуреца или бръмбара. Това не е интелигентност, това е инстинкт...

— А откъде са знаели как да атакуват самолетите? С тях не са се срещали досега...

— Не можем да знаем това, колега. Воювали са, както вече казах, на два фронта. С жителите на Регис — с живите и с мъртвите, тоест с други автомати. Тези автомати по необходимост е трябвало да употребяват различни видове енергия с отбранителна и нападателна цел...

— А ако сред тях не е имало летящи...

— Досещам се какво иска да каже докторът — забележа заместник главният кибернетик Саурахан. — Големите автомати, микроавтоматите, са се свързвали помежду си с цел да се обединят и най-лесно е било да бъдат унищожени чрез изолация, разделяне, следователно най-добрият начин е бил блокирането на връзката...

— Не става дума за това, дали могат да се обяснят отделните форми на поведение на „облака“, без да прибъгваме до хипотезата за интелигентност — отвърна Кронотос, — защото в случая не важи бръсначът на Окам. Нашата задача, поне засега, е да създадем една хипотеза, която ще обясни всичко с най-пестеливи средства, но такава хипотеза, която ще осигури максимална безопасност на действие. Затова май ще трябва да приемем, че „облакът“ може да бъде надарен с интелект, защото това би било продиктувано от по-голяма предвидливост. В такъв случай ще действваме по-предпазливо. Ако приемем (по Лауда), че облакът няма интелект, а в действителност се окаже, че има, то за такава грешка можем да платим страшна цена... Говоря това не като теоретик, а преди всичко като стратег.

— Не зная кого искаш да победиш — облака или мене — отвърна спокойно Лауда. — Аз не съм против предпазливостта, но облакът няма друг тип интелект от този на мравката, по-точно не като на отделното насекомо, а като на целия мравуняк. Та нали ако не беше така, нямаше досега да сме живи.

— Докажи това.

— Ние не сме за него първият противник от типа homo, защото той вече се е разправял с такива: напомням ви, че „Кондор“ кацна

преди нас, тука. За да проникнат микроскопичните „мушички“ в силовото поле, достатъчно е да се заровят в пясъка. Полето достига само до повърхността. Те познават силовото поле на „Кондор“, следователно могли са да научат този начин за нападане. Обаче те не направиха нищо такова. Значи „облакът“ е или глупак, или действа инстинктивно...

Кронотос не искаше да се предаде, но в този момент се намеси Хорпах и предложи да се отложи дискусиата. Молеше за конкретни предложения върху това, което беше установено като вероятно. Нигрен попита не може ли да се екранират хората, като им се поставят метални шлемове, които да ликвидират въздействието на магнитното поле. Но физиците стигнаха до извода, че това няма да даде желания ефект, защото магнитно поле с голяма сила възбужда в метала вихрови токове, които биха загрели шлема до висока температура. Като започне да пари, нищо друго не можеш да направиш, освен да го свалиш от главата си, а последствията от това са ясни.

Беше вече нощ. Хорпах разговаряше в единия ъгъл с Лауда и лекарите; кибернетиците се бяха събрали отделно.

— Необикновено е все пак това, че по-интелигентните същества, споменатите вече макроавтомати, не са победили — каза някой. — Това щеше да бъде изключение, което подчертава правилото, че еволюцията върви към усложняване и усъвършенствуване на хомеостазата... на въпроса за информацията, за нейното използване...

— Тези автомати не са имали шанс именно защото са били така високоразвити и сложни още от самото начало — отвърна Саурахан. — Разбери, това са били високоспециализирани за съвместна работа с конструкторите си, лираните, а когато лираните вече ги е нямало, те са били като сакати, лишени от ръководство. А тези форми, от които са произлезли днешните „мухи“ (съвсем не твърдя, че тогава още са съществували, смятам дори, че това е изключено, сигурно са се появили много по-късно), тези форми са били относително примитивни и поради това са имали пред себе си много пътища за развитие.

— Може би е имало дори и по-важен фактор — допълни доктор Сакс, който се бе приближил до тях. — Имаме работа с механизми, а механизмите никога не са имали такива регенериращи способности както живото същество, живата тъкан, която сама се възстановява след

нараняване. Макроавтоматът, дори и да може да поправи друг макроавтомат, се нуждае за тази цел от съоръжения, от цял машинен парк. Достатъчно е било в такъв случай да бъдат откъснати от тези съоръжения, за да бъдат безпомощни. Тогава те са се превърнали в лесна плячка за летящите творения, които са били много по-неподатливи на повреди...

— Това е извънредно интересно — каза внезапно Саурахан. — Излиза, че трябва да строим автоматите по съвсем друг начин, не както досега, за да бъдат те универсални: трябва да се започне от малките елементарни тухлички, от псевдоклетките, които могат взаимно да се заместват...

— Това не е толкова ново — усмихна се Сакс, — защото именно еволюцията на живите форми постъпва по този начин, и неслучайно... Затова и фактът, че „облакът“ се състои от взаимнозаместващи се елементи, не е случайност... Работата е в материала: повреденият макроавтомат се нуждае от части, които може да произведе само високоразвита промишленост, докато една конструкция, построена само от няколко кристалчета или термистори, или други прости звена, може да бъде унищожена, без това да навреди на целостта, защото веднага ще я замени друга от милиардите подобни на нея конструкции.

Като видя, че няма какво повече да очаква от тях, Хорпах напусна събралите се учени, които бяха така погълнати от дискусията, че не забелязаха това. Той отиде в командния пункт, за да съобщи на групата на Рохан хипотезата за „мъртвата еволюция“. Беше вече тъмно, когато бе установена връзка между „Непобедимият“ и суперкоптера в кратера. Обади се Гаарб.

— Имам тук само седем души — каза той, — и от тях двама са лекари и са при тези нещастници. Останалите в момента спят с изключение на радиста, който седи с мене. Да... имаме пълно силово прикритие. Но Рохан още не се е върнал.

— Още не се е върнал?! А кога е заминал?

— Към шест след обяд. Взе шест машини и всички останали хора от екипажа... уговорихме се да се върне след залез-слънце, а слънцето залезе преди десет минути.

— Имате ли телеграфна връзка с него?

— Прекъсна се преди един час.

— Гаарб! Защо не ми съобщихте веднага?!

— Защото Рохан каза, че връзката ще се прекъсне за известно време, тъй като влизат в една от дълбоките теснини, нали знаете. Склоновете им са обраснали с тая метална гадост, която така екранира, че и дума не може да става за улавяне на сигналите...

— Съобщете ми веднага, щом се върне Рохан... той ще отговаря за това... по този начин можем скоро да изгубим всичките си хора...

Астрогаторът не беше още свършил, когато го прекъсна викът на Гаарб:

— Пристигат, астрогаторе! Виждам светлини, качват се по склона, това е Рохан... една, две — не, само една машина идва... сега ще разбере всичко...

— Чакам.

Като видя светлините, които се люлееха ниско над самата земя, осветяваха от време на време обоза и отново изчезваха в гънките на терена, Гаарб грабна оставения наблизо ракетен пистолет и даде два изстрела нагоре. Това имаше забележителен ефект — всички заспали скочиха на крака, в същото време машината описа кръг, дежурният радист отвори проход в силовата стена и през означеното със сини светлини място влезе покритият с прах всъдеход и се спря пред дюната, върху която стоеше суперкоптерът. Гаарб с ужас си даде сметка, че това е малката триместна амфибия за разузнаване, радиоколата. Той изтича заедно с останалите в светлината на припряно насочваните срещу пристигащата машина прожектори. Преди тя да спре, от нея скочи човек със скъсан комбинезон, с лице до такава степен измацано с кал и кръв, че той го позна чак когато проговори.

— Гаарб — изстена той, като хвана учения за рамото. Краката му се огънаха под тежестта на тялото. Притичаха и други, подпряха го, като викаха:

— Какво стана?! Къде са другите...?

— Няма... ги... вече... другите... никого... — прошепна Рохан и изгубил съзнание, увисна в ръцете ми.

Към дванадесет през нощта лекарите успяха да го свестят. От леглото в кислородната палатка, под алуминиевото прикритие на кабината, той разказа това, което половин час по-късно Гаарб събщи по радиото в „Непобедимият“.

ГРУПАТА НА РОХАН

Колоната, която Рохан бе повел, се състоеше от два големи енергобота, четири гъсенични всъдехода и една малка земноводна машина. В нея бяха Рохан, шофьорът Ярг и боцманът Тернер. Движеха се в предвидения от правилника за процедурата III степен строй. Пръв вървеше един енергобот без хора, след него разузнавателната амфибия на Рохан, по-нататък — четири двуместни машини, вторият енергобот завършваше колоната; двата енергобота прикриваха групата с купола на силовото си поле.

Рохан се беше решил да тръгне, защото в кратера бяха успели да намерят с помощта на „електронни кучета“ — олфактометрични индикатори — следите на четиримата от групата на Реняр, които се бяха изгубили. Очевидно беше, че ако не ги намерят, те ще умрат от глад или жажда, лутайки се по-беззащитни от деца из калните дупки. Те изминаха първите километри, като се движеха по указанията на индикаторите. Минавайки край отвора на една от широките и плитки на това място теснини, откриха съвсем ясни, отпечатани в тинята на един пресъхнал поток, следи. Различиха три вида следи, великолепно запазени в меката тиня, която през деня бе едва-едва засъхнала; там имаше и четвърти вид следи, но не се виждаха ясно, защото бяха размити от водата, която шуртеше на тънки струйки между камъните. Характерната форма на тези следи свидетелствуваше, че са ги оставили солидно обутите крака на хората от групата на Реняр, които се бяха насочили нагоре из теснината. Малко по-нататък те изчезнаха зад една скала, но това, естествено, не разколеба Рохан, защото той видя, че стените на теснината нагоре стават все по-стръмни. Следователно би било невероятно поразените от амнезия бегълци да са успели да се покатерят по тях. Рохан се надяваше, че скоро ще ги намери някъде навътре в теснината, която препречваше погледа с многобройните си остри завои. След кратко съвещание колоната продължи нататък, докато достигна до едно място, където от двете им страни растяха чудати, необикновено гъсти метални храсти. Те бяха

нискостеблени, четкообразни и височината им беше метър, метър и половина. Подаваха се от пълните с възчерна тиня пукнатини в голата скала. Отначало се срещаха само отделни храсти, но после се съгъстяваха в непроходим храсталак, който покриваше с ръждив четковиден пласт двата склона на теснината почти до самото ѝ дъно; там, скрита под големите камъни, шуртеше струя вода.

Тук-там всред храстите се виждаха входовете на пещери. От някои струяха малки поточета вода, други бяха сухи или привидно изсъхнали. Хората на Рохан се опитваха да надникнат в някои, които се намираха по-ниско, като светеха с прожектори. В една от пещерите те намериха голямо количество малки триъгълни кристалчета, почти залени от водата, която на капки се стичаше от тавана. Рохан сложи цяла шепа от тях в джоба си. Движиха се около половин час нагоре из все по-стръмната теснина. До този момент веригите на машините великолепно се справяха с наклона и понеже на две места в засъхналата тиня край потока отново намериха следи от стъпки, те се убедиха, че вървят във вярна посока. На един от завоите непрекъснато поддържаната със суперкоптера радиовръзка значително се влоши; Рохан отдаде това на екраниращото действие на металните храсталаци. От двете страни на широката горе двадесет, а на дъното дванадесет метра теснина се издигаха почти отвесни стени, покрити сякаш с остра черна вълна, с телена храстовидна маса. Храстите от двете страни на теснината бяха толкова много, че се сливаха в цял гъсталак, който достигаше чак горе — до бреговете ѝ.

Колоната премина през две доста широки скални врати; това преминаване им отне известно време, защото техниците по полето трябваше съвсем прецизно да намалят неговия радиус, за да не закачи скалите. Те бяха силно ронливи и напукани от ерозия и всеки удар на енергетичното поле о някой скален ръб щеше да събори лавина от камъни. Те, разбира се, не се страхуваха от това, но мислеха за изчезналите, които можеха — понеже се намираха някъде наблизо — да бъдат ранени или избити от едно такова срутване.

Един час след прекъсването на радиовръзката върху екраните на магнитните индикатори се появило множество малки светлинки. Изглежда, бяха се развалили пеленгаторите, защото при опита да се провери откъде идват тези импулси те показваха всички посоки едновременно. Едва с индикаторите за напрежението и поляризаторите

успяха да установят, че източник на колебанията в магнитното поле са гъсталаците, които покриваха двата склона на теснината. Чак тогава хората забелязаха, че този гъсталак изглежда по-различно, отколкото в долната част от теснината: не беше нападнат от ръжда, храстите му бяха по-високи, по-големи и някак по-черни, защото теловете или клонките им бяха покрити със странни надебелявания. Рохан не се реши да ги изследва, защото не искаше да рискува и да отвори силовото поле.

Продължиха малко по-бързо, а импулсометрите и магнитните индикатори показваха все по-разнородна активност. Стига да се погледнеш нагоре, можеше да се види как тук-там над черния храсталак въздухът трепереше, сякаш беше загрян до висока температура, а след втората скална врата вече забелязаха как над храстите се вият малки ивици, прилични на разнасян от вятъра дим. Това обаче беше някъде високо по склона и дори с бинокъл не можеше да се види какво точно представляват те. Наистина Ярг, който караше колата на Рохан и имаше много силно зрение, твърдеше, че тези „пушечета“ му приличат на рояци малки насекоми.

Рохан започваше вече да се безпокои, защото пътуването бе продължило повече от очакванията му, а краят на криволичетата теснина все още не се виждаше. Затова пък сега можеха да се движат по-бързо, защото ги нямаше вече камарите от камъни по дъното на потока, който, скрит дълбоко в сипеите, сякаш бе престанал да съществува и само когато машините спираха, в настъпилата тишина се чуваше слабото шумолене на невидимата вода.

След поредния завой се показа скална врата, доста по-тясна от предишните. Техниците направиха съответните измервания и дойдоха до извода, че не може да се мине през нея с включено силово поле. Както е известно, полето не може да изменя размерите си произволно, а винаги представлява вариант на обла фигура, тоест — кълбо, елипсоид или хиперболоид. Преди това те успяваха да се проврат през стесненията на клисурата, като свиваха предпазващото силово поле във формата на сплескан стратостат, който, разбира се, беше невидим.

Сега обаче не можеха да направят това с никаква маневра. Рохан се посъветва с физика Томан и с двама техници по полето, след което заедно взеха решение да рискуват и да преминат с едно мигновено, и то частично изключване на полето. Първи щеше да премине

автоматичният енергобот с изключен емитор на полето и щеше да бъде пуснат веднага от другата страна на вратата, за да даде пълно челно прикритие с форма на изпъкнал щит. Четирите големи машини и малката разузнавателна амфибия на Рохан щяха да бъдат лишени от защита само отгоре; последният завършващ колоната енергобот, веднага след като преминеше от другата страна на скалната стена, щеше да свърже своя „щит“ с „щита“ на първия; по този начин щеше да се получи пълно прикритие.

Всичко се развиваше, както беше предвидено, и вече последният всъдеход преминаваше между стълбовете, когато въздухът странно потрепера — това не беше звук, а сътресение, сякаш някъде наблизо се бе срутила скала, — четкообразните стени на теснината започнаха да димят, от тях изпълзя черен облак и с бясна скорост се стовари върху колоната.

Рохан, който беше решил да пусне големите транспортъори пред амфибията си и в същия момент бе спрял, за да изчака последния, изведнъж видя чернилката, която се вдигна от склоновете на теснината, ослепителния блясък някъде отпред, където преминалият вече челен енергобот бе включил полето, в което изгаряха кълбата на атакуващия облак. Повечето от тях обаче се издигнаха над пламъците и се стовариха едновременно върху всички машини. Той извика на Ярг да включи веднага задния енергобот и да свърже излъченото от него поле с предното, защото при създалото се положение опасността от срутването на скалата нямаше вече значение. Ярг се мъчеше да направи това, но полето не се включваше. Вероятно — както предполагаше после главният инженер — клистроните на апаратурата са били прегрети. Ако техникът ги беше държал още няколко секунди под възбуждащото действие на тока, полето несъмнено щеше да „превключи“, но Ярг изгуби присъствие на духа и вместо да опита отново, изскочи от машината. Рохан го хвана за комбинезона, но полуделият от страх Ярг се измъкна от ръцете му и побягна надолу из теснината. Когато самият Рохан се хвърли към апаратурата, беше вече късно.

Хората, изненадани, изскачаха от транспортъорите и се разбягваха на всички страни, като почти се изгубваха в развълнуваните кълба на облака. Гледката беше толкова невероятна, че Рохан не се опита вече да направи нищо. (Впрочем това беше невъзможно. Ако

включеше полето, щеше да ги порази, защото те дори се опитваха да се катерят по склоновете, сякаш търсеха закрила сред металния гъсталак.) Той седеше безпомощно в изоставената машина и чакаше мига, когато щеше да го сполети същата съдба. Зад гърба му Тернер се беше подал до половината от стрелковата си куличка и биеше право нагоре с компресорните лазери, но огънят нямаше вече значение, защото по-голямата част от облака беше много близко. Не повече от шестдесет метра деляха Рохан от останалата част на колоната. Там именно се мятаха и се търкаляха по земята обгърнатите сякаш от черни пламъци нещастници, които сигурно викаха, но виковете им, както и всички други шумове заедно с грохота от първия енергобот, в чието силово прикритие все още изгаряха с потрепващи пламъчета безбройните нападатели, се губеха в непрестанното басово бръмчене на облака.

Рохан продължаваше да стои, показал се до половината от люка на амфибията, без дори да се опитва да се скрие в нея; не в пристъп на отчаяна смелост, както после повтаряше самият той, а просто защото не мислеше нито за това, нито за каквото и да било.

Картината, която той никога не можа да забрави — хората под черната лавина, — внезапно се промени по удивителен начин. Нападнатите престанаха да се търкалят по камъните, да бягат, да пълзят в теления гъсталак. Един след друг се изправяха или сядаха, а облакът, след като се раздели в няколко фунии, образува над всяка от тях нещо като смерч, който с едно докосване обвиваше тялото или само главата на човека, след което се отдалечаваше между стените на теснината, като вреше и виеше все по-високо, докато засенчеше светлината на вечерното небе, а после с продължително отслабващо свистене достигаше скалите, потъваше в черната джунгла и изчезваше, така че след малко само дребните черни точки, разхвърляни тук-там между застиналите неподвижно хора, свидетелствуваха за реалността на това, което се бе случило само преди миг.

Рохан, без още да вярва в спасението си и без да разбира на какво се дължи то, потърси с очи Тернер. Но стрелковата куличка беше празна, боцманът сигурно беше изскочил неизвестно как и кога от нея; Рохан го видя да лежи наблизо с лазерите, чиито приклади все още притискаше до гърдите си, и да гледа с неподвижни очи напред. Рохан слезе и започна да тича от човек на човек. Не го познаваха. Никой не

му отговаряше. Повечето изглеждаха спокойни; лягаха на камъните или пък сядаха, а двама или трима бяха отишли при машините и ги опипваха отстрани с бавни и несръчни движения на слепци. Рохан видя как знаменитият радист, приятелят на Ярг, Генлис, с полуотворена уста се опитва да дръпне дръжката на люка на транспортъора като някакъв дивак, който за пръв път в живота си вижда машина.

В следващия момент Рохан разбра какво е означавала кръглата дупка, прогорена в една от преградите в командния пункт на „Кондор“ — защото, когато бе клекнал и бе хванал за раменете доктор Балмин и започна да го разтърсва с цялата сила на отчаянието си, сякаш беше убеден, че ще успее да го свести по този начин, край самата му глава букна с шум виолетов пламък. Един от седналите малко по-нататък бе извадил от кобура своя вайер и беше натиснал, без да иска, спусъка му. Рохан му извика, но човекът не му обърна никакво внимание. Изглежда, блясъкът му хареса, както фойерверките харесват на малките деца, защото той започна да изпразва атомния пълнител, докато въздухът започна да свисти от високата температура, и залегналият Рохан бе принуден да се скрие между камъните. В това време се чува бързи стъпки и иззад завоя изтича задъхан, с лъснало от пот лице Ярг. Той тичаше право към побъркания, който си играеше, стреляйки с вайера. „Стой! Лягай! Лягай!!!“ — изкрещя с всички сили Рохан, но преди объркалият се Ярг да спре, бе улучен в лявото рамо и Рохан видя лицето му, когато цялата му откъсната ръка полетя във въздуха, а от ужасната рана бликна кръв. Полуделият сякаш изобщо не забеляза това, а Ярг погледна с безкрайно учудване най-напред кървящата рана, после откъснатата ръка, обърна се и падна.

Човекът с вайера стана. Рохан видя как под непрекъснатия огън на нажежения вече вайер от камъните изскачаха искри, които миришеха на кремъчно огниво. Човекът се олюляваше, като ходеше; движенията му бяха като на дете, което си играе с дрънкалка. Пламъкът прониза въздуха между двама седнали един до друг членове на групата, които дори не си затвориха очите от неговия ослепителен блясък; за малко целият заряд щеше да улучи единия от тях в лицето. Рохан — това също не беше решение, а рефлекс — изтегли от кобура вайера си и стреля само един път. Онзи силно замахна и с всичка сила се удари в гърдите, оръжието му изтрака в камъните, а самият той падна по лице върху него.

Рохан скочи. Смрачаваше се. Трябваше колкото се може по-бързо да се закарат всички в базата. Разполагаше само с малката амфибия, защото, когато се опита да подкара някой от транспортъорите, се оказа, че два от тях са се сблъскали на най-тясното място на скалния проход и можеха да се разделят само с кран. Оставаше задният енергобот, който можеше да побере най-много пет души, а те бяха — живи, макар и в безсъзнание — девет. Помисли си, че най-добре ще бъде да ги събере всичките на едно място, да ги завърже, за да не могат да избягат или да се осакатят някъде, да включи полето на двата енергобота, за да са под прикритие, а сам да отиде за помощ. Не искаше да вземе никой от тях, защото малкият му всъдеход беше съвсем беззащитен и предпочиташе в случай на атака да рискува само себе си.

Беше тъмна нощ, когато той привърши тази ужасна работа; хората се оставиха да ги вържат без съпротива. Той премести малко назад тилния енергобот, за да може да излезе с амфибията, нагласи двата емитора, включи отдалече силовото прикритие и като остави в него завързаните, пое по обратния път.

По този начин на двадесет и седмия ден от кацането почти половината от екипажа на „Непобедимият“ беше изваден от строя.

ПОРАЖЕНИЕ

Като всяка истинска история, разказът на Рохан беше чудат и нестроен. Защо облакът не беше нападнал нито него, нито Ярг? Защо не беше се докоснал и до Тернер, преди той да напусне амфибията? Защо Ярг най-напред избяга, а после се върна? Да се отговори на последния въпрос, беше сравнително лесно. Върнал се е, както предполагаша всички, когато се е отърсил от паниката и си е дал сметка, че от базата го делят петдесет километра, които е невъзможно да измине пеша с наличния запас от кислород.

Но първите два въпроса си оставаха загадка. Отговорът можеше да бъде за всички хора от жизнено значение. Но разсъжденията и хипотезите трябваше да отстъпят място на действието.

Хорпах научи за съдбата на Рохановата група след полунощ, половин час по-късно корабът стартира.

Прехвърлянето на космически кръстосвач от едно място на друго, отдалечено само на двеста километра, е много неблагоприятна работа. Корабът трябва да се движи през цялото време, поддържан отвесно, което води до значителен преразход на гориво. Непригодените към такава работа двигатели изискваха непрестанната намеса на електронните автомати и въпреки това стоманеният колос се придвижваше в нощта, поклащайки се леко, сякаш се намираще на повърхността на леко развълнувано море. За наблюдателя, застанал на повърхността на Регис III, тази гледка би била необикновена — един едва забележим в блясъка на изхвърляните пламъци силует, който лети в мрака като огнена колона.

Не беше също лесно да се спазва правилният курс. Наложиха се да се издигнат над атмосферата и после да навлязат в нея с кърмата напред.

Всичко това поглъщаше цялото внимание на астрогатора, още повече че търсеният кратер беше скрит от тънък слой облаци. Накрая все пак „Непобедимият“, още преди да съмне, кацна в кратера, на два километра от старата база на Реняр; суперкоптерът, машините и

кабините бяха прибрани в периметъра на кръстосвача, а една мощно въоръжена спасителна група докара към обяд всички оцелели хора на Рохан — здрави, но в безсъзнание, — девет на брой. За болните трябваше да се приготвят допълнително две помещения, защото в корабната болница нямаше вече места. Едва когато това беше направено, учените се заеха с разгадаването на тайната, която беше спасила Рохан и — ако не беше нещастният случай с вайера — би спасила и Ярг. Това беше непонятно, защото и двамата не се различаваха от останалите нито по външен вид, нито по облекло, нито по въоръжението си. Едва ли би могло да има значение това, че двамата заедно с Тернер са се намирали в малкия всъдеход.

Същевременно Хорпах бе изправен пред дилемата какво да прави по-нататък. Положението бе толкова ясно, че би могъл да се върне в базата с данните, които оправдаваха завръщането и изясняваха трагичния край на „Кондор“. Това, което най-много бе заинтригувало учените — металните псевдонасекоми, симбиозата им с механичните „растения“ по скалите и накрая въпросът за „психиката“ на облака (а при това не се знаеше дали съществува един облак, или има повече и дали дребните облаци могат да се свържат всички едновременно в една монолитна цялост) — всичко това, взето заедно, не би го накарало да остане на Регис III и един час дори, ако не беше фактът, че все още липсваха четирима души от групата на Реняр заедно с него самия.

Следите на загиналите бяха въвели групата на Рохан в теснината. Нямаше съмнение, че беззащитните хора ще загинат там, дори и мъртвите жители на Регис да ги оставят на мира. Следователно налагаше се да се провери местният терен, защото лишените от способността за разумни действия нещастници можеха да разчитат само на помощта на „Непобедимият“.

Единственото, което можеха да установят относително точно, беше радиусът на издирването, защото изгубилите се в тази местност, пълна с пещери и оврази, не можеха да се отдалечат на повече от няколко десетки километра от кратера. Те имаха малко кислород в апаратите, но лекарите твърдяха, че не е опасно за живота да се диша въздухът на планетата, а замайването от разтворилия се в кръвта метан не може да има голямо значение при състоянието, в което се намираха тези хора.

Теренът на издирванията не беше много обширен, но беше изключително труден и неравен. Претърсването на всички кътчета, пукнатини, подземия и пещери дори и при благоприятни условия щеше да им отнеме няколко седмици. Под скалите на криволичещите теснини и долини се криеше втора система издълбани от водата коридори и пещери, които само тук-там излизаха на повърхността. Беше напълно възможно изгубилите се да се намират в едно от тези скривалища, а освен това не можеше да се разчита, че всички те са на едно място. Лишени от памет, те бяха по-безпомощни от деца, защото децата поне гледат винаги да са заедно. При това местността беше седалище на черните облаци. Мощното въоръжение на „Непобедимият“ и неговите технически средства малко можеха да им помогнат в търсенето. Най-сигурната отбрана, силовото поле, изобщо не можеше да се използва в коридорите на планетните подземия. Следователно оставаше алтернативата — или незабавно да се върнат, което беше равносилно на смъртна присъда за изчезналите, или пък да започнат рисковани издирвания. Те имаха някакъв шанс само в продължение на близките няколко дни. Хорпах знаеше, че при понататъшните търсения биха могли да открият само останките на тези хора, а не самите тях.

Сутринта на следващия ден астрогаторът извика специалистите, обясни им положението и заяви, че разчита на помощта им. Вече имаха на разположение шепя „метални насекоми“, които беше донесъл в джоба на куртката си Рохан. На изследването им беше посветено почти цяло денонощие. Хорпах искаше да знае има ли възможност да се обезвредят радикално тези творения. Отново възникна и въпросът, какво е спасило Ярг и Рохан от атаката на „облака“?

По време на съвещанието „пленниците“ заемаха почетно място по средата на масата в един затворен стъклен съд. Бяха останали само около десетина парчета, защото останалите бяха унищожени по време на изследванията. Тези творения напомняха с точната си тройна симетрия буквата V, с три островърхи рамена, свързани в едно централно надебеляване, черни като въглен в пряка светлина, а в отразена пък опалносини и маслиненни на цвят като коремите на някои земни насекоми; бяха образувани от множество малки плоски стени, като розетковия шлайф на брилянт; те имаха микроскопична и винаги една и съща вътрешна конструкция. Нейните елементи, неколкостотин

пъти по-малки от песъчинка, образуваха един вид автономна нервна система, в която можеха да се различат относително независими една от друга подсистеми.

По-малката част от тях между раменете на V представляваше командна система на движенията на „насекомото“, което имаше в микрокристалната структура на раменете един вид универсален акумулатор и същевременно трансформатор на енергия. В зависимост от това, по какъв начин бяха притиснати микрокристалчетата, те създаваха или електрическо, или магнитно поле, или пък променливи силови полета, които можеха да нагреят до сравнително висока температура централната част; тогава натрупаната топлина се излъчваше едностранно навън. Това предизвикваше движение на въздуха от типа на реактивните и им даваше възможност да се издигнат в различни посоки. Отделните кристали не толкова летяха, колкото прелитаха от място на място, и не бяха даже по време на лабораторните експерименти способни да ръководят точно полета си. Затова пък, когато свързваха краищата на раменете си, те създаваха агрегати, чиито аеродинамични качества се увеличаваха с нарастването на броя им.

Всяко кристалче се свързваше с три други; освен това то можеше също да се свърже с края на рамото си с централната част на друго кристалче, което създаваше възможности за многопластов строеж на растящата по този начин конструкция. Свързването не трябваше да става само чрез допир, защото достатъчно беше само да се доближат краищата, и създаденото магнитно поле поддържаше цялата група в равновесие. При определен брой „насекоми“ агрегатът започваше да показва редица закономерности, в зависимост от „дразненето“ с външни дразнителни можеше да промени посоката на движението, формата, очертанията и честотата на вътрешните пулсирания. При определена промяна в тях знаците на полето се променяха и вместо да се привличат, металните кристалчета се разделяха и преминаваха в състояние на „индивидуално пръсване“.

Освен системата за управление на тези движения всяко черно кристалче съдържащо и втора система на свързка, по-често неин фрагмент, защото тя изглеждаше като част от някакво по-голямо цяло. Тази висша цялост, която вероятно се получаваше при свързването на огромно количество елементи, беше фактически този двигател, който

привеждаше облака в действие. Обаче познанията на учените свършваха тук. Те не се ориентираха във възможностите за разрастване на висшите системи и за тях остана неясен проблемът за „интелекта“ на облака. Кронотос предполагаше, че толкова повече кристалчета се обединяват в едно цяло, колкото по-труден проблем за разрешение срещнат. Това звучеше доста убедително, но нито кибернетиците, нито информационниците знаеха нещо за такъв тип конструкция, която определя размерите си в зависимост от своите намерения.

Част от донесените от Рохан „насекоми“ бяха повредени. Но другите бяха запазили типичните си реакции. Отделеното кристалче можеше да лети, да се издига и да стои неподвижно на определена височина, да се спуска, да се приближава към източника на дразнения или да го избягва, освен това беше съвсем безопасно, не отделяше дори под заплаха от унищожение (а изследователите опитваха да ги унищожават с химични средства, висока температура, силови полета и облъчване) никакъв тип енергия и можеше да бъде унищожено като някое малко земно бръмбарче с една-единствена разлика — не беше толкова лесно да се смачка кристално-металната му броня. Обаче когато се свържеха в сравнително малък агрегат, „насекомите“ започваха да си създават магнитно поле; ако им се въздействуваше с друго магнитно поле, двете полета се неутрализирваха; при загряване се опитваха да се освободят от топлината чрез инфрачервено излъчване. Но опитите не можеше да бъдат продължени, защото учените разполагаха само с шепа кристалчета.

На въпроса на астрогатора от името на „Главните“ отговори Кронотос. Учените настояваха да им се даде време за по-нататъшни изследвания, а преди всичко искаха да се осигури по-голямо количество кристалчета. Затова предлагаша да се изпрати в теснината експедиция, която, търсейки изчезналите, би могла в същото време да достави най-малко няколко десетки хиляди псевдонасекоми.

Хорпах се съгласи. Но беше на мнение, че вече няма право да рискува живота на хората. Реши да изпрати в теснината една машина, която досега не беше взимала участие в нито една акция. Това беше осемдесеттонният автоматичен всъдеход със специално предназначение, използван обикновено в условия на силна радиоактивност, огромни налягания и температури. Тази машина, наричана в корабния жаргон „Циклоп“, се намираще на самото дъно на

кръстосвача и беше пристегната солидно от стрелите на товарния кран. По принцип тя не се използваше на повърхността на планетите, а откровено казано, „Непобедимият“ изобщо още не беше използвал своя „Циклоп“. Ситуациите, които изискваха такава крайност, можеха — по отношение на всички кораби на базата — да се преброят на пръстите на едната ръка. Да се изпрати за нещо „Циклоп“, на корабния жаргон означаваше да се даде поръчение на самия дявол; досега никой не беше чувал някой „Циклоп“ да е претърпял някъде поражение. Извадената с помощта на кранове машина беше поставена на пандуса, където с нея се заеха техниците и програмистите. Освен обикновената система емитори на Дирак за силово поле тя притежаваше кълбовиден антимаериомет и затова можеше да изхвърля антипротони във всяка посока, или на всички страни едновременно. Монтираният в бронирания корем на „Циклоп“ емитор му позволяваше благодарение на интерференцията на силовите полета да се издига на няколко метра над земята, следователно машината не беше зависима нито от терена, нито пък се нуждаеше от колела или вериги. Отпред тя имаше бронирана зурла, през отвора на която се подаваше инхаусторът — вид телескопична „ръка“, която можеше да изпълнява местни сондажи, да взема отвън проби от минералите и да извършва много различни работи. „Циклоп“ наистина беше снабден със силна радиостанция и телепредавател, но беше приспособен и към автономно действие благодарение на електронния мозък, който го ръководеше. Техниците от оперативната група на инженер Петерсен вкараха в този мозък пригответената съответно условията програма: астрогаторът беше съобразил, че в теснината връзката с машината ще се загуби.

Програмата предвиждаше издирване на изчезналите, които „Циклоп“ трябваше да въведе във вътрешността си, като най-напред прикрие и тях, и себе си с друга, външна спрямо неговата собствена силова преграда и едва след това — под нейното прикритие — да отвори проход през вътрешното силово поле, което предпазваше неговия собствен корпус. Освен това машината трябваше да вземе голямо количество кристалчета от тези, които я нападнат. Тя можеше да употреби антимаериомета си само в краен случай — ако предпазното силово поле бъде заплашено от смазване, — защото аниhilационната реакция щеше неминуемо да доведе до реактивно облъчване на терена, което от своя страна би могло да застраши

живота на изчезналите, а те биха могли да бъдат близо до мястото на сблъскването.

„Циклоп“ беше дълъг осем метра, беше също така и порядъчно „широкоплещест“ — диаметърът на корпуса му беше повече от четири метра. Ако някоя теснина се окажеше недостъпна за него, той би могъл да я разшири или със стоманената си „ръка“, или като изкърти скалите със силовото си поле. Но и изключването на полето не можеше да му навреди, защото собствената му керамично-ванадиева броня беше твърда като диамант.

Във вътрешността на „Циклоп“ беше поставен автомат, който трябваше да се заеме с изгубилите се, а до него бяха поставени койки за тях. Най-после след проверката на всички устройства бронираният корпус с удивителна лекота се спусна по опустелия пандус и сякаш повдиган от невидима сила — защото, дори и при най-голяма скорост, изобщо не вдигаше вълни от пясък, — той премина означения със сини светлини проход в прикритието на „Непобедимият“ и бързо се скри от очите на събралите се под кърмата хора.

Радиотелевизионната връзка между „Циклоп“ и командния пункт в продължение на един час беше безупречна. Рохан разпозна края на теснината, в която бяха нападнати, по-големия, приличен на църковна кула обелиск, прикриващ до известна степен отвора в скалните стени. При първата морена от големи камъни скоростта едва забележимо се намали. Атомният двигател на „Циклоп“ работеше толкова безшумно, че застаналите пред екрана хора чуваха дори шуртенето на скрития под каменните грамади поток.

Свързочниците приемаха образ и звук до два и четиридесет, когато „Циклоп“ бе вече преминал по-достъпната част на теснината и бе достигнал лабиринта от ръждиви храсталаци. Благодарение усилията на техниците бяха предадени и получени още четири съобщения, но петото беше вече така неясно, че те можеха само да се досещат какво е неговото съдържание: електронният мозък на „Циклоп“ докладваше за успешното си придвижване напред.

Тогава, съобразно с изготвения план, Хорпах изпрати от „Непобедимият“ летяща сонда, снабдена с телевизионен ретранслатор. Тя се издигна право нагоре и изчезна след няколко секунди. Но в централата започнаха да постъпват нейните сигнали — и веднага на екрана се появи вижданият от една миля височина живописен пейзаж,

пълен с неравни скали, покрити с ръждиви и черни храсталаци. След една минута всички видяха някъде долу „Циклоп“, който се придвижваше по дъното на голямата теснина, блестейки като стоманен юмрук. Хорпах, Рохан и командирите на специалните групи стояха пред екраните на командния пункт. Предаването беше добро, но понеже се предвиждаше, че то може да се влоши или пък да се прекъсне съвсем, на старт чакаха други сонди, които щяха да служат като ретранслатори. Главният инженер беше на мнение, че в случай на атака връзката с „Циклоп“ сигурно ще се прекъсне, но така поне щяха да наблюдават неговите действия.

Електронните очи на „Циклоп“ не можеха да видят това, но застаналите пред екраните благодарение на по-големия обхват на зрителното поле, който осигуряваше височината на телесондата, забелязаха, че до изоставените в скалната врата транспортъори, които преграждаха пътя, остават само неколкостотин метра. „Циклоп“ трябваше, след като изпълни задачите си, на връщане да вземе двата сблъскали се всъдехода на буксир.

Празните транспортъори изглеждаха отвисоко като зеленикави кутийки; до единия от тях се виждаше почти овъглена фигура — трупът на човека, който Рохан беше поразил с вайера си.

Точно преди завоя, зад който стърчаха стълбовете на скалната врата, „Циклоп“ се спря и се приближи до гривата от метална растителност, достигнала почти до самото дъно на теснината. Хората напрегнато следяха движенията му. Наложиха му се да отвори отпред силовото поле, за да прекара през тесния проход инхаустера, който като някакво удължено оръдейно дуло на края със зъбчата шепка се протегна от отвора, обхвана един храст и без видимо усилие го откъсна от скалата, след това машината се отдръпна и изпълзя заднишком към дъното на теснината.

Цялата операция протече гладко и изправно. Чрез издигнатата над теснината телесонда бе установена радиовръзка с мозъка на „Циклоп“, който им съобщи, че пълната с „насекоми“ „проба“ е затворена в резервоара.

„Циклоп“ достигна на сто метра от мястото на катастрофата. Там стоеше, опрян с бронираната си задна част в скалата, тиловият енергобот на Рохановата група, в самия скален проход бяха сблъскалите се транспортъори, а още по-нататък се намираше вторият

енергобот. Едва забележимото потрепване на въздуха над него показваше, че той продължаваше да създава защитно силово поле, така както го беше оставил Рохан след поражението на своя отряд. „Циклоп“ най-напред дистанционно изключи емитерите на този енергобот, а след това увеличи мощността на реактивната тяга, издигна се във въздуха, леко премина над корпусите на наклонилите се транспортъори и отново се спусна върху камъните, но вече от другата страна на прохода. Точно в този момент някой от наблюдателите издаде предупредителен вик. Той се разнесе в командния пункт на „Непобедимият“, отдалечен на шестдесет километра от теснината, когато черната четина на склоновете ѝ започна да дими и се стовари на вълни върху земната машина с такава ярост, че тя в първия момент съвсем изчезна, сякаш отгоре ѝ беше хвърлена покривка от смолист дим. Но веднага голяма зигзаговидна светкавица прониза атакуващия облак. „Циклоп“ не беше употребил страшното си оръжие: само създадените от облака силови полета се бяха сблъскали с неговото силово прикритие. Сега, облепено с дебел слой вряща чернилка, то сякаш внезапно се материализира, ту се издуваше като огромен мехур от лава, ту се свиваше и тази странна игра продължи доста време. Наблюдаващите имаха чувството, че скритата от очите им машина се мъчи да отблъсне безбройните нападатели, които ставаха все повече и повече, защото все нови и нови облаци се спускаха като лавини на дъното на теснината. Вече не се виждаше блясъкът на силовата сфера, а само в глухата тишина продължаваше страховитата борба на две неживи, но огромни сили. Най-после някой от застаналите пред екрана въздъхна: в потрепващия черен мехур се образува тъмен улей; облакът се превърна в огромен смерч, който се издигна на върховете на най-високите скали и захванат за невидимия противник долу, се завъртя бясно горе в километричен Малстрьом, като проблясваше опалносиньо. Никой не промълви нито дума, всички разбраха, че облакът се опитва да смачка по този начин енергетичния мехур, в който машината се намираще като ядка в черупка.

Рохан с крайчеца на окото си видя как астрогаторът отваря уста, за да попита застаналия до него главен инженер дали полето ще издържи — но не каза нищо. Не успя.

Черният вихър, стените на теснината, гъсталакът, всичко това мигновено изчезна. Гледката беше такава, сякаш на дъното на

теснината беше изригнал вулкан. Стълб от дим и кипнала лава, скални парчета и накрая — голям, обгърнат от воали пара облак се стрелна нагоре, докато парата, получила се вероятно от кипящата вода на потока, достигна километър и половина височина, където кръжеше телевизионният ретранслатор. „Циклоп“ беше пуснал в действие антимаериомета си.

Никой в командния пункт не се и помръдна, не се обади дори, но същевременно никой не можеше да овладее обхваналото го чувство на отмъстително удовлетворение: това, че то беше неразумно, не намаляваше неговата сила. Можеше да се приеме, че облакът най-после беше намерил подходящ противник. Всички връзки с „Циклоп“ се бяха прекъснали в момента на атаката и от този момент хората виждаха само това, което им предаваха през седемдесетте километра потрепваща атмосфера ултракъсите вълни на летящата сонда. За битката, която се беше разразила в затворената теснина, научиха и хората извън командния пункт. Тези от екипажа, които бяха заети с разглобяването на алуминиевата кабина, захвърлиха работата си. Хоризонтът на североизток засия, сякаш оттам щеше да изгрее второ слънце, по-силно от увисналото в средата на небето; след това този блясък изчезна в един стълб от дим, който започна да се събира в огромна гъба.

Техниците, които следяха действието на телесондата, трябваше да я изтеглят от полесражението и да я издигнат на четири километра височина. Едва тогава тя излезе от зоната на силните въздушни течения, предизвикани от непрестанните експлозии. Не се виждаха затворилите теснината скали, косматите склонове, нито черният облак, който беше излязъл от тях. Екраните се пълнеха с кипящи вълни от огън и дим, нашарени от параболите на пламтящи парчета; акустичните индикатори на сондата непрестанно предаваха ту по-силен, ту по-слаб грохот, сякаш значителна част от континента бе обхваната от земетресение.

Това, че чудовищната битка не свършваше, беше повече от удивително. След няколко десетки секунди дъното на теснината и цялата местност около „Циклоп“ трябваше да се нажежат до температурата на топене, скалите започнаха да се снижават, срутваха се и се превръщаха в лава и наистина вече се виждаше карминовият блясък на нейния поток, който бе започнал да си пробива път към

изхода на теснината, на няколко километра от центъра на боя. Хорпах за момент помисли, че електронните изключватели на антимаериомета са засекли, защото изглеждаше невъзможно облакът да продължава атаката срещу такъв унищожителен противник, но това, което се показва на екрана, когато по нова заповед сондата бе издигната още по-високо, до границите на тропосферата, доказа, че той греши.

Сега зрителното поле обхващаше около четиридесет квадратни километра. На този издълбан от теснини терен започна странно раздвижване. С привидно забавени движения (така изглеждаше само поради отдалечеността на наблюдателния пункт) от покритите с утайки скални склонове, от доловете и пещерите бликаха все нови и нови черни кълба, те се издигаха, съединяваха се, концентрираха се в движение и бързаха към полесражението. Може би за минута всичко изглеждаше така, сякаш непрестанно спускащите се в самия център тъмни лавини щяха да задушат атомния огън, щяха да го смажат и изгасят със самата си маса, но Хорпах познаваше енергетичните резерви на построеното от човешки ръце чудовище.

Един оглушителен, непрестанен гръм, който се носеше откъм високоговорителите, изпълни командния пункт; същевременно трикилометрови пламъци пронизаха тялото на атакуващия облак и после бавно започнаха да се въртят, като се превърнаха в нещо като огнена мелница, цели пластове въздух трепереха и се огъваха от високата температура, чийто източник започна да се премества.

„Циклоп“ по неизвестни причини тръгна назад и без да прекъсне нито за момент да се сражава, започна бавно да се оттегля към изхода на теснината. Може би неговият електронен мозък беше предвидил възможността атомните експлозии да подкопаят скалните склонове, които биха могли да се срутят върху машините, и макар че тя щеше да излезе невредима и от такова положение, това би затруднило свободното ѝ маневриране. Важното беше, че сражаващият се „Циклоп“ се опитваше да излезе на открито пространство и в кипналите вълни вече не се различаваше кое е огънят на антимаериометите му, кое е димът на пожара, кои са частите на облака и кое е лавата на срутващите се скални стълбове.

Изглеждаше, че размерите на катаклизма са достигнали вече своята кулминация. В следващия миг обаче стана нещо невероятно. Картината пламна, нажежи се до ужасна ослепителна белота, покри се

с милиарди избухвания и при новата вълна антиматерия бе унищожено всичко около „Циклоп“ — въздухът, разбитите парчета, парата, газовете и димът, — всичко това бе превърнато в твърдо излъчване, то разпука на две теснината и на пространство с радиус един километър затвори облака в обятията на аниhilацията и излетя във въздуха, като че ли беше изхвърлено от катастрофа в самата вътрешност на планетата.

„Непобедимият“, който беше на седемдесет километра от епицентъра на този чудовищен удар, се залюля, сеизмичните вълни преминаха през пустинята, транспортъорите и енергоботите на експедицията, струпани до пандуса, подскочиха на местата си, а след няколко минути от планините долетя горещ вихър, опърли светкавично лицата на хората, които търсеха прикритие зад машините, и като вдигна стена от виещи се пясъци, полетя нататък в голямата пустиня. Някое парче сигурно беше улучило телевизионната сонда, макар че тя се намираще на тринадесет километра от центъра на катаклизма. Връзката не се прекъсна, но поради многото смущения приеманата картина значително се влоши. Измина една минута и когато димът бе отнесен малко настрана, Рохан, напрягайки поглед, видя следващия етап на сражението.

То не беше още свършило, както той беше склонен да допусне преди малко. Ако атакуващите бяха живи същества, унищожението, на което бяха подложени, сигурно щеше да принуди следващите редици да отстъпят или поне да се спрат пред прага на разпаления ад, но там мъртвото воюваше с мъртво, атомният огън не угасна, промени само формата и посоката на главния си удар — и тогава Рохан за пръв път разбра, или по-скоро се досети без думи как са изглеждали битките, водени някога на пустинната повърхност на Регис III, в които едни роботи са смазвали и разбивали други; с какви форми на селекция си е служила мъртвата еволюция и какво означаваха думите на Лауда, когато казваше, че псевдонасекомите като най-добре приспособени са победили. И същевременно му хрумна мисълта, че тук някога вече е ставало нещо подробно, че мъртвата, нерушила, зафиксирана чрез слънчевата енергия в кристалчетата памет на билионния облак сигурно съдържа знания за подобни схватки, че именно с подобни самотници, тежко бронирани гиганти, с атомни мамути от рода на роботите, е трябвало да воюват преди стотици векове тези мъртви

трошички, които на пръв поглед не представляваха нищо в сравнение с всеунищожаващите, пронизващи свободно скалите пламъци на изпразванията. Това, което им е позволило да преживеят и което е станало причина металните стени на тези чудовища да бъдат разпрани като някакви дрипи и разхвърляни из голямата пустиня, която е засипала с пясък скелетите на някога прецизните електронни механизми — това е някаква невероятна, неописуема смелост, ако може да се употреби тази дума за кристалчетата на титанския облак. Но каква друга дума имаше той за това?... И въпреки усилията си той не можа да сдържи своето възхищение при вида на по-нататъшните му действия, след цялата досегашна хекатомба...

Защото облакът продължаваше нападенията си. Сега вече на повърхността му, по цялото гледано отвисоко пространство, едва се подаваха тук-там най-високите върхове. Всичко друго, цялата насечена от теснини местност изчезна в прилива на черните вълни, които се носеха концентрично от всички страни, за да се втурнат в огнения улей, в центъра на който беше скритият зад щита на потрепващия блясък „Циклоп“. Но този заплащан с огромни, на пръв поглед безсмислени загуби напор не беше лишен от шанс.

Рохан и всички хора, застанали безпомощно пред гледката, която им показваше екранът в командния пункт, започнаха да разбират това. Енергетичните запаси на „Циклоп“ бяха практически неизтощими, но постепенно при огъня на непрестанната аниhilация, въпреки мощните защитни средства, въпреки екраниращите, антирадиационни огледала, малка част от звездната температура се предаваше на антиматериометите, завръщаше се в своя източник и вътре в машината сигурно ставаше все по-горещо. Затова атаката продължаваше така яростно, затова се водеше от всички страни едновременно, колкото по-близо до бронята ставаха поредните стълкновения на антиматерията с дъжда от полетели на гибел кристалчета, толкова повече се нагриваха всички апаратури. От доста време вече никой човек не би могъл да издържи във вътрешността на „Циклоп“, може би неговата керамитова броня се бе нажежила вече до вишневочервено — но хората виждаха под купола от дим само синкавия мехур на пулсиращия огън, който бавно, крачка след крачка, пълзеше към изхода на теснината и по този начин мястото на първата атака на облака се показва на три километра на север с ужасяващата си, покрита с пластове от лава и сгурия

повърхност. С увиснали по разтрошените скали остатъци от изгорелия храсталак и със застиналите в тях метални буци от улучените с термичен удар кристалчета.

Хорпах нареди да се изключат високоговорителите, които до този момент изпълваха командния пункт с оглушителен гръм, и попита Язон какво ще стане, когато температурата във вътрешността на „Циклоп“ надмине границата на издръжливостта на електронния мозък.

Ученият не се поколеба нито за момент:

— Антиматериометът ще бъде изключен.

— А силовото поле?

— Полето — не.

Огнената битка се пренесе вече в равнината пред изхода на теснината. Мاستиленият океан кипеше, издигаше се, виеше се и с адски скокове се втурваше в огнената паст.

— Сигурно вече — каза Кронотос в тишината на онемелия, бурно развълнуван образ на екраните.

Измина още една минута. Изведнъж блясъкът на огнения улей отслабна. Облакът го покри.

— На шестдесет километра от нас — отговори техникът свързочник на въпроса на Хорпах.

Астрогаторът нареди да се вдигне тревога. Всички хора бяха излезли на работните си места. „Непобедимият“ прибра пандуса и асансьора и затвори люковете. На екрана се появи нов блясък. Огненият улей отново се появи. Сега вече облакът не го атакуваше; само отделни части от него, обхванати от огъня, светваха: останалата част от облака започна да се оттегля към пресечената местност, като навлизаше в пълния със сенки лабиринт, и пред очите на наблюдаващите се показва „Циклоп“ — той беше привидно невредим, продължаваше да се движи назад съвсем бавно, като поразяваше с непрекъснат огън цялата околност — камъните, пясъка и джоните.

— Защо не изключва антиматериометите? — извика някой.

Сякаш чула думите му, машината изгаси пламъците, обърна се и като увеличи скоростта си, насочи се към пустинята. Летящата сонда я придружаваше отвисоко, по едно време хората видяха как нещо като огнена нишка лети с невероятна скорост право в лицата и преди да разберат, че антиматериометът на „Циклоп“ е стрелял в сондата, а

това, което виждат, е ивица анихилирани по пътя на изстрела частици въздух — те се дръпнаха инстинктивно, потръпнаха сякаш от страх, че изпразването ще се откъсне от екрана и ще избухне вътре в командния пункт. Веднага след това картината изчезна и екранът се изпълни с ярка пустота.

— Разби сондата! — извика техникът от пулта за управление. — Астрогаторе!

Хорпах нареди да се изстреля втора сонда: „Циклоп“ беше вече толкова близо до „Непобедимият“, че те го видяха веднага след като сондата набра височина. Нова бляскава ивица — и тя също бе унищожена. Преди да изчезне картината, те успяха да видят в зрителното поле на сондата своя кораб; „Циклоп“ беше на не повече от десет километра от него.

— Полудял ли е — каза възбудено вторият техник при апаратурата.

Тези думи сякаш подсказаха нещо на Рохан. Той погледна командира и разбра, че Хорпах мисли също като него. Обзе го усещането, че всичките му крайници, главата, цялото му тяло се наливат с оловото на безсмислен, лепкав сън. Но бяха издадени заповеди: командирът нареди да се изстреля най-напред четвърта, после пета сонда. „Циклоп“ ги унищожаваше една след друга, като добър стрелец, който се забавлява със свалянето на хвърляни панички.

— Трябва ми цялата мощност — каза Хорпах, без да извързва глава от екрана.

Главният инженер удари с две ръце по разпределителните клавиши като пианист, който изсвирва акорд.

— Стартова мощност след шест минути — каза той.

— Трябва ми цялата мощност — повтори Хорпах със същия тон, а в командния пункт стана толкова тихо, че се чуваше цъкането на предавателите зад емайлираните прегради, сякаш там се будеше рой пчели.

— Обвивката на реактора е още студена — започна главният инженер.

Тогава Хорпах се обърна с лице към него и за трети път все така, без да повишава тон, каза:

— Трябва ми *цялата* мощност.

Инженерът мълчаливо протегна ръка към главния изключвател. В дъното на кораба се чу късото изсвирване на сирените за тревога и подобно на някакви далечни барабани им отговориха стъпките на побягналите към бойните си места хора. Никой не говореше нищо, но сега всички вече разбираха, че е станало невъзможното. Астрогаторът се готвеше за борба със своя собствен „Циклоп“.

Стрелките на уредите, проблясвайки, се нареждаха в редица като войници. Индикаторът за разпределение на мощността показваше върху скалите пет и след това шестцифрени числа. Някъде искреше проводник — миришеше на озон. В задната част на командния пункт техниците разговаряха с условни знаци, като си показваха с пръсти коя контролна система трябва да се включи.

Преди да бъде простреляна, поредната сонда показва продълговатата муцуна на „Циклоп“, който се промъкваше през ивиците от скали; екранът отново заслепи хората със сребристите си празна белота. Всеки момент машината щеше да се появи в зоната на непосредствената видимост; боцманът на радиолокаторите чакаше вече при апарата, който издигаше външната носова телекамера над върха на кораба, благодарение на което се увеличаваше зрителното ѝ поле. Техникът свързочник изстреля следващата сонда. „Циклоп“ сякаш се беше насочил право към „Непобедимият“, който чакаше, притихнал и затворен, в пълна бойна готовност, под бронята на силовото си поле. От носа му на равни интервали излитаха телесонди. Рохан знаеше, че „Непобедимият“ може да спре заряда от антимаатерия, но трябваше да погълне ударната енергия в уцърб на своите енергетични резерви. В създалото се положение най-разумно му се струваше отстъплението, тоест да стартира и да влезе в стационарна орбита. Очакваше всеки момент такава заповед, но Хорпах мълчеше, сякаш разчиташе да се събуди по някакъв непонятен начин електронният мозък на машината. И наистина той попита, като гледаше изпод тежките си клепачи движенията на тъмната фигура, която безшумно пълзеше сред дюнните:

— Викат ли го?

— Да. Няма връзка.

— Дайте му аварийен стопсигнал.

Техниците се суетяха край пултовете. Два, три, четири пъти просветнаха светлинки под ръцете им.

— Не отговаря.

„Защо не стартира? — не можеше да разбере Рохан. — Не иска да се признае за победен? Хорпах! Що за абсурд! Раздвижи се... сега Хорпах... сега ще издаде заповед.“

Но астрогаторът само отстъпи една крачка.

— Кронотос?

Кибернетикът се приближи.

— Да?

— Какво ли са му направили?

На Рохан веднага му направи впечатление формата: „те“ — беше казал Хорпах, сякаш наистина имаше работа с мислещ противник.

— Автономните устройства са на криотрони — каза Кронотос и всички почувствуваха, че това, което ще каже, ще бъде само предположение. — Температурата се е увеличила, изгубили са своята свръхпроводимост...

— Знаете ли това, докторе, или гадаете? — попита астрогаторът.

Това беше един странен разговор, защото всички гледаха напред в екрана, на който, вече без посредничеството на сондата, се виждаше „Циклоп“; той се движеше плавно, но въпреки това не много уверено, защото на моменти се отклоняваше от курса си, сякаш не беше сигурен къде точно отива. Той няколко пъти стреля, преди да улучи ненужната вече телесонда.

Всички видяха как тя пада като блестящ факел.

— Единственото, което съм в състояние да си представя, е резонансът — каза след кратко колебание кибернетикът. — Ако тяхното поле е интерферирало в честотата на самовъзбуждането на електронния мозък...

— А силовото поле?

— Силовото поле не екранира магнитното.

— Жалко — сухо забеляза астрогаторът.

Напрежението постепенно спадеше, понеже „Циклоп“ вече явно не се насочваше към кораба-майка. Разстоянието между тях, минимално до преди минута, започна да расте. Изтръгнатата от човешките ръце машина се насочи към просторите на северната пустиня.

— Главният инженер да ме замести — каза Хорпах, — а останалите, моля, да слязат долу.

ДЪЛГАТА НОЩ

Рохан се събуди от студ. В полусън той се свиваше под одеялото, заровил лице в постелята. Опитваше се да покрие лицето си с ръце, но му ставаше все по-студено. Знаеше, че трябва да се отърси от съня, но отлагаше този момент, без да си дава сметка защо. Изведнъж той седна на койката в непрогледната тъмнина. Ледена струя го облъхна право в лицето. Той скочи и като псуваше тихо, потърси пипнешком климатизатора. Когато си лягаше, беше толкова задушно, че беше преместил ръчката на пълно охлаждане.

Въздухът в малката кабина бавно се затопляше, но той не можеше вече да заспи, полуизлегнат под одеялото. Погледна светещия циферблат на ръчния си часовник — беше три часът корабно време. „Отново само три часа сън“ — помисли си той ядосано. Все още му беше студено. Съвещанието беше продължило много, бяха се разотишли към полунощ. „Толкова приказки за нищо“ — помисли си той. Сега, в тази тъмнина, какво ли не би дал, за да се намери обратно в базата, да не помни нищо за тази проклета Регис III, за нейния мъртвешки кошмар. Болшинството от стратегите съветваха да се издигнат в орбита, само главният инженер и главният физик от самото начало поддържаха мнението на Хорпах, че трябва да останат колкото се може по-дълго. Шансът да се намерят четиримата изчезнали от групата на Реняр беше едно на сто хиляди, а може би и по-малко. Само на голямо разстояние от полесражението те биха могли да се спасят от атомния ад, ако, разбира се, не бяха загинали преди това. Рохан би дал всичко, за да се увери, че астрогаторът не стартира само заради тях — че в това не играят роля и други съображения. Тук всичко изглеждаше другояче, а съвсем иначе щеше да изглежда в сухите думи на рапорта, в спокойната светлина на базата, където ще трябва да се каже, че са изгубили половината от експедиционните машини, главното оръжие — „Циклоп“ с антимаериомета, който щеше да представлява от днес нататък допълнителна опасност за всеки кораб, който би кацнал на планетата, че са загубили шест души убити, а освен това половината

от хората, докарани в болницата, години наред, а може би и никога нямаше да могат да летят. А след като са изгубили хората, машините и най-добрите съоръжения, са избягали — как другояче би могло да се назове сега завръщането, ако не обикновено бягство — от микроскопичните кристалчета, творения на малката пустинна планета, мъртви остатъци от лиранската цивилизация, която толкова отдавна е надмината от земната! Но беше ли Хорпах човек, който се съобразява с подобни неща? Може би той сам не знае добре защо не стартира. Може би разчита на нещо. Но на какво?

Наистина — биолозите смятаха, че има шанс да се победят мъртвите насекоми с тяхното собствено оръжие. Щом този вид еволюира, разсъждаваха те, може да повлияе на по-нататъшната му еволюция. Трябва най-напред в голям брой хванати екземпляри да се предизвика мутация, наследствени промени от определен тип, които при размножаването ще преминат в следващите поколения и ще обезвредят цялата тази кристална раса. Тази промяна трябва да бъде съвсем специална, такава каквато ще даде резултат, а същевременно ще създаде у новия вид ахилесова пета, слабо място, където може да се нанесе удар. Но това бяха истински приказки на теоретици: те си нямаха понятие каква трябва да бъде тази мутация, какво изменение трябва да се направи и как да се проведе, как да се хване голямо количество от тези проклети кристалчета, без да се предизвика нова битка, в която можеха да понесат поражение, по-тежко и от вчерашното. А дори и да успеят във всичко това, колко време ще трябва да чакат ефекта на по-нататъшната еволюция? Та това не са дни и седмици. Значи трябва да обикалят около Регис като на въртележка една година, две години, а може би и десет години?! Всичко това заедно нямаше никакъв смисъл. Рохан усети, че пак е сбъркал нещо с климатизатора: отново бе станало горещо. Той стана, отметна одеялото, изми се, облече се бързо и излезе.

Асансьорът го нямаше. Той го извика и докато чакаше в нарушавания от светлинките на индикатора полумрак и чувствуваше в главата си тежестта на безсънната нощ и на пълните с напрежение дни, той се вслуша през шума на кръвта в слепоочията в нощната тишина на кораба. От време на време нещо изгъргорваше в невидимите проводници, от долните сектори долиташе заглушеното похъркване на пуснатите на празен ход двигатели, защото корабът все още беше в

пълна стартова готовност. Сух, метален на вкус, дъх идваше от отвесните шахти от двете страни на платформата, където се намираще той. Вратата се отвори и той влезе в асансьора. Слезе в осмия сектор. Там коридорът завиваше по дължината на главната броня, осветена с верига сини лампички. Той вървеше, без да знае накъде. Машинално вдигаше крака където трябваше и прекриваше високите прагове на херметичните прегради, докато накрая забеляза сенките на хората от разчета на главния реактор. Помещението беше тъмно, само на пултовете светеха няколко скали. Хората стояха пред тях в сгъваеми кресла.

— Мъртви са — каза някой. Рохан не го позна. — Искаш ли да се хванем на бас? В радиус от пет мили имаше хиляда рентгена. Няма ги вече. Можеш да бъдеш спокоен.

— За какво тогава стоим тук? — измърмори друг. Рохан позна не по гласа, а по мястото, което заемаше — при гравиметричната контрола, — че това е боцманът Бланк.

— Защото старият не иска да се връща.

— А ти щеше ли да се върнеш?

— Какво друго може да се направи?

Там беше топло и из въздуха се носеше специфична миризма, изкуствен аромат на бор, с който климатизаторите се мъчеха да разпръснат миризмата на нагриващите се по време на работа пластмасови и метални плоскости на бронята. В резултат на това се получаваше смес от миризми, която не може да се срещне никъде другаде освен в осмия сектор. Рохан стоеше така, че седналите не можеха да го виждат, беше опрял гръб о пенопластовата тапицерия на преградата. Не за да се скрие: той просто не искаше да се намеси в разговора.

— Той може сега да дойде... — обади се някой след кратко мълчание. Тъй като се беше навел напред, за момент се показа лицето му, половината розово, половината жълто от блясъка на контролните лампички, с които стената на реактора сякаш гледаше сгушилите се край нея хора. Рохан, както и всички останали, веднага се сети за кого става дума.

— Имаме поле и радар — отвърна неохотно боцманът.

— Какво ще ти даде полето, като се приближи на един билиерг?

— Радарът няма да го допусне.

— На мене ли казваш това? Та аз го познавам като собствения си нож.

— И какво от това?

— Какво ли, има антирад, устройства за смущение...

— Но нали той е разстроен. Електронен луд...

— Хубав луд. Ти беше ли в командния пункт?

— Не. Бях тук.

— Аз пък бях. Жалко, че не видях как целеше сондите ни.

— Тогава какво? Значи те са го преустроили? Значи той е под техен контрол?

„Всички казват «те» — помисли си Рохан. — Сякаш «те» наистина са живи, разумни същества...“

— Протонът го знае. Сигурно само връзката се е разстроила.

— Защо тогава стреля в нас?

Отново стана тихо.

— Не знаете ли къде е сега? — попита този, който тогава не беше в командния пункт.

— Не. Последното съобщение беше в единадесет. Кралик ми каза. Видели са как се върти из пустинята.

— Далече ли е?

— Какво, страх ли те е? На около деветдесет мили оттук. За него това е почти един час път. Даже по-малко.

— Стига вече сте преливали от пусто в празно — ядосано се намеси боцман Бланк и показа острия си профил върху фона на мигащите цветни лампички.

Всички замълчаха. Рохан бавно се обърна и се отдалечи също тъй тихо, както беше дошъл. Мина покрай две лаборатории: в голямата светлините бяха загасени, в малката светеше. Той видя светлината, която падаше в коридора през илюминаторите на тавана. Надникна в лабораторията. Около кръглата маса седяха само кибернетици и физици — Язон, Кронотос, Сарнер, Ливин, Саурахан и още един, който в сянката на косо поставената преграда, гърбом към тях, програмираше големия електронен мозък.

— ... има две ескалационни разрешения, едното е анихилационно, другото — самоунищожението, а останалото е въпрос на уговорка — говореше Саурахан.

Рохан не прекрачи прага. Отново се спря и започна да подслушва.

— Първият ескалационен вариант се състои в пускането в действие на лавинен процес. Необходим е антиматериомет, който ще влезе в теснината и ще остане там.

— Един беше вече там... — каза някой.

— Ако бъде без електронен мозък, ще може да действа дори и тогава, когато температурата надмине един милион градуса. Необходим е плазмомет; плазмата не се бои от скалата на звездната температура. Облакът ще постъпи както преди — ще се опита да го задуши, да влезе в резонанс с командните устройства, но няма да има никакви такива устройства, нищо друго освен субядрена реакция. Колкото повече материя влезе в реакцията, толкова по-буйна ще стане тя. По този начин може да се привлече на едно място и да се анихилира цялата некросфера на планетата.

„Некросфера... — помисли си Рохан — аха, та тези кристалчета са мъртви: няма други като учените, винаги ще намислят някое хубаво ново название...“

— Най-много ми харесва вариантът със самоунищожаването — каза Язон. — Но как си представяте това?

— Състои се в следното: трябва най-напред да се стигне до обособяване на два големи „облакомозъка“, а след това те да бъдат сблъскани — целта е всеки от облаците да сметне другия за конкурент в борбата за съществуване...

— Разбирам, но как искате да направите това?

— Не е лесно, но е възможно, ако, разбира се, облакът е псевдомозък, тоест ако не притежава способността да разсъждава...

— Но все пак по-сигурен е вариантът с понижаването на средната степен на облъчването... — каза Сарнер. — Достатъчни са четири водородни заряда от петдесет до сто мегатона на всяко полукълбо — заедно не повече от осемдесет... Океанската вода ще се изпари и ще увеличи облачната обвивка, ще се покачи алbedo и отседналите симбионти няма да могат да им осигурят необходимия минимум енергия за размножаване...

— Изчислението е опряно на несигурни данни — възрази Язон.

Като видя, че започва спор на специалисти, Рохан се отдръпна от вратата и си тръгна. Вместо с асансьора той тръгна към каютата си по

витата стоманена стълба, която обикновено не се употребяваше от никого. Минаваше една след друга плочите на отделните сектори. Видя как в ремонтната зала групата на Дьо Врие святка с оксижените си около тъмнеещите неподвижни фигури на големите арктани. Видя отдалече кръглите илюминатори на корабната болница, в която горяха теменужни слаби светлини. Някакъв лекар в бяла престилка премина безшумно по коридора, зад него един бордов автомат носеше комплект лъскави прибори. Рохан отмина празните, тъмни столови, клубните помещения, библиотеката и накрая стигна до своя сектор. Премина покрай кабината на астрогатора и се спря на средата на пътя, обхванат сякаш от внезапно желание да подслуша и него, но иззад гладката повърхност на вратата не долиташе никакъв звук, нито лъч светлина, а кръглите илюминатори бяха плътно затворени с докрай завинтени винтове с медни глави.

Едва в каютата си той отново почувствува умора. Ръцете му висяха отпуснато, той седна тежко на койката, събу с крака обувките си и опря глава на кръстосаните си ръце. Седнал така, той гледаше слабо осветения от нощната лампичка таван, разделен по средата от една пукнатина в синия лак, с който беше боядисан.

Не от чувство за отговорност беше обикалял из кораба, не от любопитство към разговорите и към живота на другите хора. Той просто се страхуваше от тези нощни часове, защото тогава при него се връщаха картини, които не искаше да си спомня. От всички спомени най-лош беше този за човека, който бе убил с изстрел отблизо, за да не може той да убива другите. Трябваше да постъпи така, но от това не му ставаше по-леко. Знаеше, че ако сега загаси лампичката, ще види отново същата сцена, ще види как онзи човек със слаба, безумна усмивка върви подир люлеещата се в дланта му цев на вайера, как прекрачва падналото на камъните тяло без ръка.

Този мъртвец беше Ярг, който се върна, за да загине така глупаво след своето чудесно спасение, а след секунда онзи щеше да падне върху трупа му с разкъсан и димящ на гърдите комбинезон. Напразно се опитваше да забрави тази картина, която сама се явяваше пред очите му, чувствуваше острата миризма на озон, горещата ръкохватка, която тогава стискаше с изпотените си пръсти, и чуваше скимтенето на хората, които после влачеше задъхан и запъхтян, за да ги върже като снопи; и всеки път близкото, познато, сякаш внезапно ослепяло лице

на поражения от вайера му човек го караше да потръпне с израза на отчаяна безпомощност.

Нещо изтрака; беше паднала книгата, която бе започнал да чете още в базата. Беше отбелязал страницата с бял лист, но не бе прочел нито един ред — кое по-напред. Той се намести на койката. Помисли за стратегите, които обмисляха сега плановете за унищожаване на облаците, и устата му се изкриви в презрителна усмивка. „Всичко това няма никакъв смисъл... — мислеше той. — Искат да унищожат... собствено ние също, всички ние искаме да ги унищожим, но с това няма да спасим никого. Регис е необитаема, човекът няма какво да търси на нея. Тогава откъде се взима у нас тази упоритост? Все едно че онези са убити от буря или земетресение. Никакви съзнателни намерения, никаква враждебна мисъл не се е изпречила на пътя ни. Мъртъв процес на самоорганизация... струва ли си да прахосваме всичките си сили и енергия, за да го унищожим, и то само за това, че отначало го смятахме за спотаен враг, който най-напред от засада е нападнал «Кондор», а после нас? Колко такива невероятни, чужди на човешкия разум явления може да крие в себе си Космосът. Трябва ли навсякъде да пристигаме с унищожителна мощ на борда на корабите си, за да разбием всичко, което е противно на нашето разбиране за нещата? Как го нарекоха те — некроеволюция, следователно има също некроеволюция — еволюция на мъртвата материя, може би лираните са имали думата тука; Регис е била в техния периметър; може би са искали да я колонизират, когато техните астрофизици са предвидили, че Слънцето им ще се превърне в Нова... може би това е била последната им надежда. Ако бяхме в такова положение, разбира се, щяхме да воюваме, да разбиваме тази черна кристална сбирщина, но сега?... На разстояние един парсек от базата, отдалечена на толкова много светлинни години от Земята — в името на какво стоим ние тук, губим хора; защо през нощите стратегите търсят най-добрия аниhilационен метод, та нали и дума не може да става за някакво отмъщение...”

Ако до него беше Хорпах, в този момент той би му казал всичко това. „Колко смешно и налудничаво едновременно е това «покоряване на всяка цена», това «героично съществуване на човека», това желание да се заплати за смъртта на другарите, които са загинали, защото са ги изпратили на явна смърт... Просто бяхме непредпазливи,

прекалено много доверие оказахме на антиматериометите и индикаторите, извършихме грешки и носим последствията от тях. Ние, само ние сме си виновни.“ Той мислеше със затворени в слабата светлина очи, които лютяха, сякаш под клепачите му имаше пясък. Човекът — той разбра това сега, в този момент — не се е издигнал на нужната висота, още не е заслужил съзнанието, тъй сполучливо наречено „галактоцентрично“ и което той слави от толкова време; то не се състои в това, да търсиш подобните на самия себе си и да разбираш само тях, а в това, да не се месиш в чужди, нечовешки работи. Да покоряваш безвъздушното пространство, да, защо пък не, но не да атакуваш това, което съществува, което в продължение на милионолетия е създадо свое собствено, независимо от никого и нищо освен от лъчевите и материалните сили, равновесие на съществуване — активно, действено съществуване, което не е нито по-добро, нито по-лошо от съществуването на белтъчните съединения, наречени животни или хора.

В това състояние, изпълнено с възвишено галактоцентрично всеразбиране на всяка съществуваща форма, Рохан бе стреснат от повтарящия се, пронизващ нервите като игла висок писък на сирените за тревога.

Всичките му мисли от преди секунда изчезнаха, изметени от натрапчивия звук, който изпълваше всички помещения. В следващия миг той изскочи на коридора и хукна с другите в тежкия ритъм на уморените си крачки, в топлия дъх на хората, и преди още да достигне асансьора, почувствува — не с някое от сетивата си, дори не с цялото си тяло, а сякаш с корпуса на кораба — беше станал частица от него, един привидно съвсем далечен и слаб удар, който обаче прониза ракетата от кърмовите дюзи чак до носа, удар на една несравнима с нищо друго сила, удар, който — Рохан почувствува това — бе приет и еластично отхвърлен от нещо още по-голямо от „Непобедимият“.

— Той е! Той е! — се чува викове сред всеобщото тичане. Хората изчезваха един след друг в асансьорите, вратите се затваряха със съскане, групите трополяха по витите стълби, нямайки търпение да дочакат реда си, но през разбърканите гласове, повиквания, свирки на боцманите, през повтарящия се писък на сирените за тревога и тропот от горните сектори се прокрадва второ, безгласно, но сякаш по-силно сътресение от следващия удар. Светлините в коридора примигваха и

светнаха отново. Рохан никога не би могъл да допусне, че асансьорът може да се движи толкова дълго. Той стоеше, без дори да съзнава, че продължава да натиска с всички сили копчето, а до него има само един човек, кибернетикът Ливин. Асансьорът спря и в момента, когато излизаше от него, Рохан чу най-тънкия писък, който човек може да си представи, чиито горни регистри, той знаеше това, бяха недоловими за човешкото ухо. Сякаш всички, всички титански съединения на кръстосвача бяха простенали едновременно. Рохан разбра, че „Непобедимият“ е отговорил на огъня с огън, и се втурна към вратата на командния пункт.

Но това всъщност беше краят на сблъскването. Пред екрана, черен и величествен, на неговия пламтящ фон стоеше астрогаторът, горните светлини бяха загасени може би съзнателно — а през ивиците, които пробягваха по екрана от горе на долу, като замазваха цялото зрително поле, се мяркаше — достигаща долу до пясъка, а горе гигантска издута, пуснала огромните си кълба на всички страни — гъба на експлозията, която бе разбила на атоми и унищожила „Циклоп“, а във въздуха още висеше ужасното стъкло потрепване на разнеслия се взрив, през което се чуваше монотонният глас на техника:

— Двадесет и шест в нулевия пункт... девет и осемстотин в периметъра... един и четири, двадесет и две в полето...

„1420 рентгена в полето — значи излъчването е пробilo силовата бариера...“ — разбра Рохан. Не знаеше, че е възможно нещо такова. Но когато погледна скалата за главното разпределение на мощността, разбра какъв заряд е употребил астрогаторът. С тази енергия би могло да се нагрее до кипване вътрешноконтинентално море от средна величина. Е, да — Хорпах би предпочел да не рискува следващите изстрели. Може би беше прекалил, но сега поне отново имаха само един противник.

На екраните междуременно се разкри необикновено зрелище: къдравата като карфиол повърхност на гъбата пламтеше с всички цветове на дъгата — от сребристорозелен до тъмнокайсиев и карминеночервен. Пустинята — Рохан едва сега видя това — не се виждаше изобщо; като дебела мъгла се беше издигнал на няколко десетки метра пясъкът и се вълнуваше на едно място, сякаш пустинята се беше превърнала в истинско море. А техникът продължаваше да повтаря отчета си от скалите:

— 19000 в нулевия пункт... осем и шестстотин в периметъра... един и един, и нула два в полето...

Победата над „Циклоп“ бе приета с глухо мълчание, пък и съвсем не беше радостен триумфът от разбиването на собствената, и то най-силната, бойна единица. Хората започнаха да се разотиват, а гъбата от взрива продължаваше да расте в атмосферата и внезапно върхът ѝ пламна с друга гама цветове — този път под лъчите на слънцето, което още не бе изпъзляло от хоризонта. Тя проби най-горните слоеве на ледените циркуси и високо над тях стана лилавозлатиста, кехлибарена и платинена; блясъците ѝ заливаха на вълни целия команден пункт, който менеше цвета си, сякаш някой бе разпръснал багрите на земните цветя върху бяло емайлираните пултове.

Рохан още веднъж се учуди, като видя облеклото на Хорпах. Астрогаторът беше с палто — с онова снежнобяло парадно палто, с което го бе видял за последен път на прощалното тържество в базата. Сигурно беше грабнал първата дреха, която му бе попаднала под ръка. Застанал с ръце в джобовете, с разрошени над слепоочията сиви коси, той огледа присъстващите.

— Колега Рохан — каза той с неочаквано мек глас, — елате при мене.

Рохан се приближи и машинално се изпъна, тогава астрогаторът се обърна и тръгна към вратата. Вървяха един зад друг по коридора, а през отворите за вентилация заедно с шума на всмуквания въздух долиташе глухият и сякаш гневен говор на човешката маса, която изпълваше долните отделения.

РАЗГОВОРЪТ

Рохан влезе в кабината на астрогатора, без да се изненадва от неговата покана. Наистина рядко му се беше случвало да влиза в нея, но след като се завърна в базата, той бе повикан на борда на „Непобедимият“ и Хорпах именно тогава го прие в кабината си. Такива посещения, общо взето, не предвещаваха нищо хубаво. Наистина, тогава Рохан беше потресен от катастрофата в теснината, за да се страхува от гнева на астрогатора. Впрочем Хорпах не го упрекна в нищо, само го разпита съвсем подробно за обстоятелствата, които съпътствуваха атаката на облака. В разговора взимаше участие доктор Сакс, който изказа предположението, че Рохан е оцелял, понеже го е обхванал „ступор“, вцепенение, депресирало активността на мозъка му, така че облакът го е взел за вече обезвреден, за един от поразените. Що се отнася до Ярг, неврофизиологът беше на мнение, че той се е спасил по една случайност, защото е побягнал и се е намерил извън обсега на атаката. А Тернер, който почти докрая се е опитвал да защитава себе си и другите, стреляйки с лазерите, макар че е действувал съгласно своите задължения, но колкото и да е парадоксално, той е бил погубен именно от това, защото мозъкът му е работил нормално и така е привлякъл вниманието на облака. Разбира се, от човешка гледна точка облакът е бил сляп и човекът е бил за него само един подвижен обект, който издава присъствието си с електрически потенциал на мозъчната си кора. Дори разгледаха с Хорпах и лекаря възможността за предпазване на хората чрез подлагането им на „изкуствено вцепенение“ с помощта на съответен химически препарат, но Сакс забеляза, че такъв лек би подействувал с доста голямо закъснение, след като се яви действителната необходимост от „електрически камуфлаж“, а, от друга страна, не може да се изпращат хората в състояние на „ступор“. В крайна сметка анализът на донесените от Рохан новини не даде конкретен резултат. Сега той сметна, че Хорпах може би иска още веднъж да се върне към този въпрос. Спря се в средата на кабината, която беше два пъти по-

голяма от неговата. В стените имаше директна връзка с командния пункт и ред микрофони от вътрешната инсталация, но освен това нищо друго не говореше, че тук от години живее командирът на кораба. Хорпах свали дрехата си. Отдолу беше с панталони и мрежеста риза. През дупчиците ѝ се подаваха гъстите сиви косми на широката му гръд. Той седна малко настрана от Рохан, опря се с тежките си ръце на масичката, върху която нямаше нищо друго освен една подвързана с изтъркана кожа книжка с непознато на Рохан заглавие. Пренасяйки поглед от непознатата книга към командира си, той сякаш го видя за първи път. Това беше един смъртно уморен човек, който дори не се опитваше да скрие треперенето на ръката, когато я вдигаше към челото си. Рохан изведнъж разбра, сякаш в някакъв проблясък, че изобщо не познава Хорпах, при когото служи вече четвърта година. Никога досега не беше се замислял защо в каютата на астрогатора няма нищо лично, нито една дребна вещ, понякога забавна, понякога наивна, която хората вземат със себе си в Космоса като спомен от детството или родния дом. В същия миг му се стори, че разбира защо Хорпах няма нищо, защо по стените няма никакви стари снимки на негови близки, лица на хора, останали на земята. Не му беше нужно такова нещо, защото той целият беше тук и Земята не беше негов дом. Но може би за пръв път в живота си съжаляваше за това. Тежките му плещи, раменете и вратът му не издаваха старост. Стара беше само кожата на ръцете му — дебела, едва набръчкана в ставите на пръстите; тя побеляваше, когато той ги изпънеше, и Рохан с привидно безразлично и малко уморено любопитство наблюдаваше как те леко треперят и сякаш констатираше нещо, което му е било чуждо досега. Рохан не искаше да гледа това. Но командирът наведе леко глава и като го погледна в очите, измърмори с някаква почти презрителна усмивка:

— Прекалих ли, а?

Рохан се стресна не толкова от думите, колкото от техния тон и от цялото държание на астрогатора. Не отговори. Продължаваше да стои, а Хорпах прокара широката си длан по гърдите и додаде:

— Може пък и да е по-добре така...

И след няколко секунди продължи със странна за него откровеност:

— Не знаех какво да правя...

В това имаше нещо покъртително. Рохан сякаш знаеше, че астрогаторът от няколко дни вече е безпомощен като всички останали, но в същия момент си даде сметка, че всъщност не е чувствувал това, защото всъщност досега бе вярвал дълбоко в душата си, че астрогаторът вижда с няколко хода по-напред от всеки друг и че иначе не може да бъде. И ето — неочаквано му се откри същността на командира, но някак двойствена, защото виждаше полуголото тяло на Хорпах, това уморено тяло с разтреперани ръце, чието съществуване той досега просто не съзнаваше, и същевременно чу думи, които потвърждаваха истинността на това откритие.

— Сядай, моето момче — каза командирът.

Рохан седна. Хорпах стана, отиде до умивалника, наплиска си лицето и врата с вода, избърса се с късо, рязко движение, навлече куртката си, закопча я и седна срещу него. Погледна го с бледите си, винаги малко насълзени като от силен вятър очи и някак безразлично попита:

— Какво става с твоя имунитет? Изследваха ли те?

„Значи само за това“ — помисли Рохан и се изкашля.

— Лекарите ме изследваха, но не откриха нищо. По всяка вероятност Сакс е бил прав със своя „ступор“.

— Да. Нищо повече ли не казаха?

— На мене не. Но чух... разсъждаваха над това, защо облакът атакува човека само един път и след това го оставя на произвола на съдбата.

— Интересно. И какво?

— Лауда е на мнение, че облакът различава нормалните хора от поразените благодарение на разликата в активността на мозъка. Мозъкът на поразения има активност като у новородено. Струва ми се, че именно при такова вцепенение, в каквото бях изпаднал аз, се получава подобна картина. Сакс предполага, че може да се направи тънка метална мрежа, която да се скрие в косата... тя да излъчва слаби импулси, имитиращи мозъчни импулси на поразен човек. Нещо от рода на „шапка-невидимка“. По този начин можем да се замаскираме пред облака. Но това е само предположение. Не се знае дали ще бъде сполучливо. Те биха искали да направят няколко опита. Но нямат достатъчно количество кристалчета, а и тези, които трябваше да събере „Циклоп“, не стигнаха до нас...

— Добре — въздъхна астрогаторът. — Не за това исках да поговоря с тебе... Това, което ще си кажем, ще остане между нас, нали?

— Да... — каза бавно Рохан и напрежението се върна.

Астрогаторът отклони погледа си, сякаш му беше трудно да започне.

— Не съм взел още решение — каза внезапно той. — Друг на мое място щеше да хвърля жребие. Да се върнем — да не се върнем... Но аз не искам. Зная, че често не си съгласен с мене...

Рохан отвори уста, но Хорпах веднага го прекъсна с едно леко движение на ръката.

— Не, не... Ето шанс за тебе. Давам ти го. Ти ще решиш сам. Ще направя, каквото кажеш.

Той погледна Рохан в очите и веднага спусна тежките си клепачи.

— Как така аз? — изломоти Рохан. Беше очаквал всичко друго, но не и това.

— Да, именно ти. Разбира се, ние се договорихме, че това ще си остане между нас. Ти ще вземеш решение, а аз ще го проведа. Аз ще отговарям за него в базата. Благоприятни условия, нали?

— Вие това... Сериозно ли го казвате? — попита Рохан само за да спечели време, защото и без това беше уверен, че всичко е истина.

— Да. Ако не те познавах, щях да ти дам време. Но зная, че ти си вървиш и си мислиш своето... че отдавна си взел вече решение... но може би не бих могъл да го изтръгна от тебе. Затова ще ми кажеш сега, веднага. Защото това е заповед. В този момент ти си командир на „Непобедимият“... Не искаш ли веднага? Добре. Имаш една минута време.

Хорпах стана, отиде до умивалника, разтри бузите си с ръце така силно, че чак се чу как стърже побелялата му брада, и започна, сякаш нищо не беше станало, да се бръсне с електрическата самобръсначка. Гледаше в огледалото.

Рохан едновременно го виждаше и не го виждаше. Най-напред го обзе чувството на гняв към Хорпах, който така безочливо постъпи с него, като му даде право, а фактически го натовари със задължението да решава, като го обвързваше словесно, а сам предварително поемаше цялата отговорност върху себе си. Рохан го познаваше достатъчно, за да знае, че всичко е било премислено и вече не може да се отмени.

Секундите хвърчаха и трябваше да отговаря след миг, веднага, а той нищо не знаеше. Всички аргументи, които с удоволствие би хвърлил в лицето на астрогатора, които бе подреждал като железни тухли по време на нощните си разсъждения, изчезнаха. Четирима души бяха мъртви — почти беше сигурно. Ако не беше това „почти“, нямаше да има за какво да се разсъждава и да се преценява, просто щяха да отлетят призори. Докато беше край Хорпах, смяташе, че трябва веднага да стартират. Сега чувствуваше, че тази заповед няма да излезе от устата му. Разбра, че това не е край на проблема Регис, а неговото начало. Това нямаше нищо общо с отговорността пред базата. Ако четиримата бяха останали на кораба, никога нямаше да стане това, което стана. Но си спомни нощното си пътешествие и разбра, че след известно време хората ще започнат да мислят за това, а после да говорят. Щяха да си кажат: „Виждате ли? Изоставил четирима души и отлетял.“ И освен това нищо друго нямаше да има значение. Всеки човек трябва да знае, че другите няма да го изоставят независимо от обстоятелствата; че можеш да изгубиш всичко, но хората ти трябва да бъдат на борда — живи или мъртви. Такъв принцип нямаше в правилника. Но ако не се постъпваше така, никой не би могъл да лети.

— Аз слушам — каза Хорпах. Остави самобръсначката и седна срещу него.

Рохан облиза устни.

— Трябва да опитаме...

— Какво?

— Да ги намерим...

Това беше крайт. Знаеше, че астрогаторът няма да се противи. Сега всъщност беше съвсем сигурен, че Хорпах е разчитал именно на това, че нарочно е постъпил така, за да не бъде самотен при приемането на този риск.

— Онези ли? Разбирам. Добре.

— Но ни е необходим план. Някакъв начин, разумен...

— Досега бяхме разумни — каза Хорпах. — Знаеш резултатите.

— Може ли да кажа нещо?

— Да, слушам.

— Бях тази нощ на съвещанието на стратегите, тоест слушах... впрочем това не е важно. Те разработват различни варианти за анихилиране на облака... но задачата ни не се състои в това, да го

унищожим, а да намерим онези четиримата. Значи ако започнем някоя антипротонна касапница, тогава дори и някой от тях да е жив още, със сигурност няма да излезе цял от такъв повторен ад. Никой. Невъзможно е...

— И аз мисля така — бавно каза астрогаторът.

— И вие ли? Много добре... тогава?

Хорпах мълчеше.

— Те намериха ли... някое друго разрешение?

— Те?... Не.

Рохан искаше да попита за още нещо, но не се решаваше. Думите се спираха на устните му. Хорпах го гледаше, сякаш чакаше нещо. Но Рохан не знаеше нищо — нима командирът можеше да допусне, че той сам, на своя глава, е измислил нещо по-съвършено от всички учени, от кибернетиците и стратегите, заедно с електроните мозъци, които имаха на разположение. Това беше безсмислица. А той въпреки всичко търпеливо го гледаше. Мълчаха и двамата. От крана равномерно падаха капки вода — необикновено звънко в абсолютната тишина. И от това мълчание се роди нещо, от което Рохан се вцепени. Цялото му лице, кожата му от врата до челюстите, започна да се свива, да става сякаш тясна, когато гледаше насълзените, неизказано стари в момента очи на Хорпах. Нищо не виждаше освен тези очи. Беше разбрал вече. Кимна бавно с глава. Сякаш казваше „да“. „Разбираш ли?“ — питаше погледът на астрогатора. „Разбирам“ — отговаряше с поглед Рохан. Но постепенно колкото по-ясно разбираше това, толкова по-остро чувствуваше, че е невъзможно. Че никой няма право да изисква такова нещо от него, дори и самият той. И продължаваше да мълчи. Мълчеше, но сега вече се преструваше, че за нищо не се сеца, че не знае; хващаше се за наивната надежда, че щом нищо не е казано, това, което е преминало от очи в очи, може да бъде отречено. Може да се излъже, че това е недосетливост — защото разбра, почувствува, че Хорпах никога няма да му каже сам. Но астрогаторът виждаше това, виждаше всичко. Седяха, без да се помръднат. Погледът на Хорпах омекна, вече не изразяваше очакване, нито подканваща настойчивост, а само съчувствие, сякаш казваше: „Разбирам. Добре. Така да бъде.“ Командирът спусна клепачи. Още малко и неизказаното щеше да изчезне и двамата щяха да се държат така, сякаш нищо не беше се

случило. Но този отместен поглед се оказа решаващ. Рохан чу собствения си глас:

— Ще отида.

Хорпах въздъхна тежко, но Рохан, обхванат от паника, в която го хвърли произнесената от него дума, не забеляза това.

— Не — каза Хорпах. — Няма да отидеш така...

Рохан мълчеше.

— Не можех да ти го кажа... — продължи астрогаторът. — Нито можех да търся доброволец. Нямам право. Но ти сам знаеш вече, че не можем да си отидем така. Единствено сам човек може да влезе там... и да излезе. Без шлем, машини и оръжие.

Рохан едва го чуваше.

— Сега ще ти представя моя план. Ще си помислиш върху него. Можеш да го отхвърлиш, защото всичко това все още си остава между нас двамата. Смятам да стане така: кислороден апарат от силикон. Никакъв метал. Ще изпратя там два автоматични всъдехода без хора. Ще привлекат вниманието на облака, който ще ги унищожи. В същото време ще тръгне трета кола. С човек. Това е фактически най-големият риск, защото трябва да стигне с нея до възможно най-близкото разстояние, за да не върви пеша през пустинята и да губи време. Запасът от кислород ще стигне за осемнадесет часа. Имам фотографии на цялата теснина и околността ѝ. Смятам, че не трябва да се върви по трасето на досегашните експедиции, а да се стигне колкото може по-близо до северния край на платото с кола и след това да се слезе пеша надолу по скалите, до горната част на теснината. Ако те изобщо се намират някъде, то те са там. Там са могли да оцелеят. Теренът е тежък, много пещери и пукнатини. Ако ги намериш всичките или само някой от тях...

— Именно. Как да ги взема? — попита Рохан и почувствува как го бодна в гърдите чувството на злобно удовлетворение. На това място планът рухваше. Колко леко го бе прежалил Хорпах...

— Ще имаш подходящо средство. То леко замайва. Има такива. Разбира се, ще ти бъде необходимо само в случай че намереният не иска да върви. За щастие те могат да вървят в това състояние.

„За щастие...“ — помисли си Рохан. Стискаше юмруци под масата, като се стараше Хорпах да не забележи това. Не се страхуваше. Още не. Всичко беше прекалено, нереално...

— В случай че облакът... се интересува от тебе, трябва да легнеш неподвижно на земята. Помислих за някакъв препарат за подобен случай, но ще ти подейства с голямо закъснение. Остава само прикритието на главата, токовият симулатор, за който говореше Сакс...

— Има ли такова нещо вече?... — попита Рохан.

Хорпах разбра скрития смисъл на въпроса му. Но остана спокоен.

— Не. Но може да се направи за един час. Мрежа, скрита в косата. Апарат с генераторче за токов ритъм, защит в яката на комбинезона. Сега... давам ти един час. Бих ти дал повече, но с всеки следващ час намалява шансът да ги спасим. И без това вече е незначителен. Кога ще вземеш решение?

— Вече взех.

— Глупчо. Не чуваш ли какво ти говоря? Онова беше само за да разбереш, че не можем да тръгнем...

— Нали знаете, че и без това ще тръгна...

— Няма да тръгнеш, ако не ти позволя. Не забравяй, все още аз съм командир тук. Пред нас стои проблем, в сравнение с който не представляват нищо каквито и да било амбиции.

— Разбирам — каза Рохан. — Вие не искате да се чувствавам принуден?... Добре. Тогава... това, което си говорим сега, влиза ли в уговорката?

— Да.

— Тогава искам да зная какво бихте направили на мое място?

Да се сменим... в обратен ред... Хорпах помълча малко.

— А ако ти кажа, че не бих отишъл?

— И аз тогава няма да тръгна. Но зная, че вие ще ми кажете истината...

— И няма да тръгнеш? Честно? Не, не... Зная, че това е ненужно...

Астрогаторът стана. Тогава стана и Рохан.

— Вие не ми отговорихте.

Астрогаторът го погледна. Беше по-висок и по-широк в раменете. Очите му приеха същия уморен вид, както в началото на разговора.

— Можеш да тръгваш — каза той.

Рохан машинално се изправи и тръгна към вратата. Тогава астрогаторът направи едно движение, сякаш искаше да го спре, да го хване за рамото, но Рохан не видя това. Излезе, а Хорпах остана неподвижен — изправен край затварящата се врата и дълго стоя така.

НЕПОБЕДИМИЯТ

Първите два всъдехода се спуснаха по пандуса на разсъмване. В първите лъчи на слънцето сенките на дюните бяха още пълни с тъмнината на нощта. Силовото поле се отвори, за да направи проход за машините, и отново се затвори, като проблесна със синкави светлини. На задното стъпало на третата, съвсем близко до кърмата на кръстосвача, в комбинезон, без шлем и защитни стъкла, само с малката маска на кислородния апарат, седеше Рохан, обхванал колена с ръце, защото в това положение му беше удобно да гледа подскачащата стрелка на секундомера. В горния ляв джоб на комбинезона му имаше четири ампули за инжекции. В десния — тънко пресовани таблетки хранителен концентрат, а джобовете на коленките му бяха пълни с малки инструменти: малък индикатор за радиоактивно излъчване, малък магнитен индикатор, компас и микрофотограметрична карта на терена, не по-голяма от пощенска картичка, която трябваше да се гледа със силна лупа. Тънко пластмасово въже опасваше шест пъти кръста му, а цялото му облекло нямаше никакви метални части. Той изобщо не чувствуваше телената мрежа, скрита в косата му — освен ако нарочно раздвижеше кожата на главата си; не чувствуваше и тока, който течеше по нея, но стига да натиснеш с пръст яката, можеше да усети действието на защития там микропредавател: вътре равномерно цъкаше твърдото цилиндърче и можеше да се напипа пулсът му.

На изток имаше една червена ивица и вятърът вече се будеше и режеше пясъчните върхове на дюните. Слелият се с края на хоризонта зъбер на кратера сякаш започна да потъва в червенина. Рохан вдигна глава: двустранна връзка с кораба нямаше да има, защото един предавател веднага би издал присъствието му. Но в ухото му имаше не по-голямо от костилка приемниче; „Непобедимият“ можеше поне от време на време да му изпраща сигнали. Точно в този момент апаратчето проговори и сякаш някакъв глас се обади в самата му глава.

— Внимание, Рохан. Тук е Хорпах... носовите индикатори показват увеличение на магнитната активност. Вероятно колите са вече

под облака... изпращам сонда...

Рохан погледна изяснилото се небе. Не видя самия старт на ракетата, която се издигна внезапно отвесно като снаряд, и теглеше след себе си тънка ивица бял дим, в която изчезна за момент върхът на кораба; после полетя с шеметна бързина на североизток. Минаваха минути. Вече половината от подпухналия диск на старото слънце се подаде и сякаш възседна ръба на кратера.

— Един малък облак атакува първата кола... — обади се гласът в главата му. — Другата засега се движи безпрепятствено... първата се приближава до скалната врата... внимание! В момента изгубихме контрол над първата. Оптически контрол — също, облакът я покри. Втората приближава завоя при шестото стесняване... не я атакуват... започна! Колата ти ще тръгне след петнадесет секунди — отсега нататък ще действуваш по свое усмотрение. Включвам стартовия апарат — успех...

Гласът на Хорпах внезапно се отдалечи. Замести го механично, отмерващо секундите тракане. Рохан се намести по-добре, подпря се с крака, прехвърли ръка през електрическата примка, прихваната за горния парапет на колата. Леката машина внезапно трепна и плавно потегли напред. Хорпах държеше всички хора в кораба. Рохан му беше почти благодарен, защото не можеше да търпи никакви прощавания. И така, присвит на подскачащото стъпало на колата, той виждаше само огромната, постепенно смаляваща се колона на „Непобедимият“; синият блясък, който за момент трепна по склоновете на дюните, му припомни, че точно сега машината преминава границата на силовото поле. Но веднага след това скоростта се увеличи и червеният облак, изскочил изпод колелата, заслони гледката; над него едва се виждаше светлеещото небе. Това не беше добре — можеше да бъде нападнат, без да разбере кога. И той, вместо да седи, както беше предвидено, се обърна, надигна се, като се държеше за парапета, и остана прав на стъпалото. Сега вече над плоския гръб на празната машина можеше да гледа към летящата срещу него пустиня. Колата се движеше с максимална скорост, като на моменти скачаше и се откъсваше от земята, така че Рохан трябва да се притиска с всички сили към нея. Двигателят почти не се чуваше, само вятърът свиреше край ушите му, зърна пясък му попадаха в очите, а от двете страни на машината изригваха фонтани от пясък и образуваха непрогледна стена, така че

той не разбра кога са излезли извън кръга на кратера. Изглежда, колата се бе промъкнала през един от пясъчните проходи в северната му стена.

Рохан изведнъж чу напевен сигнал; това беше предавателят на телесондата, изстреляна на такава височина, че той, колкото и да напрягаше поглед, не можа да я забележи в небето. Сигурно беше се издигнала високо, за да не привлече върху него вниманието на облака, но същевременно тя беше крайно необходима — иначе корабът нямаше да може да управлява колата. Спидометърът специално бе изнесен върху задната стена на машината, за да се ориентира Рохан по-лесно. Досега бе изминал деветнадесет километра и всеки момент очакваше да се появят първите скали. Но ниският диск на слънцето, който беше досега от дясната му страна и едва се червенееше сред вдигнатия прах, се премести малко назад. Следователно колата завиваше вляво; Рохан напразно се стараеше да прецени дали обхватът на маневрата съвпада с предварително начертания курс, или е малко по-голям: това щеше да означава, че в командния пункт са забелязали някаква непредвидена маневра на облака и искат да го отдалечат от него. Слънцето се скри зад първия полегат, скалист хребет. После се появи отново. В косите му лъчи пейзажът изглеждаше див и не приличаше на този, който той помнеше от последната експедиция. Но тогава бе го наблюдавал от по-високо, тъй като стоеше в куличката на транспортъора. Колата изведнъж започна така ужасно да подскача, че той няколко пъти удари болезнено гърдите си в бронята. Сега трябваше да напряга всичките си сили, за да не го съборят от тясното стъпало резките друсания. Колелата танцуваха по камъните, изхвърляха високо във въздуха чакъл, който с шум политаше надолу по склона, понякога буксуваха бясно; Рохан имаше чувството, че полетялата с адска скорост машина не може да не бъде забелязана от километри, и започна сериозно да се замисля дали да спре машината — точно под мишницата му се подаваше ръчката на извадената навън спирачка — и да скочи от нея. Но в такъв случай го очакваше многокилометрово пътешествие пеша, чиято продължителност би намалила и без това малкия шанс да стигне бързо до целта. Със стиснати зъби, конвулсивно впил ръце в дръжките, които съвсем не му се струваха толкова сигурни, както преди, той само гледаше с присвити очи над тъпата муцуна на колата нагоре, към склона. Напевният глас

на радиосондата утихваше от време на време, но тя сигурно продължаваше да го следва отвисоко, защото колата умело маневрираше между натрупаните скални грамади, понякога се наклоняваше, забавяше ход и после отново поемаше с пълна скорост нагоре.

Спидометърът показваше, че е изминал двадесет и седем километра. Начертаният на картата маршрут беше шестдесет километра, но пътят сигурно беше по-дълъг поради непрекъснатите зигзаги и завой. Сега вече нямаше и следа от пясък; слънцето, огромно, почти студено, висеше тежко и някак застрашително, като все още докосваше триона на скалите; машината се мятеше като в треска по сипеите, понякога гумите се хлъзгаха заедно с грохотещата лава и издаваха пронизителен писък, като се плъзгаха безсилно по камъка на все по-стръмния склон. Двадесет и девет километра — освен напевния сигнал на сондата не се чуваше нищо друго. „Непобедимият“ мълчеше. Защо? Стори му се, че от прошарените с черни линии неясни контури на скалите, които се виждаха точно под червеното слънце, започват стените на теснината, където трябва да слезе — но не тук, а много по-високо, на север, на тридесет километра отук. Във всеки случай не се виждаше и следа от черния облак. Сигурно вече се беше разправил с другите две машини. Или просто ги беше захвърлил, задоволил се с това да ги откъсне от кораба чрез блокиране на връзката? Колата се мятеше като някакво разярено животно; понякога вибрациите на пуснатия на максимални обороти двигател се качваха чак в гърлото му. Скоростта продължаваше да намалява, но и без това колата се движеше учудващо бързо; може би трябваше да използват всъдеход с въздушна възглавница. Но те бяха прекалено големи и тежки машини, пък и не си струваше да мисли сега за това, след като нищо вече не може да се поправи...

Поиска да погледне часовника си. Не успя. Не можеше нито за секунда да приближи ръка към очите си. Мъчеше се да смекчи с прикляквания ужасното тръскане, от което се друсаха всичките му вътрешности. Внезапно предната част на машината се издигна, завъртя се, свлече се едновременно встрани и надолу; спирачките изпищяха, но чакълът се пръсна наоколо, звънко изчатка по тънката броня; колата рязко зави, избуксува, известно време вървя настрани през реката на сипея; това движение постепенно замря...

Машината бавно зави и отново упорито запълзя нагоре по склона. Сега вече се виждаше теснината. Позна я по възчерните, подобни на смрика, петна на отвратителния гъсталак, който покриваше стръмните скали. До началото на теснината имаше може би половин миля. Тридесет и четвъртият километър...

Склонът, по който Рохан трябваше да мине, приличаше на море от хаотично пръснати купчини. Изглеждаше невъзможно машината да намери път между тях. Той престана да търси с поглед място за преминаване, тъй като и без това не беше в състояние да ръководи маневрите. Стараеше се да не отделя поглед от опасалите пропастта скали. Оттам всеки момент можеше да излети черен облак.

— Рохан... Рохан... — чу внезапно той.

Сърцето му заби по-бързо. Позна гласа на Хорпах.

— По всяка вероятност колата няма да те докара до целта. Оттук не можем да изчислим точно наклона на тоя склон, но ми се струва, че имаш още пет до шест километра път с кола — когато колата засече някъде, ще трябва да продължиш пеша... Повтарям...

Хорпах каза още един път същото. „Най-много четиридесет и два-четиридесет и три километра... ще ми останат около седемнадесет — на такъв терен това ще отнеме най-малко четири часа, ако не и повече — пресметна светкавично Рохан. — Но може би те грешат, може би колата ще мине...“

Гласът утихна и отново се чуваше само ритмично повтарящият се, напевен глас на сондата. Рохан стисна със зъби наустника на маската, защото при рязкото друсане претриваше устните му отвътре. Слънцето вече не се докосваше до близките планини, но не се и издигаше. Пред очите му имаше малки и големи каменни късове, скални плочи, понякога потъваше в студената им сянка; машината се движеше сега много по-бавно; вдигна глава и видя редки, перести облаци, които се стопяваха на небето. На него светеха няколко звезди. Изведнъж с колата стана нещо странно. Задната ѝ част хлътна, а предната се издигна нагоре... за миг тя цялата се люшна, като изправен на задните крака кон... една секунда, и тя щеше може би да се обърне и да затисне Рохан, ако той моментално не бе скочил. Рохан падна на колене и ръце, почувствува болезнен удар през дебелиите предпазни ръкавици и наколенки, влачи се няколко метра по камъка, преди да се спре. Колата избуксува още един път и замря.

— Внимание... Рохан... това е тридесет и деветият километър... машината не може да мине нататък — трябва да вървиш пеша... Ще се ориентираш по картата... колата ще остане на това място — за всеки случай, ако не можеш да се върнеш по друг начин... намираш се в точката на пресичане на координатите 46 и 192...

Рохан бавно се изправи на крака. Боляха го всички мускули. Но само първите крачки бяха трудни; скоро той се раздвижи. Искаше колкото се може по-бързо да се отдалечи от колата. Седна до един голям обелиск, извади картата от джоба си и се опита да се ориентира. Това не беше лесно. Най-после той определи местоположението си. От горния край на теснината го делеше един километър по права линия, но не можеше и да мечтае да слезе оттам; на това място склоновете бяха покрити с плътен слой метални храсти. И той тръгна нагоре, като през цялото време разсъждаваше дали да се опита да слезе на дъното на теснината още тук, без да отива чак до определеното място. Иначе би трябвало да върви най-малко четири часа. Дори и да успееше да се върне с колата, би трябвало да отдели пет часа за връщане; слизането в теснината щеше да му отнеме много време, а за търсенето да не говорим. Изведнъж целият план му се видя лишен от здрав смисъл. Беше толкова излишен, колкото и героичният жест, с който Хорпах можеше, жертвувайки него, да успокои собствената си съвест. За известно време го обзе такава злоба (беше се оставил да го изиграят като някакъв сополанко, защото астрогаторът предварително беше подредил всичко), че почти не виждаше какво има наоколо. „Няма връщане — повтаряше си той, — ще опитам. Ако не успея да слеза, ако не намеря никого до три часа, ще се върна.“ Беше седем и петнадесет. Стараеше се да върви с дълга, равномерна крачка, но не много бързо, защото всяко усилие рязко увеличаваше изразходването на кислород. Той постави на дясната си ръка компаса, за да не се отклони от избраната посока. Няколко пъти обаче му се наложи да заобикаля пукнатини с отвесни стени. Притеглянето на Регис беше значително по-слабо от земното, това даваше относителна свобода на движенията дори и в толкова трудно достъпен терен. Слънцето се беше издигнало вече. Слухът му, привикнал към акомпанимента на издаваните от машините звуци, заобикалящи го като някаква защитна бариера в досегашните експедиции, беше някак празен и странно изострен. От време на време само се чуваше ритмичният, много по-

слаб отпреди глас на сондата, но затова пък всеки порив на вятъра, който свиреше в скалните остриета, привличаше вниманието му, защото му се струваше, че долавя в него добре познатото и запаметено бръмчене. Постепенно привикна към темпото; машинално стъпваше от камък на камък и можеше спокойно да размишлява. В джоба си имаше крачкомер; не искаше да погледне скалата му прекалено рано, реши да направи това едва след един час. Но не издържа и извади приличното на ръчен часовник уредче. Остана болезнено разочарован: не беше изминал дори три километра. Трябваше непрекъснато да преодолява стръмнината на наклона и това забавяше придвижването му. „Значи не три, не четири, а най-малко шест часа...“ — помисли си той. Извади картата и като приклепна, за втори път определи местоположението си. Горният край на теснината се виждаше на около седемстотин, осемстотин метра на изток, през цялото време той се беше движил успоредно на него. На едно място черният гъсталак на склона беше разделен от виещата се ивица голо място: по всяка вероятност това беше коритото на изсъхнал поток. Той се помъчи да види това място. Шибан от поривите на вятъра, който свиреше над главата му, той за момент се поколеба. Без още да знае какво ще направи, стана, машинално скри картата в джоба си и зави на деветдесет градуса, като се насочи право към края на теснината.

Приближаваше се към смълчаните островърхи скали така предпазливо, сякаш земята всеки момент щеше да се разтвори под него. Сърцето му се свиваше от отвратителен страх. Но продължаваше да върви все така размахал ръце, които бяха ужасно празни. Неочаквано се спря и погледна долината и пустинята, където чакаше „Непобедимият“. Не можеше да го види, корабът се намираще отвъд хоризонта. Той знаеше това, но гледеше червеникавото над хоризонта небе, което бавно се изпълваше с кълбести облаци. Напевните сигнали на сондата станаха толкова тихи, че не беше сигурен дали не е само слухова измама. Защо мълчеше „Непобедимият“?

„Защото няма вече какво да ти каже“ — отговори си сам той. Скалите, прилични на гротескни, проядени от ерозия паметници, бяха вече съвсем близо. Пред него като огромен ров се откри теснината, пълна с тъмнина, слънчевите лъчи не достигаха дори и до половината на покритите с черни храсти стени. Тук-там от четкообразния гъсталак се подаваха бели, сякаш варовикови игли. Обгърна с един поглед

цялото огромно пространство до самото каменно дъно, което беше някъде долу на километър и половина от него, и се почувствува тъй беззащитен, изложен сякаш на удар, че инстинктивно приклепна, за да се слее с камъните и да стане един от тях. Беше безсмислено, защото нямаше опасност да бъде забелязан. Това, от което трябваше да се бои, нямаше очи. Легнал на леко затоплената каменна плоча, той се взря в теснината. Фотограметричната карта му казваше една съвсем безполезна истина, защото показваше терена от птичи полет, в ужасен, отвесен ракурс. И дума не можеше да става да се слезе по тясната плешивина, между двата пояса черна растителност. Не двадесет и пет метра, а най-малко сто метра дълго въже би трябвало да има, а дори и тогава щяха да му бъдат необходими клинове и чукче, а той нямаше нищо, не беше приготвен за изкачване на скалите. Отначало тесният жлеб беше доста полегат, но по-нататък се прекъсваше, изчезваше от погледа зад надвесената гърбица на стената и се подаваше отново чак долу — в синкавата мараня на въздуха. Дойде му на ум идиотската мисъл, че ако имаше парашут...

Упорито разглеждаше склона от двете страни на мястото, където лежеше скрит от един голям, гъбообразен камък. Едва сега усети, че от голямата пустош, отворила се пред него леко полъхва затоплен въздух. Действително, контурите на отсрещния склон едва забележимо потрепваха. Гъсталакът беше акумулатор на слънчевите лъчи. Огледа долината и намери с очи — на югозапад върховете на стълбовете, чиито основи ограждаха скалната врата — мястото на катастрофата. Нямаше да ги познае, ако те за разлика от всички други скали не бяха съвсем черни и не блестяха като емайлирани — повърхностният им слой сигурно беше заврял по време на битката на „Циклоп“ с облака... Но от мястото си той не можеше да види нито транспортъорите, нито дори следите от атомната експлозия в дъното на теснината. Внезапно го обзе отчаяние: трябваше да слезе там, долу, а нямаше път. Вместо да почувствува облекчение, че сега може да се върне и да каже на астрогатора, че е направил всичко възможно, той се изпълни с решителност.

Стана. Някакво движение в дъното на теснината, което бе забелязал с крайчеца на окото си, го накара инстинктивно да се наведе пак към камъка, но бързо се изправи. „Ако залягам непрекъснато, нищо няма да направя...“ — помисли си той. Тръгна по ръба, за да

намери място за слизане; на всеки неколкостотин крачки се навеждаше над пропастта и пред очите му се откриваше все една и съща картина — където склонът бе полегат, покриваха го черни храсталаци; където нямаше храсталаци — спускаше се отвесно. На едно място изпод краката му изскочи камък и се търколи надолу. Повлече след себе си и други. Малката лавина устремено се стовари, като чаткаше в обраслата стена, на около сто крачки под него; от нея се вдигна, проблясвайки на светлината, ивица дим, разтегли се във въздуха и остана за момент неподвижно, сякаш се вглеждаше наоколо, а той замря на мястото си. След минута ивицата оредя и потъна в лъскавия гъсталак.

Наближаваше девет, когато той видя, като погледна иззад един камък, че някъде долу, на самото дъно на долината — тук тя значително се разширяваше, — се движи светло петънце. С разтреперана ръка той извади от джоба си малък, сглобяем бинокъл и го насочи...

Това беше човек. Увеличението беше много малко, за да се види лицето му — но великолепно се виждаха равномерните движения на краката. Вървеше бавно, като леко накуцваше, сякаш влачеше наранения си крак. Да му извика ли? Не се реши. Наистина, опита се: от устата му не излезе глас. Ненавиждаше се за този проклет страх. Сега знаеше със сигурност, че няма да се върне. Беше запомнил добре мястото, където вървеше човекът — нагоре по все по-широката долина, към белите конуси на сипеите, и той затича в същата посока по края на скалата, като прескачаше камъните и зиналите пукнатини, докато започна да се задушава, докато сърцето му започна силно да бие. „Това е лудост, не мога така...“ — помисли безпомощно той. Забави крачките си и тогава именно пред него примамливо се откри широк пролом. Долу от двете страни го обграждаше черна растителност. Наклонът все повече се увеличаваше... там може би имаше скална издатина?

Решението взе часовникът: беше почти девет и половина. Започна да слиза, най-напред с лице към пропастта, после се обърна и когато наклонът стана съвсем стръмен, започна да си помага и с ръце; черният гъсталак беше съвсем близко и сякаш пареше с неподвижната си, мълчалива горещина. Кръвта започна да бие в слепоочията му. Спря на една скала, която се спускаше косо, и погледна надолу. Около четиридесет метра по-надолу се виждаше широка площадка, от която

се спускаше гола скала, издигнала се над щръкналите мъртви четковидни храсти. Но от тази спасителна площадка го отделяше въздух. Погледна нагоре, беше слязъл най-малко двеста метра надолу, а може би и повече. Шумът на разтуптяното му сърце сякаш раздвижваше въздуха. Той примигна няколко пъти, бавно, пипнешком — като сляп започна да развива въжето. Нали няма да си до такава степен луд... каза нещо в него. Като се придвижваше косо надолу, той достигна най-близкия храст. Острите израстъци бяха покрити с пласт ръжда, която се издигаше във въздуха при докосване. Той го докосна, като очакваше нещо, без сам да знае какво. Но не се случи нищо. Чу се само сухо, поскърцащо шумолене, той дръпна по-силно, храстът не мръдна, тогава го обви с въжето при корена, дръпна още един път... във внезапен прилив на смелост обви още два храста, подпря се с крака и дръпна с всички сили. Те не се помръднаха, впили се здраво в разпуканата скала. Започна да се спуска, отначало успяваше да прехвърли част от тежестта на тялото си върху скалата, благодарение на триенето на подметките, но скоро се олюля и увисна. Все по-бързо пропускаше въжето под коляното си, като го спираше с дясната си ръка, и накрая, като огледа внимателно мястото, спусна се на площадката. Опита се да изтегли въжето, като го дръпна за единия край. Храстите не го пущаха. Дръпна няколко пъти. Беше се закачило. Той седна на площадката и дръпна с цялото си тяло, въжето внезапно полетя във въздуха с отровно свистене и го удари по врата. Рохан целият потрепера. Остана така няколко минути, защото краката му бяха прекалено отмалели, за да се реши да продължи. Но затова пък видя фигурата на човека, който вървеше долу. Сега тя беше по-голяма. Стори му се странно, че е така светла: а имаше нещо странно и във формата на главата или по-скоро в шапката. Грешка би било да се смята, че е оставил най-лошото зад себе си. Откровено казано, той и не помисли това; все пак се надяваше, но както се оказа по-късно — напразно. Нататък пътят беше много по-лек, но мъртвите, скърцащи от ръжда храсти отстъпиха място на други храсти — лъскави, мазночерни, с телени плетеници, обсипани като с дребен плод с надебелявания, които той веднага позна.

От време на време от тях бликваха със слабо бръмчене ивици дим и се виеха във въздуха, тогава той замираще — не за дълго, иначе никога нямаше да стигне дъното на теснината. Известно време се

спускаше, яхнал скалната греда като кон, после тя стана по-широка и не толкова стръмна, така че той можеше да слиза по нея, но с усилие, помагайки си с ръце; ала едва ли си даваше сметка какво точно прави през време на това продължително слизване, защото вниманието му беше раздвоено; понякога се налагаше да мине толкова близо до димящите храсти, че техните телени четки дращеха комбинезона му. Но ивиците дим проблясваха на светлината като искри и не се приближиха нито веднъж до него. Когато най-после стигна сипея, само на неколкостотин крачки от дъното, което се белееше със сухите си като кости камъни, часът беше вече дванадесет. Беше слязъл до зоната на черните храсти; склонът, по който се спускаше, беше до половината осветен от високото слънце. Сега можеше да прецени колко дълъг път е изминал, но дори не погледна назад. Хукна надолу, като се стараеше да прехвърля колкото се може по-бързо тежестта на тялото си от единия крак на другия; но огромната маса на сипея започна да пълзи заедно с него, като все по-силно тракаше. Изведнъж съвсем близо до изсъхналия поток един сипей се свлече под краката му и Рохан така падна, че кислородната му маска се свлече, а самият той се търколи чак на десетина метра надолу. Беше вече готов да скочи и да хукне, без да гледа, че е целият натърген, защото се страхуваше, че човекът, който беше видял отгоре, ще се скрие от очите му (и двата склона бяха пълни с дупки на пещери), когато нещо сякаш го предупреди; преди още да разбере, той се хвърли обратно на ръбестите камъни и остана върху тях с разперени ръце. Върху него падна лека, хвърлена отвисоко сянка и с все по-силно бръмчене, което монотонно се усилваше, обхващайки всички регистри — от писък до басов тон, се спусна над него черно, безформено кълбо. Може би трябваше да затвори очи, но той не направи това. Последната му мисъл беше дали защитото в яката апаратче не се е повредило от рязкото падане. После замря като парализиран — сам си го наложи. Не движеше очи и въпреки това виждаше как развълнуваният облак увисва над него, как спуска надолу едно лениво, виещо се пипало, видя отблизо неговия край — приличаше на гърло на мастиленолъскав смерч. Почувствува с кожата на черепа, на бузите, на цялото си лице топлия допир на въздуха като раздробено на милиони частици дихание. Нещо допря комбинезона на гърдите му, обгърна го почти непроницаем мрак. Изведнаж виещото се като миниатюрен смерч пипало се прибра в облака. Бръмченето стана

остро. Чувствуваше го дълбоко в черепа си. После то отслабна. Облакът се понесе почти отвесно нагоре, превърна се в черна, простряла се от единия до другия склон мъгла, пръсна се на отделни, концентрично въртящи се кълба, които плъзнаха в неподвижния кожух на растителността и изчезнаха. Още дълго време остана да лежи неподвижно като мъртъв. Дойде му на ум, че това може би вече е станало; че той може би няма вече да знае нито кой е, нито откъде се е взел тук, нито какво трябва да прави, и го скова такъв страх, че изведнъж седна. Внезапно го напуши смях. Та нали, щом може да мисли така, следва, че е оцелял. Значи облакът нищо не му е направил, значи той, Рохан, го е излъгал. Мъчеше се да овладее този кретенски смях, който се надигаше в гърлото му и разтърсваше цялото му тяло. „Това е само истерия“ — помисли си, като се надигна. Беше се почти успокоил. Поне така му се струваше. Поправи кислородната си маска и се огледа. Човекът, когото беше видял отгоре, го нямаше, но чу неговите стъпки. Сигурно беше отминал това място и беше се скрил зад срутената скала, която преграждаше теснината до половината. Хукна след него. Шумът от стъпките ставаше все по-силен и странно висок. Сякаш човекът имаше железни обувки. Тичаше и усещаше болка, която пробуждаше единия му пищял от глезена до коляното. „Сигурно съм си изкълчил крака...“ — помисли си той, като гребеше отчаяно с ръце, отново не му достигаше кислород, беше се почти задушил, когато най-после забеляза човека. Онзи вървеше право напред с механична, голяма крачка, като стъпваше от камък на камък. Близките скали с подобно на плясък ехо повтаряха шума на стъпките му. И внезапно Рохан усети, че в него всичко изтръпва. Това беше робот, а не човек. Един от арктаните. Изобщо не беше помислял за съдбата им, за това, какво беше станало с тях след катастрофата; когато облакът ги нападна, те се намираха в средния транспортър. До арктана му оставаха само няколко десетки крачки. В същия момент Рохан видя, че лявата ръка на арктана виси безжизнена; беше счупена, а неговата някога лъскава, изпъкнала броня е изподраскана и смачкана. Разочарованието беше голямо, но въпреки това Рохан след миг почувствува едно облекчение при мисълта, че поне в по-нататъшното търсене ще има такъв другар. Искаше да извика робота, но нещо го накара да се въздържа и само ускори крачките си, отмина го, застана на пътя му и зачака, но два и половина метровият гигант сякаш изобщо

не го виждаше. Част от приличната му на чиния радарна антена беше — Рохан видя това отблизо — строшена, а на мястото, където преди се намираще обективът на лявото око, зееше дупка с неправилна форма. Но той продължаваше да върви сигурно с огромните си крака, като само влачеше малко левия. Когато разстоянието между тях стана само няколко крачки, Рохан му извика, но машината вървеше право към него като сляпа и той се принуди в последния момент да отстъпи от пътя ѝ. Изтича повторно при работа и поиска да го хване за металната лапа, но той си я издърпа с безразлично, плавно движение и продължи да крачи нататък. Рохан разбра, че арктанът също е станал жертва на атаката и че не ще може да разчита на него. Но му беше тежко да остави безпомощната машина на произвола на съдбата, освен това го обзе любопитство — къде всъщност беше тръгнал роботът, защо той се движеше, като избираше по възможност по-равен път, сякаш имаше някаква определена цел. След кратко колебание (през което време роботът се отдалечи на няколко десетки метра) Рохан го последва. Машината достигна основата на сипея и започна да се изкачва, без да обръща ни най-малко внимание на каменните потоци, полетели изпод широките му стъпала. Изкачи се до средата на сипея и изведнъж падна на камъните и се търколи надолу, като продължаваше да движи крака във въздуха, нещо, което при други обстоятелства може би щеше да накара наблюдателя да се засмее. После стана и отново продължи да се катери. Рохан бързо се обърна и се отдалечи, но дълго след това до него долиташе шумът от свличането и повтарящото се тежко, метално шляпане, което скалите многократно откликваха като ехо. Рохан тръгна бързо, понеже пътят по плоските, покрили коритото на потока камъни беше сравнително равен и бе леко наклонен надолу. От облака нямаше и следа, само от време на време потрепването на въздуха над склоновете свидетелствуваше за кипящата в черния гъсталак енергия. Така Рохан достигна до най-широката част на теснината, която преминаваше на това място в обградена от полегати скали долина. Някъде, на два километра оттук, се намираще скалната врата, мястото на катастрофата. Едва сега почувствува колко ще му липсва олфактометричният индикатор, който би му помогнал в търсенето на човешки следи, но този апарат беше много тежък, за да се носи на гръб. Трябваше да се оправя без него. Той се спря и огледа последователно скалите. И дума не можеше да става, че някой се е

скрил в самия метален гъсталак. Оставаха само пещерите, дупките и пукнатините в скалата, от мястото си той видя четири; погледът му не можеше да проникне във вътрешността им поради високите прагове с отвесни стени, които не предвещаваха леко изкачване. Затова реши най-напред да погледне във всяка пещера поотделно. Още преди, на борда на кораба, бе обсъдил с лекарите и психолозите къде трябва да се търсят изчезналите, тоест къде биха могли да се скрият те. Но това всъщност малко можеше да му помогне, защото беше невъзможно да се предвиди държането на поразени от амнезия хора. Това, че четиримата се бяха отделили от останалите хора на Реняр, показваше тяхната, отличаваща ги от другите активност; а че следите на четиримата не се разделяха чак до мястото, до което ги бяха проследили, даваше известни надежди, че те могат да бъдат открити заедно. Разбира се, ако изобщо бяха още живи и ако над скалната врата не бяха се пръснали в различни посоки. Рохан претърси последователно две малки и четири големи пещери, входовете на които бяха по-леснодостъпни, и можеше само за няколко минути без каквато и да било опасност да се качи там по косо наредените големи скални плочи. В последната от пещерите откри полузалени от вода метални остатъци; отначало Рохан ги взе за скелета на втория арктан, но те се оказаха извънредно стари и не му напомняха нито едно от конструктивните решения, които познаваше. В плиткото езерце, което се виждаше само благодарение на отразената от гладкия, сякаш полиран таван дневна светлина, лежеше странен продълговат предмет, наподобяващ кръст; беше дълъг около пет метра; неговата външна обвивка отдавна се беше разпаднала и се бе смесила с калта в червеникава от ръждата тиня. Рохан не можеше да си позволи да разглежда продължително необикновеното находище, което може би представляваше останки от някой макроавтомат, унищожен от победилия в мъртвата еволюция облак. Запомни само неясните контури на някакви съединения и пръти, които са служили по-скоро за летене, отколкото за ходене; но часовникът все повече го подканваше да бърза й той, без да се бави, се зае с претърсването на следващите пещери. Те бяха толкова много, понякога, гледани от дъното на долината, приличаха на изпълнени с мрак прозорци по високите скални стени, а подземните коридори и ходове, обикновено залени с вода, които често водеха към отвесни кладенци или към фонтани с

ледени пенливи струи, така се виеха, че не се решаваше да се спусне дълбоко в тях. Имаше само едно малко фенерче със сравнително слаба светлина, което се оказа безпомощно в просторните пещери с високи тавани и многоетажни помещения. Най-после, премалял от умора, седна на огромен, огрян от слънчевите лъчи плосък камък пред една току-що претърсена от него пещери и започна да дъвче късовете пресован концентрат, като пиеше вода от потока, за да преглъща полесно сухите залци. Няколко пъти му се стори, че чува бръмченето на долитация облак, но това сигурно беше шумът от сизифовите усилия на арктана, който щурмуваше насипите. След като изяде скромните си запаси, се почувствува по-бодър. Най-странното за него беше това, че всъщност все по-малко се съобразяваше с опасното съседство — защото черният храсталак беше плъзнал по всички склонове.

Слезе от издатината пред пещерата, където се беше спрял, и тогава видя по сухите камъни от другата страна на долината нещо като ръждиви петна. Когато се приближи, разбра, че тия петна са следи от кръв. Бяха напълно изсъхнали и променили цвета си и ако скалата не беше почти като варовик, сигурно нямаше да ги забележи. Известно време се опитваше да установи в каква посока е вървял раненият човек, но това не му се удаде. Тръгна наслуки нагоре из долината, като си мислеше, че човекът сигурно е бил ранен по време на схватката на „Циклоп“ с облака и се е отдалечил от това място. Следите се пресичаха, изчезваха на няколко места, но накрая го доведоха близо до една от първите пещери, които вече беше претърсил. Толкова по-голяма беше изненадата му, когато се оказа, че край входа ѝ започва отвесна, прилична на кладенец пукнатина, която преди не беше забелязал. Там водеха кървавите следи. Рохан приклезна, наведе се над полутъмната дупка и въпреки че беше готов и за най-лошото, не успя да овладее сподадения си вик, защото видя заглежданата право в него с празните си очни кухини озъбена глава на Бенигсен; позна го по златните рамки на очилата, стъклата на които по някаква случайност бяха оцелели и ярко блестяха в светлината, отразена от наведената над този скален ковчег варовикова плоча. Геологът беше увиснал между камъните, затова тялото му бе останало вертикално. Рохан не искаше да остави така тези човешки останки, но когато, превъзможвайки себе си, се опита да вдигне трупа, почувствува през дебелия плат на комбинезона, че той се разпада в ръцете му. Усиленото (под

въздействие на слънцето, което надничаше тук всеки ден) разлагане вече беше извършило своето. Рохан само отвори ципа на предния джоб на комбинезона и извади от него личния знак на учения; преди да си тръгне, с голямо усилие вдигна една от скалните плочи наблизо и покри с нея скалния саркофаг.

Това беше първият. Чак след като се отдалечи, Рохан си помисли, че би трябвало да провери радиоактивността на трупа; нейната степен би могла донякъде да хвърли светлина върху съдбата на Бенигсен и останалите, защото високата радиоактивност би означавала, че умрелият се е намирал близо до мястото на атомния конфликт. Но беше забравил да направи това, а сега вече нищо не беше в състояние да го накара да вдигне обратно надгробния камък. Същевременно Рохан разбра колко голяма роля в търсенето играе случайността, защото преди беше претърсил околността на това място, и то, както му се струваше, съвсем основно.

Осенен от нова мисъл, бързо тръгна по кървавата следа, за да намери началото ѝ. Тя водеше — почти по права линия — надолу в долината, сякаш се насочваше към мястото на атомното сражение. Но няколкостотин крачки по-нататък следата внезапно зави встрани. Геологът беше изгубил огромно количество кръв, което правеше още по-невероятен фактът, че въпреки това беше се отдалечил толкова много. Камъните, които от времето на катастрофата не бе докоснала нито една капка дъжд, бяха целите опръскани с кръв. Рохан се покатери по клатещите се големи камъни и се озова в обширна, прилична на нощви вдлъбнатина под голата скална издатина. Първото нещо, което видя, беше неестествено голямата подметка на металното стъпало на робот. Той беше легнал настрани и беше почти разполовен от изстрели, по всяка вероятност изстрели на вайер. Малко по-нататък беше приседнал, опрян на камъка, присвит почти на две, човек с шлем, чиято изпъкнала повърхност беше почерняла от сажди. Беше мъртъв. Вайерът още висеше в отпуснатата му длан, като докосваше камъка с лъскавото си дуло. Рохан отначало не посмя да докосне седналия мъртвец, само се опита — така както беше приклепнал — да погледне лицето му, но и то беше обезобразено от разлагането, както и лицето на Бенигсен. Тогава той позна широката плоска геоложка чанта, провесена през смалените сякаш рамене на седналия. Беше самият Реняр, командирът на нападнатата в кратера експедиция. Степента на

радиоактивност показваше, че арктанът е бил разтрошен от изстрели на вайер, индикаторът зарегистрира характерното наличие на изотопи на редки елементи. Рохан искаше да вземе също така личния знак на геолога, но този път не се реши на това. Само откопча чантата, защото за това не беше нужно да се докосва тялото. Но чантата беше пълна с парчета от минерали. След кратко колебание той само откърти с ножа си прикрепения към кожата на чантата монограм на геолога, скри го и като погледна още веднъж от един висок камък неподвижните тела, се помъчи да проумее какво всъщност се е случило тук. Изглеждаше така, сякаш Реняр беше стрелял в робота, но защо? Може би роботът беше нападнал и него, и Бенигсен? Впрочем би ли могъл поразен от амнезия човек да се отбранява от каквото и да било нападение? Виждаше, че няма да разреши загадката, а му предстоеше още търсене. Отново погледна часовника си. Наближаваше пет. Ако трябваше да разчита само на своя запас от кислород, би трябвало вече да се връща. Тогава му дойде на ум, че може да вземе кислородните бутилки от апарата на Реняр. Свали целия апарат от гърба на трупа. Едната от бутилките беше още пълна. Той остави своята бутилка и започна да трупа камъни върху трупа. Това му отне почти един час, но сметна, че умрелият и без това щедро му се е отплатил, като му е дал своя запас от кислород. Когато малката могилка беше готова, Рохан се сети, че нямаше да бъде лошо, ако си осигуреше оръжие, каквото несъмнено представляваше още пълният малък вайер. Но и този път хрумването му дойде късно и трябваше да си отиде с празни ръце.

Наближаваше шест; беше така уморен, че едва влачеше краката си. Имаше още четири тонизиращи таблетки, глътна една и след минута стана, почувствувал прилив на сили. Нямаше понятие откъде да започне по-нататъшното търсене и затова тръгна напред, към скалната врата. До нея оставаше още около един километър, когато индикаторът даде знак, че радиоактивността се увеличава. Засега беше все още ниска и той продължи нататък, като внимателно се оглеждаше на всички страни. Теснината криволичеше и затова повърхността само на част от скалите носеше следи от стопяване; колкото повече се приближаваше, толкова повече се виждаше специфичната, напукана глазура, накрая видя огромни камъни, целите покрити със застинали мехури, защото повърхността им беше кипяла от термичните удари. Всъщност нямаше какво повече да прави тук, но въпреки това

продължаваше да върви напред; сега вече индикаторът леко цъкаше, все по-бързо и по-бързо, стрелката играеше лудо по скалата и танцуваше по деленията. Най-после видя отдалече остатъците от скалната врата, съборени в една котловина, която приличаше на водно езеро, застинало по чудноват начин в момент на силно вълнение, повърхността на скалите се беше превърнала в груба черупка от лава, а черните, някога метални растения висяха като обгорели дрипи; в дъното всред скалните стени се мяркаха огромни процепи с по-светъл цвят. Рохан бързо се върна назад.

И отново му помогна случайността. Когато приближаваше вече следващата скална врата, която беше значително по-широка, близо до мястото, откъдето беше минал преди това, забеляза блясъка на някакъв метален предмет. Това беше алуминиев редуктор от кислороден апарат; в плитката цепнатина между скалата и коритото на изсъхналия поток тъмнееше човешки гръб в опушен комбинезон. Трупът беше без глава. Страхотната сила на въздушната вълна го беше прехвърлила през каменната грамада и го бе смазала в скалата. Край него беше прехвърлен неповреденият от експлозията кобур, от който се подаваше лъскав, сякаш току-що смазан вайер. Рохан го взе. Опита се да идентифицира намерения труп, но беше невъзможно. Продължи нагоре из теснината. Светлината на източния склон вече започваше да става червена и колкото повече слънцето се приближаваше до планинския хребет, толкова повече тя се издигаше като пламтяща завеса. Наближаваше седем без петнадесет. Рохан се изправи пред труден проблем. Сега за сега му беше провървяло поне в това, че беше изпълнил задачата си, беше оцелял и можеше да се завърне в базата. Според него нямаше никакво съмнение, че и четвъртият от изгубилите се е загинал, но в края на краищата той беше сигурен в това още на „Непобедимият“. Беше дошъл тук, за да го установи със сигурност. Имаше ли в такъв случай право да се връща? Резервният кислород, с който се беше запасил благодарение на Реняр, щеше да му стигне за шест часа. Предстоеше му обаче цяла нощ, през която нямаше да може да предприеме нищо, и то не само заради облака, а защото беше вече безкрайно изтощен. Взе следващата тонизираща таблетка и докато чакаше да му подействува, опита се да си състави някакъв горе-долу разумен план за по-нататъшните си действия.

Високо над главата му черният гъсталак по края на скалите се заливаше от все по-червеното сияние на залеза, в чието зарево бодлите на храстите променяха цвета си и се къпеха в опални и тъмновиолетови багри.

Рохан все още не беше взел решение. Както седеше до огромната срутена скала, чу, че отдалече се приближава бръмченето на облака. Странно — изобщо не се изплаши. Отношението към облака през този единствен ден бе претърпяло удивителна промяна. Знаеше вече, или поне му се струваше, че знае какво може да си позволи — като някой алпинист, който не се страхува от притаилата се в стените на ледниците смърт. Наистина самият той не разбираше точно каква е тази промяна, която бе се извършила в него, защото в паметта му не бе се запечатил моментът, когато за първи път — гледайки обагрения с всички оттенъци на виолетовия цвят черен гъсталак — видя неговата мрачна красота. Но сега при вида на приближаващите се облаци (този път те бяха два), които изпълзяха от отсрещните планински склонове, изобщо не се помръдна, не се опита да се скрие, като притисне лице към камъните. В края на краищата положението на тялото му не можеше да има някакво значение, ако скритото апаратче продължаваше да работи. Докосна с пръсти през плата на комбинезона кръглото му като монета дъно и почувствува едва доловимо потрепване. Не искаше да провокира опасността и само седна по-удобно, за да не променя ненужно положението си. Облаците вече изпълниха и двете страни на теснината; през черните им кълба сякаш течеше регулиращ движението им ток, защото те се сгъстяваха по краищата, като образуваха почти вертикални колони, докато вътрешните им части се издуваха една към друга и се приближаваха все повече и повече. Сякаш някакъв скулптор-титан с необикновена бързина ги оформяше с невидимите си ръце. Няколко кратки изпразвания пронизаха въздуха между най-близките точки на двата облака, които само привидно се стремяха един към друг, но всъщност всеки си оставаше на мястото, като все по-бързо се кълбеше в центъра. Блясъкът на светкавиците беше странно тъмен; двата облака за миг светнаха в него като застинали в полет милиарди сребърни, черни кристали. После — след като скалите повториха няколко пъти ехото на гръмотевиците, което беше слабо и заглъхнало, сякаш върху него неочаквано беше паднало поглъщащо звуците покривало — двете

разтреперани, напрегнати до крайност страни на черното море се съединиха и смесиха. Въздухът под тях потъмня, сякаш слънцето беше залязло, същевременно в него се появиха странни виещи се линии и Рохан чак след известно време разбра, че това е гротескно изкривеното отражение на скалното дъно на долината. А в това време въздушните огледала под горния слой на облака се вълнуваха и разтегляха; и той внезапно видя една огромна човешка фигура, достигнала с глава мрачините, която неподвижно го гледаше, макар че самият образ непрекъснато потрепваше и танцуваше в тайнствен ритъм. И отново изминаха секунди, докато познае в него собственото си отражение, увиснало в пустотата между двете страни на облака. До такава степен беше удивен и поразен от непонятните действия на облака, че забрави всичко друго. Хрумна му, че облакът може би знае за него, за микроскопичния последен жив човек всред препречилите теснината камъни, но не се изплаши и от тази мисъл не защото тя беше прекалено невероятна — за него нямаше вече нищо невъзможно, — просто желаше да вземе участие във все по-мрачната мистерия, чието значение — беше вече сигурен — нямаше да разбере никога. Гигантското му отражение, през което слабо просветваха далечните склонове на скалите в горната част на долината, където не достигаше сянката на облака, започна да се разсейва. Същевременно от облака се протегнаха безброй пипала; когато той всмукваше едни от тях, други веднага заемаха мястото им. От тях започна да вали черен дъжд, който все повече се засилваше. Дребните кристалчета падаха и върху него, удряха го леко по главата, плъзгаха се по комбинезона му, събираха се в гънките му; черният дъжд все валеше и валеше, а гласът на облака, онова всеобхватно, заляло сякаш не само долината, но и цялата атмосфера на планетата, бучене се засилваше; на места в облака се образуваха водовъртежи, прозорци, през които прозираше небето. Черният саван се скъса по средата и двете части като вълни лениво и някак неохотно се отдалечиха към неподвижните гъсталаци, докато изчезнаха съвсем. Рохан продължаваше да седи неподвижно. Не знаеше дали трябва да се отърси от кристалчетата, с които беше обсипан. Наоколо беше пълно с тях, цялото доскоро бяло като кост корито на потока изглеждаше като напръскано с мастилена боя. Той внимателно взе едно от триъгълните кристалчета и тогава то сякаш оживя — леко облъхна с топлина дланта му и се издигна във въздуха.

Рохан инстинктивно разтвори ръка. Тогава сякаш по даден знак забръмча цялата околност. Движението само отначало беше хаотично, после черните точки се сляха и образуваха над земята нещо като димен пласт, сгъстиха се и се издигнаха като стълбове нагоре. Сякаш самите скали димяха като някакви огромни жертвени факли, без пламък и блясък. Но едва сега се случи нещо непонятно: когато издигналият се рой увисна като кръгъл облак точно над центъра на долината, върху фона на тъмнеещото небе като огромен, пухкав, черен балон изпълзяха от гъсталака двата облака и се стовариха върху него със страхотна бързина. Стори му се, че долавя странните скърцащи звуци на въздушното сблъскване, но това, изглежда, беше само илюзия. Вече мислеше, че гледа сражение, че тези облаци са изхвърлили на дъното на долината мъртвите „мушички“, от които са искали да се отърват. Облаците се разпръснаха и от пухкавата топка не остана и следа. Бяха я погълнали. Миг само и просторната долина отново стана тиха и пуста и единствено върховете на скалите се обливаха в кръв от последните лъчи на слънцето. Рохан стана и се изправи на отмалелите си крака. Внезапно почувствува, че е смешен, нещо повече — с присвоения от мъртвия вайер той се почувствува излишен в тази страна на абсолютната смърт, където са могли да издържат само мъртвите форми, за да извършват тайнствени действия, които никой не трябваше да види. Не ужасен, а изпълнен със замайващо възхищение беше участвувал преди миг в това, което беше станало. Знаеше, че никой от учените няма да бъде в състояние да сподели чувствата му, но вече искаше да се върне не само като вестител за гибелта на загубилите се, но и като човек, който щеше да настоява планетата да бъде оставена недокосната. „Не всичко и не навсякъде е за нас“ — помисли си той, като слизаше надолу. Небето беше още светло, което му позволи бързо да достигне до мястото на сражението. Там вече трябваше да върви по-бързо, защото радиоактивността на превърнатите в стъкло скали, които се мяркаха като кошмарни силуети в сгъстяващия се сумрак, ставаше все по-висока. Накрая той започна да тича; каменните стени повтаряха шума от крачките му и сред това незагълхващо ехо, което сякаш го гонеше, Рохан с последни сили скачаше от камък на камък и отминаваше степените до неузнаваемост остатъци от машините; достигна

стръмния склон, но и тук скалата на радиоиндикатора продължаваше да свети рубинено.

Не трябваше да спира, макар че се задушаваше; без да намалява темпото, отвъртя докрай редуктора на бутилката. Дори и да се свърши кислородът му, преди да стигне края на теснината, и да му се наложи да диша въздуха на планетата, щеше да бъде несъмнено по-добре, отколкото ако остане по-дълго тук, където от всеки сантиметър на скалите бликаха смъртоносни лъчи. Кислородът заливаше устата му на хладни вълни. Мястото беше удобно за тичане, защото повърхността на застиналия поток лава, който бе оставил по пътя на своето поражение отстъпващият „Циклоп“, беше гладка, на места почти като стъкло. За щастие обувките му бяха със специални подметки и той изобщо не се подхлъзваше. Беше станало вече толкова тъмно, че само тук-там проблясващите изпод стъклената обвивка бели камъни го водеха надолу, все надолу. Знаеше, че му предстоят най-малко още три километра такъв път. Беше невъзможно да пресметне каквото и да било при това уморително тичане, но все пак хвърляше от време на време поглед към червеникаво пулсиращата скала на индикатора. Можеше да остане тук всред приведените и разтрошени от аниhilацията скали още около час — тогава дозата нямаше да бъде повече от двеста рентгена. Даже час и петнадесет минути; после — ако не стигне до началото на пустинята — няма да има за какво да бърза.

След около двадесет минути започна кризата. Чувствуваше сърцето си като нещо жестоко и непобедимо, което разпъва и притиска отвътре гърдите му, кислородът пареше гърлото и гръкляна му с живия си огън, пред очите му святкаха искри; най-лошото беше, че започна да се препъва. Наистина радиоактивността спадна малко, индикаторът светеше в мрака като загасващ въглен, но и при това положение той знаеше, че трябва да бяга, да бяга оттук, но краката му вече не го слушаха. Всяка фибра на тялото му беше преуморена, всичко в него крещеше да спре, да застане за момент, дори да се хвърли на толкова хладните и безопасни на вид плочи напукана глеч. Когато погледна нагоре, за да види звездите, се спъна и падна, разперил ръце. Пое въздух, като се давеше. Надигна се, стана, изтича няколко крачки, залитайки настрани, после необходимият ритъм се възвърна и го понесе. Вече изгуби чувство за времето. Как ли се ориентираше в този мрак? Забрави за всички умрели, които беше намерил, за застиналата

усмивка на Бенигсен, за Реняр, погребан под камъните край простреляния арктан, за обезглавения, когото не успя да разпознае, забрави дори за облака. Целият се беше присвил; очите му лютяха от тъмнината, напразно се вглеждаше с надеждата да намери голямото звездно небе на пустинята, чиято пясъчна пустош му се струваше спасителна; бягаше слепешката, с облени от солена пот клепачи, понесен от сила, която неизменно оставаше в него и на моменти дори ѝ се учудваше. Това тичане, тази нощ сякаш нямаха край.

Вече не виждаше нищо; изведнъж краката му започнаха да се движат все по-тежко, да потъват, почувствува последен пристъп на отчаяние, вдигна глава и внезапно разбра, че се намира вече в пустинята, видя звездите над хоризонта, после, когато краката сами се огънаха под него, потърси с поглед скалата на индикатора, но не я видя; беше потъмняла, мълчеше, невидимата смърт беше останала назад, в дъното на застиналото корито от лава; това беше последната му мисъл, защото в момента, когато почувствува на лицето си грапавия хлад на пясъка, изпадна не в сън, а в някакво вцепенение, в което цялото му тяло продължаваше отчаяно да работи; гърдите му се повдигаха, сърцето биеше силно, но през мрака на крайното изтощение потъна в друг, още по-дълбок, мрак и изгуби съзнание.

Стресна се внезапно, без да знае къде се намира. Размърда ръце, почувствува под тях студения пясък, който струеше между пръстите му; седна и неволно изохка. Беше задушно. Той се съвзе окончателно. Фосфорната стрелка на монометъра показваше нула. Във втората бутилка налягането беше осемнадесет атмосфери. Стана. Беше един часът през нощта. Звездите рязко се открояваха на черното небе. Намери правилната посока по компаса и тръгна право напред. В три часа взе последната таблетка. Точно преди четири му се свърши кислородът. Тогава захвърли кислородния апарат и продължи, като отначало недоверчиво пое дъх, но когато студеният, предутринен въздух изпълни дробовете му, започна да крачи по-живо, като се стараеше да не мисли за нищо друго освен за пътя през дюните, в които потъваше понякога до колене. Вървеше като пиан, но не знаеше дали това е от действието на атмосферните газове, или е просто от умората. Пресметна, че ако върви с четири километра в час, ще стигне до кораба в единадесет през деня.

Опита се да провери темпото с крачкомера, но нищо не излезе. Небосклонът беше разделен на две неравни части от огромната белезникава ивица на Млечния път. Вече така беше свикнал със слабата светлина на звездите, че това му позволяваше да заобикаля поголемите дюни. Все вървеше и вървеше, докато изведнъж видя на хоризонта някакъв силует. Без още да разбира какво е това, се насочи натам, започна да тича, като потъваше все по-дълбоко, докато най-после, с протегнати напред ръце — като слепец, се блъсна в твърд метал. Беше празен всъдеход, без хора; един от всъдеходите, които бе изпратил предишната сутрин Хорпах, а може би беше друг, изоставен от групата на Реняр; не помисли за това, просто стоеше задъхан и прегръщаше с две ръце плоската муцуна на машината. Умората го теглеше към земята. Да легне до машината, да заспи там и на сутринта, като изгрее слънцето, да тръгне на път...

Бавно се покатери на бронирания капак, пипнешком намери дръжката на люка и го отвори. Светнаха лампички. Той се отпусна на седалката. Да, сега вече знаеше, че е замаян, отровен навярно от този газ, защото не можеше да намери шалтера; не помнеше къде се намира, не знаеше нищо... Най-после ръката му сама напипа дръжката, натисна я, моторът измяука леко и заработи. Отвори капачето на жирокомпасите; сега знаеше със сигурност само една цифра — курса за връщане. Известно време колата се движеше в тъмнина. Рохан бе забравил фаровете...

В пет часа беше още тъмно. Тогава видя точно пред себе си, някъде далече сред белите и сини звезди, една рубинена звезда, която висеше ниско над самия хоризонт. Тъпо примигна с очи. Червена звезда... Няма такива... Стори му се, че до него седи някой, сигурно Ярг; поиска му се да го попита що за звезда може да е това и внезапно се свести като от удар. Това беше носовата светлина на кръстосвача. Караше право към тази рубинена капчица в мрака, тя постепенно се издигаше, докато се превърна в ярко светеща топка, от чийто блясък връхната броня менеше цвета си. От часовниците се раздаде звън, който сигнализираше близост на силово поле. Рохан изключи двигателя. Машината се спусна по склона на дюната и спря. Не беше сигурен, че ще успее да се качи обратно в колата, ако слезе веднъж от нея. Протегна ръка и извади ракетния пистолет от шкафчето. Понеже той се тресеше в ръцете му, Рохан се опря с лакът на кормилото,

прихвана китката си с другата ръка и натисна спусъка. В тъмнината излетя светла, оранжева ивица. Тя внезапно се разсипа по стената на силовото прикритие като по прозрачно стъкло. Непрекъснато стреляше и накрая ударникът сухо изщрака. Магазинът се беше изпразнил. Но и без това вече го бяха забелязали; сигурно първи бяха вдигнали тревога дежурните в командния пункт, защото под върха на кораба почти едновременно блеснаха два големи прожектора и като лизнаха пясъка с белите си езици, се кръстосаха върху всъдехода. В същото време се запалиха светлините на пандуса и като студен огнен стълб пламна шахтата на целия асансьор. Стълбите мигновено се изпълниха с тичащи хора и по дюните край кърмата също светнаха прожектори, които се въртяха и така люлееха хвърляните от тях снопове светлина; накрая пламна шпалирът от сини светлини, който показваше отворения проход към вътрешния периметър.

Ракетният пистолет падна от ръката на Рохан; той не разбра кога се спусна по студената броня на машината и с неравна, прекалено голяма крачка, неестествено изправен, стиснал юмруци, за да надвие непоносимото треперене на пръстите си, тръгна право към двадесететажния кораб, който, целият залян от светлини, така величествено се извисяваше на фона на бледнеещото небе, сякаш наистина беше непобедим.

Закопане, Юни 62–63

Източник: <http://todorginchev.data.bg> (през <http://sfbg.us>)

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.